

ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి. నెం 5 రు.

రుక్మవతిపరిణయము.

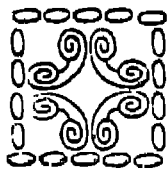
రేకపల్లి సోమనాథకవి.

3647

9 22 8

CHECKED - 1963

ప్రకాశకులు:
ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి,
విజయనగరము.

సర్వస్వామ్యసంకలితము.

వెల ౧-౦-౦

శ్రీ వేపకొమ్మ గురువేంకటసుబ్బయ్యగారు,

బి. ఇ., సి. ఇ., యం. వి. ఇ.,

అధ్యక్షులు.

ప్రథమముద్రణము:

నవంబరు 1940.

కాకినాడముద్రాక్షరశాల

కాకినాడ.

విజ్ఞప్తి.

అప్పా రేకపల్లి సో

మప్పా విబుధాళిపాళి యమృతపులప్ప

ఒప్పులు నీకవితలు వె

న్నప్పాలకు సాటివచ్చునా ! భళిరుచులన్.

అను పొగడ్తునుగనిన రేకపల్లి సోమప్పకవిచే రచింపబడిన యీ
దుక్తవతీపరిణయ గ్రంథరాజము, మా ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి యొదవ
గ్రంథముగ ముద్రించి ప్రకటించినారము.

ఈ గ్రంథరాజమును, శ్రీ యేలూరిపాటి రామభద్రచయ
ులుగారు గోదావరీమండలమున వ్యయప్రయాసలకోర్చి సంచా
ముచేసి, సంపాదించి చక్కని ప్రతినిదయారుచేసి ముద్రింపఁ,
కలఁచిరి. కాని కొన్నియవాంతర కారణముల వా రాపనికి పూను
కొనలేకపోయిరి. ఈ ప్రబంధరాజమునుగూర్చియు, యీ కవి
శేఖరునిగూర్చియు, కీ. శే. బ్రహ్మశ్రీ బులుసు పాపయ్యశాస్త్రిలు
గారు 1916 సంవత్సరమున నాంధ్రపత్రికలోఁ గొంత వివరించిరి.
కద్విషయమును బీతికలో పాఠకులు గ్రహింపఁగలరు.

తర్కవ్యాకరణపండితుఁడును, సాంగవేదాధ్యేతయుఁ
శాల, ఆంధ్రగీర్వాణభాషామహోదధియు అడిదము సూరకవేంద్రునకు
కతిపదమునను బ్రతిస్పర్ధియు నగు నీ రేకపల్లి సోమనాథకవి,

యాంధ్రభాషాపాండిత్యము, సంస్కృతపదజటిలత్వము, భావ
గాంభీర్యము, రసప్రసారము, కథావిధానము మున్నగు వానిని
దెలుపుటకు మా లేఖనికన్న, గ్రంథమే ముందంజవేయుచున్నది.

ఇంతదనుక ముద్రణభాగ్యమునుబొందని యీ ప్రబంధ
రాజము నచ్చుకు సిద్ధపఱచి, మా సమితికి నొసంగిన శ్రీ
రామభద్రచయనులుగారికి నాంధ్రభాషాభిమానులతోపాటు
మేమును వారికిఁ గృతజ్ఞతను జూపుచు, అముద్రితమగు నిట్టి
ప్రౌఢప్రబంధము నాంధ్రలోకమునకు సమర్పించు భాగ్యము
మాకుఁ జేకూరినందులకు సంతసించుచున్నారము.

పాండితీవయోవృద్ధులును, ఆంధ్రగీర్వాణములయం దన
మానకవితాధోరణిగలిగి, యసంఖ్యాకములగు పోత్తములను
రచించి యాంధ్రభారతికి సమర్పించిన విద్వత్కవులును, మహా
పాధ్యాయ బిరుదాంకితులును నగు శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకట
రమణాచార్యులుగారు మా ప్రార్థన నంగీకరించి దీనికిఁ బీఠికను
వ్రాసి యిచ్చినందుకు వారికి మేమెంతయు కృతజ్ఞులము.

ఇట్లు,

విక్రమ కార్తికము, }
28-11-40. }

వేపకొమ్మ గురువేంకటసుబ్బయ్య,
అధ్యక్షుఁడు.

పీఠిక.

ఈ కవిశిఖామణి వ్యవహారనామము సోమప్పశాస్త్రి. ఇతఁడు వైదికబ్రాహ్మణుఁడు. ఇతని తండ్రిపేరు సూర్యనారాయణసోమయాజి. ఇతని జన్మభూమి గోదావరీమండలములోని తాళ్ళపూడి. ఇతఁడు ముప్పదిసంవత్సరములవాఁడై యుండఁగా, నీయనతండ్రిగారు స్వగ్రామమగు తాళ్ళపూడిలోదారిద్ర్యపీడచే గుటుంబభరణము చేయనోపక, స్వగ్రామమును వదలి సత్యవరమును గ్రామమును జేరుకొనిరి. సత్యవరము విశాఖపట్టణమండలములో తాండవనదీతీరమందున్న తునికి సమీపములో నున్నది. సోమప్పశాస్త్రికాలమున నా సత్యవరగ్రామము శ్రీ కాకర్లపూడివారికి రాజధానియై యుండెను. ఆదినములలో కాకర్లపూడివారిలో నొకకుటుంబము సత్యవరములోను మఱి యొకకుటుంబము అనకాపల్లికి దగ్గఱగానున్న మెళుపాకలోను వేఱొకకుటుంబము అనకాపల్లిలోను రాజ్యముచేయుచున్నట్లు లేఖసప్రమాణములవలన స్పష్టమగుచున్నది. సోమప్పకవి కాలము సులభముగా నిర్ణయింపవచ్చును, ఎట్లనఁగా, ఇతఁడొక కాలమందు శ్రీ విజయనగర సంస్థానమందు ఆస్థానకవియగు అడిదము సూరకవికి సమకాలికుఁడై యుండెను. అనఁగా (క్రి. శ. 1720—1790) ఈయుభయులకు కవితాగర్వ ప్రయుక్తమైన స్పర్ధ మెండుగానుండెను. ఆనాఁడు సత్యవరములో రాజ్యముచేయుచున్న శ్రీ కాకర్లపూడి గోపాలరాయసాయకరావు (పాయకరావు అనఁగా, యుద్ధమందున్నవాడని అర్థము.) గారు సోమప్పకవిని అత్యాదరముతోఁ దనయాస్థానకవిగాఁజేసి సకలవిధములఁ బోషించుచు మాన్యములనొసంగి సత్యవరమందే నిల్పెను.

ఈ సోమప్పశాస్త్ర తర్కవ్యాకరణాదిశాస్త్రము
 యందు మిక్కిలినిష్ణాతుఁడు. సాంగసశిరస్కవేదాధ్యేత. కనుక
 ఇతఁడు కృత్యాదిలో “ఉ॥ ఆదరమొప్ప పాణినికి నానతిచే
 తదీయశాస్త్ర మిమ్మేదిని భాతిజెంద నెలమిన్ బ్రకటాత్
 సహస్రవక్త్రసంవాదము చేసి, వాణి కనవద్యవిలాసము గల్గఁజేయ
 వ్యుత్పాదితశబ్దమంజరిఁ బతంజలి నంజలిసేసి మ్రొక్కెదన” అని
 పాణిని పతంజలులను బేర్కొనెను. ఇట్లితఁడు మహాపాండితీ
 విరాజమానుఁడై వావదూకశిఖామణియై యున్ననూ, ఆకాల
 మందు ముఖ్యముగా రాజులకు హృదయాకషాకమగు కవ
 నముఁజెప్పు శక్తిలేనివాఁడై యుండెను. కవితాలక్షణముకూడ
 నెఱుంగఁడు. అందుచే నతఁడు తన కిది గొప్పఁగోపముగదాయ
 తలంచి వెలివెల గౌతమరాజును నొక యాంధ్రపండితకవి నాన్త్ర
 యించి యతనియొద్ద నాంధ్రఛందశ్శాస్త్రముఁజదివి కొలఁదికా
 ములో కవనశక్తి నలవడఁజేసికొనెను. శాస్త్రప్రతిభావంతుఁడు
 గావున నల్పకాలములోనే నిరర్గళనిరవద్యకవితాధోరణీసం
 స్కృతసర్వపండితకవిలోకహృదయాంతరంగుఁ డయ్యెను. శాస్త్ర
 జ్ఞాన పరిష్కృతకవిత, శ్లోఘ్యతమము కాదె! ఇతఁడాస్థానపండిత
 డుగానున్న కాలమున శానంపూడి తిమ్మకవియను నాతఁడాస్థా
 కవిగానుండెను. గోపాలరాయణింగాదితనకి దోసలపాడను నన్త
 హారమునిచ్చి గౌరవించుచు వచ్చిరి. సోమప్పకవి పండితుఁడుగా
 బ్రవేశించిన కొలదికాలమునకే తిమ్మకవి దేవభూయము నొ
 దెను. అంత నాకవికుటుంబములో నెవ్వఁ డాపదవి నధిష్టింపఁగ

యహౌతగలవాడు లేనందున, రాజుగారు సోమప్పకవిని దమ
యాస్థానకవిగాఁజేసి యొక యగ్రహారమును దయచేసిరి.

ఈ కాకర్లపూడివారి వంశమందు జనించినవారు కవుల
నాదరించి, వారివలనఁ గృతుల రచింపఁజేసి ఘనతనొందుటయే
గాక స్వయముగాఁ గవులై కృతులను రచించినట్లు ఈ ప్రబంధ
కృత్యాదియందున్న యీ క్రిందిపద్యమువలన తెలియవచ్చు
చున్నది.

సీ. పద్మినీపరిణయ ప్రథితసత్కృతిఁజేసె

ప్రతిభాను భావసమ్మతముగాఁగ
రతిసీలగిరినాథ శతకంబు గావించె

సుప్రసాదమహత్త్వదీప్రముగను
నవలేఖనీలేఖ్య కవితానవద్యత

వెలయించె ననురూపవృత్తి దనర
సతత చాటునిబంధసరసోక్తు లలరించె

సహృదయ హృదయైక సరణిమీఱ
నచుచుఁ గవులు నుతింతు రెవ్వని నతండు
సంగరాభీలకరజాలశమితవిమత
దవహౌతాశుఁడు రామమద్రక్షితీశ

ఘనుఁడు భువనదురంధరఖ్యాతిఁ దనరె. (ప్ర. ఆ. ప. 62)

ఈ రాజవంశములోనివారు విజయనగరసంస్థానములోఁ
జేరిన భోగాపురగ్రామములో నిప్పటికిని నివసించుచున్నారు.

పద్మినీపరిణయాదికృతులు తద్వంశజులగు శ్రీ కాకర్లపూడి
సత్యనారాయణపాపయకరావుగారి సాహాయ్యమున వానిని వెలు
వజీంప సమితివారు ప్రయత్నింతురుగాక.

ప్రబంధప్రతిపాద్యవిషయము.

కవి శ్రీమద్భాగవతదశమస్కంధమునుండి ఈకథను
సంగ్రహించి ప్రబంధరూపముగ నొనర్చెను. కథానాయకుడు
ప్రద్యుమ్నుడు. ఇతడు శ్రీ నందనందన నందనుడు. ఇతడు
తొలి బామున రుద్రనేత్రాగ్ని శిఖాకలాప భస్మీకృతాంగుడగు
మన్మథుడే, మరల రుక్మిణీగర్భమునం దుదయించెను. ఇతడు
తల్లికడుపునబుట్టినపుడే శంబరాసురుడును నొక ఘోరదానవుడు,
శిశువు నపహరించి సముద్రమందు బడవై చెను. ఆశిశువు నొక
మహామత్స్యము మ్రింగెను. ధీవరు లొకనాఁ డాచేపను వలతో
బట్టుకొని తమ యెకిమీఁడైన శంబరునికి నుపాయనముగా నొసం
గిరి. ఇంతకుముందే పూర్వజన్మమందు మన్మథుని కళత్రమగు
రతీదేవి తనభర్తకు భావికాలమున వాటిల్లు విపత్తును నారద
మహర్షి వలనఁ దెలిసికొని, శంబరాసురుని మహానసమందు నివ
సించియుండెను. అచ్చటనుండు సాచికు లాచేపను ఖండింపఁగా,
దాని గర్భమందు జగన్మోహనమూర్తియగు నొకశిశువు కాన్పిం
చెను. ఆరతి యాసూదకులను మంచిమాటలతో ననునయించి,
ఆపిల్లవానిని తనసంరక్షణలో నిడికొని పూర్వజన్మవృత్తాంత
మంతయు నతని కెఱింగించి మహామాయావంతుడగు నాశంబరుని

బరిమార్పఁగల సకలమాయల నతనికి గఱపి వానిని నిహతుని జేయించెను.

ఈప్రద్యుమ్నుఁడు తనమేనమామయగు రుక్మియనువాని కుమార్తెను స్వయంవరమునందు రాజుల నందఱిని తన బాహు పరాక్రమముచే నోడించి స్వయంవర వధువైన రుక్మవతియను కన్యారత్నమును దమరాజధానియగు ద్వారకాపట్టణమునకుఁ గొనిపోయి విధ్యుక్తముగాఁ బెండ్లియాడెను. ఈప్రబంధమందితరకథాంశములున్నను రుక్మవతీపరిణయమే ప్రధానప్రతిపాద్యవిషయము.

ప్రబంధమున కుండవలసిన పురచాతుర్వర్యోద్యాన, సలిలక్రీడా ఋతుపానశోష్ఠి, సూర్యోదయ చంద్రోదయాత్మ జోత్పత్త్యాది వర్ణనములలో నీప్రబంధమందుఁ గొన్ని గానవచ్చుచున్నవి. ఈప్రబంధము అయిదు ఆశ్వాసములతోఁగూడినదియై ప్రాచీనప్రబంధలక్షణోపేతమై యున్నది.

ఇందలి ప్రథమాశ్వాసమం దిష్టదేవతానుతి, ప్రాచీనాం ధ్రువసంస్కృతకవిస్తుతి, కుకవి నిరాకరణము, కృతినాయకుని వంశ వర్ణనము, ద్వారకాపురవర్ణనము, పురపాలకుఁడగు శ్రీకృష్ణుని వర్ణనము మొదలగు విషయములున్నవి.

ద్వితీయాశ్వాసమందు, రుక్మిణీగర్భమందు ప్రద్యుమ్నుఁడు జనించుట, శంబరాసురుఁడాశిశువును సముద్రములోఁబడవై చుట, ఆశిశువును మ్రింగినచేపను జాలర్లుపట్టితెచ్చి శంబరాసురుని కుప

దగా సమర్పించుట, పాచికులార్కుపోదరమును వ్రచ్చిచూడఁగా,
బాలార్కసమతేజుడగు నొకశిశువును గాంచుట, ఇంతకుమున్నె
ప్రద్యముని పూర్వ భార్యయైన రతీదేవి నారదునివలనఁ
జానెరింగిన వృత్తాంతమును బ్రద్యమునకుఁజెప్పి మాయలఁ
గఱపి శంబరుని జంపించెను.

తృతీయాశ్వాసమందు, రుక్మిరాజపురమైన కుండినపట్టణ
మును వర్ణించుట, రుక్మవతీప్రద్యముల యవ్వనప్రాదుర్భావ
వర్ణనము, అన్యోన్యసౌందర్యలావణ్యగుణగణాకృష్టహృదయు
లైన రుక్మవతీప్రద్యములకుఁ బరస్పరానురాగోదయ వర్ణనము
ప్రతిపాదింపఁబడినది:—

చతుర్థాశ్వాసమందు, ప్రద్యముని కామయ మానా
వస్థావర్ణనము. రైవతకాద్రి హాలాపాన జలక్రీడాదివర్ణనము,
మొదలగు విషయములు వర్ణింపఁబడినవి.

పంచమాశ్వాసమునందు రుక్మవతీ స్వయంవరార్థమై
నానాదేశాగతులైన రాజులవర్ణనము, సపరివారుడైన ప్రద్య
ముఁడుకూడ కుండినపురమునకేగుట, స్వయంవరమందు రుక్మ
వతీ ప్రద్యముని వరింపఁగాఁబ్రకుపితులైన రాజులందఱుప్రద్య
మునిపై యుద్ధసన్నద్ధులగుట, ప్రద్యముఁడు వారినందరిని
దన కోదండపాండిత్యముచేబరాజితులఁజేసి స్వయంవరవధువగు
రుక్మవతిని దన రాజధానియగు ద్వారావతీనగరమునకుఁగొనితెచ్చి
యచట మహావైభవముతో నాకన్నియను బెండ్లియాడుట,
మొదలగు విషయములు ప్రతిపాదింపఁబడెను.

కవినిగుఱించి.

ఈ కవిశేఖరుడు, ఇటీవలఁ బ్రబంధములను రచించిన మధ్యకాలపుఁ గవులవలె, నభయభాషాపాండిత్యవిశారదుడై యుండుటయేకాక, శాస్త్రజ్ఞానభాసురుడై యుండుటచే, నీతని కవనము సంస్కృతపదభూయిష్ఠమై ప్రకాశించుచున్నది. ఈకవి శైలి ఉత్తరరామాయణమును రచించిన కంకంటిపాపరాజు, సమీరకుమారవిజయప్రణేతయగు పుష్పగిరి తిమ్మన్న, రాజవాహనవిజయప్రబంధకర్తయగు కాకమాని రాయఁడు మొదలగు వారి శైలిని బోలియున్నది. ప్రబంధమం దెచ్చటఁజూచినను ఓజస్సు, ప్రసాదము, మొదలగు కావ్యగుణములే కానవచ్చుచున్నవి. ప్రబంధమందు నానావిధవృత్తములను గవి రచించి యుంచెను. వర్ణనలయం దుత్పేక్ష, అతిశయోక్తి, ఉదాత్తము మొదలగు నలంకారములు మెండు. కవనము వెదికినను గిష్టముతోఁగూడియుండలేదు. వైదర్భీవృత్తియే గానవచ్చుచున్నది.

ఈకవికి, సమకాలికుఁడగు అడిదము సూరకవికి, బహుశముగాఁ బ్రవర్తించిన స్పర్ధనుగుఱించి మా ప్రీయమిత్రులు, మహారాజావారి ఆంగ్లేయకళాశాలయందుఁ జిరకాల మాంధ్రపండితులుగానున్న అడిదము రామారావుపంతులుగారు వ్రాసిన “విస్మృతకళింగాంధ్రకవులు” అను గ్రంథములో సవిస్తరముగా వ్రాసియున్నారగాన, మరల నేనిచ్చట వ్రాయుట చర్వితచర్వణమనియు, గ్రంథవిస్తరహేతువనియు, దలంచి విడిచితిని.

స్వయముగాఁ బండితులు, గ్రంథవిమర్శనకళాధురీణులు, ఆంధ్రభాషాభిమానులు, కవిజనాశ్రయులు, నగు మహారాజశ్రీ రావుసాహెబు, వేపకొమ్మ గురువేంకటసుబ్బయ్య, బి. ఇ., సి. ఇ., యం. ఐ. ఇ., గాదివంటి శ్లాఘ్యచరిత్రు లీకాలమందు ప్రాతస్తత తారకలవలె మృగ్యులు. వీరు నిర్వహించుచున్న యుద్యోగపు కార్యధూర్వహమును సులభముగా నెఱవేర్చుచు, ఆంధ్రవిజ్ఞాన సమితి యను నొకసంఘము నేర్పఱిచి, అముద్రితప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథములను నానాదేశములనుండి యెంతో శ్రమతో సంపాదించి, వాని నచ్చొత్తించి, దేశమందు వ్యాపింపఁజేయువారు మరెవ్వరున్నారు. ఆహా! వీరి చరిత్ర ముదాహరణపాత్రము, అనుకరణీయమును.

మందీభూతదృశ్చక్తిగల నాకు గ్రంథపఠనలేఖనాదిక యందు సహాయమొసరించిన శ్రీమాన్ బృందావనం శేషుడు. ర్యులుగారికి, నాపొత్తియైన మేడేపల్లి ఆండాళ్ళన్నకును నేను మిక్కిలి కృతజ్ఞుడనై యున్నాను.

ఇట్లు విన్నవించు విబుధపథేయుఁడు,
మహాపాధ్యాయ: మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యుఁడు,

Retired Senior Sanskrit Pandit,
Maharaja's College, Vijayanagaram.

శ్రీరస్తు.
రుక్తవతీపరిణయము.

: ❦ :

ప్రథమాశ్వాసము.

: ❦ :

వై దేహిశుభావహాలకభర
శ్రీకృష్ణవేణిన్ ఘన
ప్రపాద్యాత్మకరారవిందకలనన్
బద్మాఢ్యగాఁ జేసి సం
భావోల్లాసము పూను పుష్పగిరి రా
మబ్రహ్మముద్వేల శో
భావిద్యావిభవంబు లీవుతను గో
పాలక్షమాజానికిన్.

సీ. వసుమతిగర్భ భాస్వత్క్షీరవారాళి
సంతానవల్లి యేసాన్ధ్యమూర్తి
జనకావసీనాథ ఘనతపఃపుంజ షుం
జిమ మే లసన్నీల చికురమహిమ
దశరథాధీశ్వర ధన్యవంశాంబుజా
కరలక్ష్మి యే తన్వో సరసక్తి
రావణగర్వాంధ భావసంతమస ప్ర
దీప మే లలితాంగి దివ్యచరిత

గీ. మట్టి లోకై కజనని నిత్యాభియుక్త
పాలనోద్వేల కారుణ్య భవకటాక్ష
లీల శ్రీరామురాణి గోపాలరాయ
మణికి నొడఁగూర్చు శుభపరంపరల నెలమి.

2

శా. నీలామంగళ మంగళాస్పదములన్ శృంగారభావోదయో
ద్వేలాపాంగ సమావలోక సరణిన్ వీక్షింపుచుం దక్షిణం
డై లీలందగు వేంకటేశుఁ డుపమా కాహార్యనాథుండు వ
క్షోలక్ష్యేందిరుఁ డాదరించు సిరులంగోపాలరాయాగ్రణిన్.

శా. శ్రీవత్సద్యుతి, హారకాస్తుభమణిశ్రీయుం బ్రయోరస్థలిన్
భావింపంగఁ బరస్పరావరణ మందం జందనాలేప లీ
లావష్టంభముచేతఁ దమ్ముని కభిఖ్యంగూర్చు నాపద్మ ధీ
ప్రావీణ్యంబున నిచ్చు వై భవము గోపాలక్షమా భర్తకున్.

శా. లీలం బల్కువెలంది నవ్వుదనపాళింజేర్చి రాజ ద్రసో
ద్వేలాశేషకళాకలాపకలనన్ విఖ్యాతఁగాఁ జేయుచున్
మే లొందింపుచు లోకమేలు నలవాణీజాని చేకూర్చు గో
పాలక్షాతలభర్త కాదృతిని శుంభతైస్ఖ్య దీర్ఘాయువుల్.

ఉ. సారతరాక్షరధ్వనితశబ్ద జగ త్పరిణామకారణ
కారికయై విలాసపరికల్పితదివ్యమనోజ్ఞ మూర్తియై
సారసభూముఖాంబురుహపట్పదియైముఖరాయమానయా
భారతి మత్కృతీశుఁబ్రతిభావిభవోజ్జ్వలుఁజేయుఁ గావుతన్.

మ ప్రమదంబౌష్పనగాధిరాజతనయాపాణిగ్రహాత్సహమిం
పమరన్ దత్కరపల్లవారుణకరుండై త త్సమగ్రానురా
గము హస్తాగ్రగతంబుగాఁ దలఁచు శ్రీకంఠుండు గోపాలరా
యమహీవల్లభుఁబ్రోచుఁ గావుతసమస్తైశ్వర్యసంధాయయై.

సీ. బాలయై విలసనోద్వేలయై కరుణాల

వాలయై పావనశీల యగుచుఁ

ద్రిపురయై భక్తావనపరయై సకల స

జ్జపరయై మూర్తి త్రయపర యగుచు

లలితయై లావణ్య కలితయై శివతపః

ఫలితయై ప్రజ్ఞాన మిళిత యగుచు

విద్యయై యోగీశ హృద్యయై సుగుణ వై

శద్యయై బ్రహ్మదివేద్య యగుచు

గీ. నలరు నేధన్య, సకలలోకైకమాన్య,

యీప్సితవదాన్య, యా నగాధీశుకన్య

పూజ్య సామ్రాజ్యవై భవస్ఫురణగలుఁగఁ

జేయు నెలమిని గోపాల రాయమణికి.

8

చ. అనఘ మదీయకావ్యరచనావసరప్రసరద్భునాంతరా

యనిచయ దుస్తమోపహృతికై తగుభక్తి జగత్ప్రభాస్వరం

బు, నిఖిలసేవ్యమానము వపుర్నరమానన కుంజరంబునై

యనుపమమౌనాకానౌకమహత్తరతేజముఁ బ్రస్తుతించెదన్.

చ. తలఁతు, సుశిక్షితాక్షముఖ దైత్యనికాయుని, జానకీమనో
వలితకృపారసతపిత వాలగతజ్వలనాంతరాయు, ను
జ్వలతరవజ్రకాయు, మునిసంతతిగేయు, నిరస్తసంస్మర
త్కలుషసునాంధకారసముదాయు, నజేయుని, నాంజనేయునిన్.

మ. అనిశంబున్ వితతంబులై యలరుబ్రహ్మాండంబులంగుక్షీయం
దునయం బారవహిం దునట్టిపరమాత్మున్ భూరిసత్త్వాఘ్ననిన్.
దనపక్షంబుల లీలఁదాల్చి వినతా నందానుసంధాయురూ
వినతానందనుబ్రస్తుతించెద శుభావిర్భావముల్ గోరుచున్.

మ. మహిమాంచద్విబుధావళిష్టఫలశుంభస్తీర్తిపుష్పాఘముల్
మహానీయప్రతివాది భీకర కులాలంకార సద్వేద రా
శిహిత శ్రీవరదార్య వార్ధి వరజాశీర్వాద మందారముల్
రహిగోపాల నృపాలచంద్రునిసమర్థచ్ఛాయలన్ బ్రోవుతన్.

చ. సిరిదనరార న్యాయమువిశేషము సత్త్రియబ్రహ్మతత్త్వమున్
సరస తరోక్తులందెలుపు శాస్త్రచతుష్కవు హారవల్లకిన్
సరసతసూత్రకర్తలయి సన్నుతికెక్కిన వారినెంతు దృ
క్షరణమునిం, గణాదమునిజై మిని, వ్యాసమహామున్వీశరున్.

ఉ. ఆదరముప్పు పాణినికి నానతిచేసి తదీయ శాస్త్ర మి
మ్మేదిని భాతిఁజెంద నెలమిన్ బ్రకటాత్మ సహస్రవక్త్రసం
వాదము చేసి, వాణి కన వద్యవిలాసముఁగల్గఁజేయ వ్యు
త్పాదిత శబ్దమంజరిఁ బతంజలి నంజలిసేసి మ్రొక్కెదన్.

చ. ధరణిఁ జతుష్పదీపరిమి తంబగు వాక్సురభిప్రచార మిం
పరయఁగఁదెల్పిఁగాంచి భువిఖ్యాతిఘటింపఁగరామసత్కథా
భరితముగాఁ జతుష్పద నిబంధముచేసి కృతార్థుఁడౌ మునీ
శ్వరవరు వామలూరుభవుసన్నతి సేతు నభీష్టసిద్ధికిన్. 15

చ. ఘనతఁ గవీంద్రకోటికి శిఖామణులై తగువారిఁ గాళిదా
సుని భవభూతిదండికవిఁ జోరుని బాణమయూరు భారవిన్
వినుత శుభౌఘు మాఘు జన విశ్రుతు మల్లాణుబిల్లాణుంబ్రశ
స్తిని సముపాస్తి చేసెద మదీయకృతిప్రతిభావిభాతికిన్. 16

గీ. ఆంధ్రసువచః ప్రపంచ వాగధిపు నన్న
యాద్య నెఱ్ఱప్రగ్గడ నుభయకవి మిత్ర
కవివరేణ్య హుళిక్కి భాస్కరునివేష్క
సహజపాండిత్యకవివర్య సంస్మరింతు 17

క. ఎలమి నిదానీంతనులగు
విలసిత వాణీనిహార విద్యత్కవులన్
దలఁచెద మామక కవితా
కల నలఁ బరిశీలనంబు గైకొను కోర్కిన్. 18

చ. సరసమహాకవీశ్వరుల చాయలఁ జెప్పుట యుత్తమంబు, త
ద్విరచిత యుక్తి కన్యపదవింద గఁగూర్చుట మధ్యరీతి, యీ
సరణులుమాని సాహసిత సత్కృతి చార్యకృతిప్రయుక్తిచేఁ
బరగెడునిస్త్రుపాత్మకులఁబాడియె నెమ్మది సంస్మరింపఁగన్.

మ. ఘనవృత్తుల్ గుణముల్ గణింపఁక నలంకారంబులుకొరీతులున్
 ఘనవాక్యార్థపదార్థసంగతు లెఱుంగన్నేరకే యూర కిం
 పునఁబ్రాబంధికులైరికొందఱుకవుల్ “పుణ్యైర్యశోలభ్యతే”
 యనువాక్యంబుప్రయాణమయ్యెనిపుడాహ! చిత్రమిద్ధారుణిన్

చ. వరకవులంచుఁ గొందరఁట! వారలు సాహితి లేకయే కపీ
 శ్వరులఁట! వాగ్ధ్వజీకలన చాలఁగఁగల్గఁట! చిత్రమయ్యెడిన్
 వరములొసంగుదైవములు వాగ్ధ్వజిచ్చుచుశాస్త్రసంగతిన్
 వరమిడలేవె, సిగ్గెడలు వాదులుగాక కవిత్వరీతులే ? 21

వ. అనియిట్లు మచ్చిక్వీర్చి తప్రబంధనిరంతరాయ పరిసమాప్తి
 సంప్రదాయావిచ్ఛేద లక్షణ ఫలకారణ శిష్టాచారానుమిత
 శ్రుతి బోధిత కర్తవ్యతా కవిశిష్టేష్ట దేవతాప్రార్థనారూప
 మంగళాచరణంబును, శాస్త్రప్రవర్తకమహర్షి స్మరణంబును,
 బ్రాహ్మీనాద్యతనమహాకవిజన సమస్కరణంబును, గుకవి తిర
 స్కరణంబును గావించి, సకల విద్యత్కవిజనానుగ్రహం
 బున నొక్క మహాకావ్యంబు నిర్మింపందలంచియున్న సమ
 యంబున. 22

సీ. తన సుదర్శనలీల ఘనపుణ్యజనులకుఁ

బ్రతిదిన జీవనప్రదముగాఁగఁ

దన మహాదర రీతి దాక్షిణ్యకేలితమై

విజయమంగళఘోష వృత్తినెఱయఁ

దనవంశ భరణంబు దార తరానురా

గమున సాధుహృదయంగమతః దనరః

దన సత్యభామాహిత ప్రఖ్యవిబుధాగ

మానంద కలనచే నతిశయిల్లః

గీ. ధరణి విశ్వంభరాభరోద్ధరణ విస్ఫు

రన్భజామండలాగ్ర విరాజమాన

భూరి సామ్రాజ్యలక్ష్మీ విహారుడగుచు

రమణఁజెలువొందు గోపాలరాయవిభుఁడు.

23

వ. మఱియు నుదారతరాత్మీయ యశోవిశద పట్టాంబర సంభా
విత ధరణీ తరుణీసోత్కంఠ కంఠాశ్లేషోపలక్షకచ్ఛాయామం
డల లక్ష్యమాణ గైవేయక తరళ హీర పరిశోభిత సహజ
వత్సలాంఛన సమాసాదిత శ్రీవత్సాంక సామూప్య దేదీప్య
మానుండును, మానవతీ జనాభినవసుమనః కోదండుండును,
చండవ దానమన్నిఖిలభూపాలక మకుట తటఘటిత వివిధ
రత్న ప్రభానికర విరహసహన సహకృతి సువర్ణచిత్ర కుఢా
స్తరణ విచిత్ర మహాస్థానభవః ప్రదేశుండును, దేశాంతర
మహీయోఽంఘరమణ ప్రేషిత ప్రధాన జన సవినయ విజ్ఞా
పిత తచ్ఛరణ వర్ణ నాకర్ణ నాదరణుండును, రణరంగ ఖైర
వోదగ్ర బిరుదవర్ణ ఘటితోర్జిత విజయభృజాగ్ర సమగ్ర
పరిస్ఫుర త్సురు మాయి వినీలపట సముద్ధూత వాతూల
సముత్తాలిత నానాయవనసైనికాధీశయవనుండును, వశ

బిరుదర గండాంకుండును, శ్రీ సాత్రోడా బేహారామహాపాత్ర
 విఖ్యాత జైత్రబిరుద వినుత చరిత్రుండును, శ్రీ వసిష్ఠగోత్ర
 పవిత్ర కాకర్లపూడి వంశాంబుధి కైరవమిత్రుండును, శ్రీ
 కృష్ణలీలా సుధారస సరసకృతిప్రముఖ సప్తసంతాన నిరంత
 రీకృత సంక్షోషస్వాంతుండును, ఆశ్రిత జనవన వసంతుం
 డును, శ్రీ జగన్నాథరాజ సంచిత సమంచిత పుంజీకృతానేక
 పుణ్యఫలుండును, చంద్రమాంబా గర్భశుక్తి ముక్తాఫలుం
 డును, నగు శ్రీగోపాలరాయ మహీమండలాఖండలుం డొక్క
 నాఁడు తనసుందర వదనారవిందం బిందుబింబంబగుట నిట
 లస్థలకలిత కస్తూరీతిలకంబు నియతకళంక రేఖావీలాస సం
 పద సౌంపు సంపాదింప, నింపలరు దరహాసప్రసారంబు తడ
 నుగత చంద్రికాసారప్రచారంబులం బచరింప, గండస్థలం
 బుల రుచులం దనరు హురుమంజి ముత్తియంబుల కుండ
 లంబు లిరుగడల నెడతెగనిప్రేమ నర్మకీడలంగేరు తారకల
 తీరు సైరింప నాత్మగళంబు కంధరాంకంబుగావున ధగద్ధగిత
 కనక కంఠాభరణంబులు విలసిత విద్యుద్వలయంబుల లీల
 దెలుప, నిజభుజాయుగళంబు భూరి ధరాధురంధరంబుగావున
 మణిమయ కటకాంచిత శ్రీలవెలయింప, రాజపరమేశ్వరుండు
 గావున సర్వమంగళాలంకార విగ్రహుండై స్వకీయ దై నంది
 నావిచ్ఛిన్న దానధారాప్రవాహంబులఁ దనుపంబడి, కడలి
 కడఁగనని వేడుకఁగానుకగా నొసంగిన పగడఁపు తరులఁదరి

చిన పలకల కలప నలరి యనల్ప శిల్పిక చాతుర్య విరచితంబు
 లగు ముకుళిత వికసిత జలజక్తైరవాది వివిధ సుమనోవితా
 నంబుల వాటంబులగు వజ్రకీలిత కవాటంబులును, హంస
 కాది విరాజిత చిత్రబంధంబులగు జలజోపలద్వారబంధం
 బులును, భ్రమర విభ్రమ భ్రమకర బలభిన్నీలజాలక పరం
 పరాభిరామ కరి మకరికాకార రేఖావిభాగంబులగు మరకత
 కుడ్యభాగంబులునుం జెలంగ, నంతటం గలువల చెలి రాక
 ట్టునం బట్టగు నడుగు మట్టి మెరుంగుల రంగు తరంగిత విమా
 లవారి తీరు నెఱువ, నకలంకంబగు కెందమ్మి కొలఁకునఁగం
 జాలు జలజ సదనానివాసంబున ననర్ఘ్యహేమ మయమణి
 ప్రభావిభాసితసింహాసనాసీనుండై, సకల విద్యత్కవిబృం
 దంబులతో నమంద చాతురి ననవద్య హృద్యప్రబంధ కథా
 ప్రసంగ సంగతి సంగీకరింపుచు,

24

మ. తన కత్యంతము నవ్యసారకృతి నందఁ వాంఛ డెందంబునం
 దనరన్ మామకసాహితీరససముద్యప్రౌఢ వా గ్గంభనం
 బు, నిరాఘాటముగా నెఱింగినను సామ్యుఖ్యంబునం జేరరా
 ననుమోదింపుచుసోమనాథసుకవీంద్రా రమ్మటంచుందయన్.

చ. ప్రతిభ దలిర్ప నీహృదయ భాసురసీమ జనించినట్టి స
 న్నుత కవితాలతావళు లనూన విభావిత సాహితీ రస
 ప్రతతుల బోషితంబులయిబాగుగ నేర్పువహించె దానికిన్
 జతురత నీవొనర్చు కృతి సత్ఫలమై రుచి సంఘటింపదే?

వ. అని రసోదితాలంకారచమత్కారబంధురప్రబంధనిర్మాణ
యోగ నిబంధంబుగా సూసతిచ్చి, కారుణ్యకటాక్షవీక్షణ
మృత ధారావర్షంబుల నభిషేకంబొనరించి, సమంచిత కా
చన దివ్యాంబరాభరణంబుల నలంకరించి, సుప్రసాదంబున
బరితృప్తుంజేసిన, నేనును నిరతిశయానందరసనిష్ఠ్యందక్షి
భిత హృదయారవిందుండనై, ప్రభుమతంబును మదభిమతం
బును, బింబ ప్రతిబింబభావంబునం దాదాత్మ్యంబునం జెందె
గావున మత్కావ్య శ్రీనాయకుండు మహాకులీనుండగుటం
దదీయవంశాభ్యుదయం బభివర్ణించెద. 27

చ. సిరిమెఱయంగ లోకములఁ జేయఁగఁబ్రోవ హరింపనోరి తా
మరసదళాక్షుఁ డప్రకృతి మానిత సత్త్వరజస్తమంబులన్
బరిణతిఁ జెందఁబూని నిజ నాభిసరోరుహ మధ్యసీమఁదా
నె, రజమునంజనించె నలసీరజసూతియన నివిధాతయై. 28

గీ. మహిమఁ జెన్నొందునట్టి తామరసభవుని
పొలుపుగాంచిన మానసపుత్తుఁడగుచు
గళ్యపబ్రహ్మ లోక విఖ్యాతిగాంచె
నతని కుదయించె మిత్రుఁ డాహ్లాదమెసఁగ. 29

శా. ఆత్రేయానలముఖ్య తైజసకళాధ్యస్తాకృతిందాల్చి శ
శ్వత్రియ్యాత్మక మైత్రిమూర్తితన్మవెచె తన్యనిర్వాహమై
సత్త్రాణార్థ నిజోదయాస్తమయ భాస్వలీలమై పొల్చు న
మ్మిత్రబ్రహ్మము కర్మసాక్షి జగదున్మేషావహస్ఫూర్తియై.

క. ఆమి త్ర) బ్రహ్మమునకు

ధీమహితుఁడు గలిగె మనువు తెలివిని విశ్వ

క్షేమంకరసుగుణస్థితి

నామను విత్వాకుఁగాంచె నధిక ప్రథితున్.

31

సీ. తగియె నిత్వాకు వంశగరిష్ఠుఁడై నట్టి

సత్యసంధుఁడు హరిశ్చంద్రదన్వపతి

యా హరిశ్చంద్రుని యన్వయంబునను మాం

ధాత తేజమునొందెఁ దత్కులమున

సగరుండు జనియించె నగణిత సత్త్వాఘ్నఁ

డతని గోత్రమున నున్నతివహించె

ఘనుఁడు భగీరథత్మాపతి యతని సం

తతినిఁ దిలీపుఁ డుద్భవమునొందె

గీ. నతనికి సుదక్షిణాదేవి యందుఁగలిగె

నకలుషుండగు రఘువు విఖ్యాతచరితుఁ

డతని కాత్మజుఁడై యొప్పె నజుఁ డతనికి

దశరథక్షోణిపాలుండు తనయుఁడయ్యె.

32

గీ. ఆ దశరథావసీ భర్త కఖిల భువన

రక్షణార్థైక లీలాభిరాముఁడగుచు

రాముఁ డుదయించె నిజచరితామృతంబు

కమలహిత వంశవర్ధన కరముగాఁగ.

33

సీ. ఏ మనోహరు తను కోమలసౌందర్య
 మఖిలసన్నుతుల మోహాబ్ధిముంచె
 నే వీరవరునేత్ర జావంధ్యరోష శో
 ణిమ సముద్రుని శరాగమున నిల్పె
 నే కృపాళు కటాక్షవీక్షణం బరిసహూ
 దరుని సామ్రాజ్య విస్ఫురితుఁజేసె
 నే పుణ్యసాదాబ్జ హిత ధూళి కఠిన పా
 మాణ మేణీవిలోచనగఁజేసె

గీ. నతఁడు జగదసింధురణఖ్యాతమహిత
 రూపవైభవ శౌర్యకారుణ్యపావ
 నతల నుతిఁగాంచె; దశరథానందవార్ధి
 చంద్రుడై నట్టి శ్రీరామ చంద్రవిభుఁడు.

34

క. ఆరాముని కభిరామ య
 శోరమ్యుఁడు కుశుఁడు గలిగె శుభకరమగు త
 ధ్దారుణిపతి వంశమునన్
 మీతె బృహద్బలుఁడు ధామనిధి తేజుండై.

35

క. ఆవంశంబునఁ గలియుగ
 భూవరమణిమకుటఘటిత భువనజరత్న
 శ్రీవర నారుణకమల వి
 భావిత చరణుండు కసవపార్ధివుఁ డలరెన్.

36

మ. వసుమద్వంశమలంకరించె మనునిత్యాకుంగకుత్స్థున్ రఘున్
వెసరామున్ మఱిపూర్వరాజుల మహావిఖ్యాతచాత్రులన్
స్వ సముద్యద్ధు నక్తిరి సంతతుల నంతర్భావ మొందింపుదున్
గసవత్మావరచక్రవర్తి జగదేకప్రాభవస్ఫూర్తియై. 37

క. దేవన విభు కసవేంద్రుఁడు
భావింప బలాపుండ్రై యప విపక్షతగా
త్రావన లీలా లాలితుఁ
డై వెలయ నపూర్వ మహిమ నద్భుత మొదవన్. 38

34 ఉ. ఇంద్రునికన్న నెన్నఁగసవేంద్రుఁడు శ్లాఘ్యుఁ డదెట్టనంగ, న
య్యింద్రుఁడు పక్షపాత మెనయించిననాగతినిర్గతుల్ చెడున్
సాంద్రత నట్లు సేయఁగనె సద్గతిగల్గుటఁ దారతమ్య ని
స్తంద్రవిచారముల్ సలుపసాక్షులుతద్రిపుభూభృదావళుల్.

35 త. ఆ కసవత్మాతలపతి
యేకచ్ఛత్రంబుగాఁగ నేలుచు జగతిన్
గాకరలపూడి యనుపురిఁ
జేకొని నిజరాజధానిఁ జేయఁగఁదానన్. 40

36 క. కాకరలపూడి కులము ది
వాకరవరవంశ సంభవంబై ధరణిన్
శ్రీకరముగ సద్వంశం
బై కరమొప్పు నృపమణుల కాశ్రయ మగుచున్. 41

శా. తద్రదాజాన్వయకర్తయశా కసవగోత్రాభర్తమాదాంబ, ను
ద్యద్రదాజాననబింబ, కైశిక భరవ్యాధూత రోలంబ, స
ద్భద్రశ్రీపరిణాహమొప్పగ నమంద్రపేమ నుద్వాహమై
సద్రూపాఖ్య కుమారసప్తకము నంచల్లీలఁగాంచెన్ రహిన్.

సీ. లసదనంతాకల్ప లాలిత శ్రీకళా

రాజితుం డప్పలరాజమాళి

నిజదర్శనైక సన్నిహిత భాస్వదాజ

తేజుండు దేవనరాజ శౌరి

తుంగ భూభృచ్ఛృంగ భంగదస్వరుచిర

హేతి సాంద్రుండు జగ్గభూతలేంద్రుఁ

డత్యంత సౌమ్య గుణైకప్రకాశన

ప్రవణుండు వేంకటరాజచంద్రుఁ

గీ. డతి సరసమూర్తి నరస భూపతి ఘనండు

నవ్యగుణహరి కోన భూనాయకుండు

భూరిధాముండు మల్లపభూభృ దినుండు

నలరుచుండురు గాంభీర్యజలధులగుచు.

43

ఉ. వారలలోన నగ్రజుఁ, డవారిత సత్కరుణావిశాలుఁ, డు

ర్వీరమణీయశోవిశద విశ్రుతహార సరోజరత్న వి

స్ఫార మహామహుం, డఖిల పార్థివకోటికిరీట లాంఛ నో

దారపదారవిందయుగుఁ డప్పలరాజు నుతింప శక్యమే! 44

శా. ఆదిత్యోజ్జ్వలతేజః డప్పలధరాభ్యతానుజచ్ఛుండు దా
శ్రీదేవప్రభుక్షౌటః దెల్పె విబుధతేనుంకరోద్యోగియై
మోదాపాది గజేంద్ర భూప్రథిత సంపూజ్యాధిరాజోన్నత
శ్రీదప్రాభవుడై సమాశ్రిత మహా శేషస్ఫురద్యోగుడై.

క. ఆయన యనుజాతుం డన

పాయ నమద్భామినాయకార్చిత వివిధో

పాయః విధి యసమ చతు రు

పాయనయుడు జగ్గ ధరణిపాలకుఁ డలరెన్.

46

ఉ. ఆయతక్రీర్తి వేంకటస్యపాగ్రణి దాన పయస్సుధాంబుధిన్
బాయకతోచక్రీర్తి హిమభానుల నాత్మశిరోవతంసులన్
జేయుచుఁ దత్కృపాణమయ చిత్రవిషానలకీలనంటి స్వ
శ్రేయమె పొందఁజాలుదురుసిద్ధము శాత్రవరాజభూషణుల్.

చ. అనినఖరాయుధస్ఫురణ నర్భకుఁబ్రోచిన యర్థపౌరుషం

బనువగునే సమస్త శరణాగతపాలన శాలినై న నా

కనుచును విగ్రహాంతరయతైకసమాఖ్యనృసింహుఁ డాతఁడ

య్యె నిశిత సాయకస్ఫుర దహీన పరాక్రమలీలఁదెల్పుచున్.

క. సాహసగతిఁ గోనప్రభు

బాహుతిబలంబు వై రి పార్థివఘన సం

దోహములను దెరలిచి త

ద్వాహినులం గలఁచె భంగ వశ్యతఁజెందన్.

49

క. మల్లపరాజితఁ డర్జున

మల్ల పరాజితుఁడు దన సమానుఁడె బాహు

ద్వేలిత శౌర్యముచే నని

యుల్లమునన్ మీఱునెపుడు నుగ్రునినైనన్.

50

మ. వినయానూన యశోభిమాన ధన వద్వీరాధిషట్సుప్తకం

బునఁ దేజఃకళ నద్వితీయుఁడగుచున్ భూపాలనప్రక్రియం

జనమాన్యుండగుదేవనేంద్రుఁడుగనెన్ సత్పుత్రులన్ మువ్వురిన్

గనదగ్ని త్రితయంబుఁగాంచిన శమిగర్భంబుచందంబునన్.

ఉ. ఆహవనీయతేజమున నగ్రజుఁడై కసవేంద్రుఁడొప్పె, నా

నాహవనీయమాన సుమహః కసదాయత వీతిహోత్రకీ

లాహవనీయవైరి సమిధావళియై వరకీర్తివై భవే

హాహవనీయమాన విబుధాగమ సంస్తవనీయమానుఁడై.

చ. అతని సహోదరుండు కలితాత్మ భుజాధివసద్వసుంధరుం

డతులిత ధర్మసార చరితాది యుగంధరుఁ డిద్ధశౌర్యసం

తత జితసీలకంధరుఁ డుదార ధరాసుర పోషణక్రియా

యతన ధురంధరుం డలరె నప్పల పాయకరాయఁ డిద్ధరన్.

శా. ఆరాజప్రతిబింబలీల నసమవ్యాపారుఁడై శాశ్వత

శ్రీరాజత్కలుఁడై యనేకవిలసత్పుష్పీశ చూడాంతరో

దారాలంకరణాయమాన నిజపాద ద్యోతమానాంశుఁడై

సారోద్ధారతరాజిలెన్ మహిజనాశ్చర్యంబుఁ గాఁగింపున్.

సీ. ఘనతరా మీరవాహినులకు జీవన

ప్రదమయ్యె నెవ్వని భవ్య శరధి
వీర వజీరు తేజోరాజికి సహాయ

మై యొప్పె నెవ్వని యాశుగంబు
తతనిజామాభీల చతురంగబలసము

ధారకం బెవ్వని భూశిక్షి
ఖానసంగత రణక్రమ సాహసస్థితిఁ
దనరిన దెవ్వని ధర్మకలన

తే. మామహమ్మను కుతుబు శాహశ్వపతికిఁ

బ్రాణధారణ మెవని కృపాణధార
యతని నుతియింపఁదరమె మాధ్యమికలోక
రక్షు నప్పలపాయక రాయఘనుని.

55

ఉ. కుంతిపురాంతికప్రథితఘోరమహారణరంగ సీమలో

సంతకవైరి తేజఁడగు నప్పలపాయకరాయశౌరిచే
సంతము నొందియున్ దిపులసంతతమీఁకుచుస్వస్థులైమదిన్
సంతసమంది తత్ప్రబు శౌర్యము నెన్నుదురదృశంబుగన్.

సీ. ధైర్యమందరమెత్తి తగఁగహీనగు శక్తి

యాజ్ఞంభణంబు నొయ్యన ఘటించి
విఖిలభూపాలక నిర్జరస్తోమంబు
లురువిక్రమస్ఫూర్తి నుత్సహింపఁ

బటుభేరికావీర భటకాహళధ్వనుల్
 మధనజనిర్ఘోష మహిమఁదెలుప
 ద్విపనాయక ముకుందదేవ దుగ్ధపయోధి
 మధియించి విజయరమను గ్రహించి

గీ. యవని నవసుధనశ్వరాజాఘ్యఁ డగుచుఁ
 దనరు కుదుపుశాహసుర త్రాణునకు నొ
 సంగె నేమేటి యతఁడు శశ్వత్ప్రతాప
 గేయుఁ డప్పలపాయకరాయమాళి. 57

చ. అనుపమకీర్తిశాలియగు నప్పలపాయకరావు సోదరుం
 డన విలసిల్లు వేంకట ధరాధిపుఁ డుద్ధతయుద్ధసింహసం
 హననుఁడు గాఁడె యొచఁగటకాంచితగంధ గజాధిరాడ్విమ
 ర్దనపరిలబ్ధమాక్తికకలాపవిభిన్న ఖరాసిధారతన్. 58

గీ. లీల నాదైర్య జలధి గోపాలరాయ
 రామభద్రాఖ్య పాయక రాయరాజ
 మణులఁగాంచెను భువిసుకుమార సుతుల
 జనకులెంతయుఁ గని వేడుకను వహింప. 59

సీ. ఆరాజతోసాటి యేరాజుకలఁ డెంచ
 సతతంబు కువలయొన్నతి యొనర్ప
 నామహాఘనుపోల్కి నేమహాఘనుఁ డయ్యెఁ
 దిరమగు సుఖవృత్తి గరిమనెఱప

నాథరాధిపునితో నేథరాధిపుడైన
 సుగమహైమాలయ స్ఫురణజెంద
 నాయినుప్రతిమాన మేయినుండగు గమ
 లామోదకలన నిత్యత ఘటింప

గీ. ననుచు రాజాధిరాజులు వినుతిసేయఁ
 దనరె రణరంగభైరవోదగ్రబిరుద
 వర్ణఘటితోర్జితవిజయధ్వజ సముద్ధ
 రణుఁడు గోపాలపాయకరాయఘనుఁడు.

60

చ. అతని యనుంగుఁ దమ్ముఁడు మహాద్భుతవిక్రమదంశకేళి న
 ప్రతినిధి రామభద్రఘనపాయకరాయనృపావతంసుఁ డు
 న్నతిఁదగెఁ దారహరసురనాగహిమాగపటీరహీర స
 త్పతిగిరిజేశకాశహరిపారదనారదకీర్తి సాంద్రుఁడై.

61

సీ. పద్మినీపరిణయ ప్రధితసత్కృతిఁజేసెఁ
 బ్రతిభానుభావ సమ్మతముగాఁగ
 రతిసీలగిరినాథ శతకంబుఁగావించె
 సుప్రసాద మహత్త్వదీప్రముగను
 నవలేఖనీలేఖ్య కవితానవద్యుత
 వెలయించె ననురూపవృత్తి దనర
 సతత చాటునిబంధసరసోక్తు లలరించె
 సహృదయహృదయైక సరణి మీఱ

గీ. ననుచుఁ గవులు నుతింతు రెవ్వని నతండు
 సంగరాభీలకరజాలశమితవిమత
 దవహుతాశుఁడు రామభద్రక్షితీశ
 ఘరుఁడు భువన ధురంధరఖ్యాతిఁ దనరె.

62

క. కోనమహీతలనాథుఁ డ
 నూన మహస్తపనతేజు నుగ్రాహవ భీ
 మాను కరణుఁ జతురానన
 ధీనిధి రామావనీశ ధీరునిఁ గాంచెన్.

63

శా. శ్రీరవ్య స్పృహణీయ దివ్యధరణీ భృద్ధర్మ సంగ్రాహియా
 కోనాధీశ్వరు రామభూవిభుని యక్షుద్రాసి శేషాహియే
 నూనంబెట్లన వైరిభూరమణ సందోహంతరాళస్ఫుర
 త్ప్రాణానీకముఁగ్రోలుజాతిహితధర్మంబాటఁబాటింపుచున్.

మ. జ్వలనోదగ్రమహుండురామధరణీసామ్రాజ్యధౌరేయుఁడు
 లలితాకారమనోజ్ఞఁ జ్ఞైమసతిన్లక్ష్మీవధూటిన్ ముదం
 బలరన్ గైకొనె శౌరి వారినిధి రాజాత్మోద్భవన్ భూమినిం
 బలెఁదద్దివ్య చరిత్ర మాత్మ కనురూపప్రేమ దీపింపఁగన్.

గీ. పెద జగన్నాథరాజును బేర్చితోడఁ
 జిన జగన్నాథ నృపతిని జ్ఞైమూంబ
 యందు లక్ష్మీ వధూటియం దనుపమాన
 ధాముఁ గోనేంద్రుఁ గాంచె నా రామవిభుఁడు.

66

గీ. అలరె నారాజమూర్తి త్రయంబునందు
నగ్రగణ్యుండు విబుధ హృద్యప్రశస్త
సర్వకలితుండు భువనరక్షాకరుండు
నవ్య గుణహారి పెదజగన్నాథశౌరి.

67

క. కనఁగఁ బిన జగన్నాథా
వనిప ఘనుండనితర్థార్థి వరకపు తెలమిన్
మునుకొని తను నెపు డర్థిం
చినఁ గంకణవితరణంబు చే నలరించున్.

68

క. శ్రీరామ విభుని కోన
క్షౌరమణఁడు తాను లక్ష్మీ సంతతి యగుటన్
సారంగ మహితగుణసుమ
నోరాజిత ధర్ముడగుచు నుతిఁగాంచె మహిన్.

69

గీ. పిన జగన్నాథస్మృతికిఁ దనయు లగుచు
రమణ రామన రాయ రామ
భద్రపాయకరాయ భూపాలు రలరి
రాత్మతేజో యశోంతర్హి తార్కవిధులు.

70

శ్లో. రామన్నాఖ్యసృపాలచంద్రుసుగుణా రామాంతరాసీమదా
నామందక్షితి కల్పకంబు దిశల న్వాప్యపించి భాస్వద్యశ
స్తోమానేకలతాంత ఎనవలచే శోభిల్లి భూమీ సుర
గ్రామాభీష్ట ఫలప్రదంబగుచుశ్లాఘుంగాంచుఁజిత్రంబుగన్.

శా. ఆరామక్షీతిపాలమశాలి కనుజుం డౌ రామభద్రప్రభున్
 రారాజ ద్విమతేంద్ర జిద్విహరణ ప్రాంచద్భుజావిక్రమో
 దారుం జాగర వీక్షణార్చిత సముద్యత్పార్థివ శ్రీసు వి
 స్ఫారప్రాభవు లక్షణాంకితు నుతింపన్ శక్యమే యేకిన్.

గీ. రమణ రామనపాయకరాయఘనుఁడు
 గాంచె బెద జగన్నాథ భూకాంతునెలమి
 రామ భద్రదాఖ్య పాయకరాయమశాలి
 పిన జగన్నాథ రాజును బ్రేమఁగనియె.

73

శా. ఆరాజద్వితయంబులోనఁ బెదజ గ్గాధీశ రాజస్థుఁడో
 దారాంభోనిధి రాజునందుఁ దగ దివ్యతీర్థ్రిచంద్రుండుతా
 నారూఢిం జననంబునొందివిబుధవ్యాహర యోగ్యుండగున్
 సారోదంచిత నిత్యపూర్ణ రుచి నాశ్చర్యంబుఁ గావింపుచున్.

గీ. పినజగన్నాథరాజుతో నినుఁడు సాటి
 గాఁగ నెట్లోపుఁ దత్కర ఖర కృపాణ
 ధారచే భిన్నతమలై న వారిచేత
 భిన్నతనుఁడౌట నెద సిగ్గు పెంపుపూన.

75

క. కోనాధిపసుత రామధ
 రానాయక పెద్ద జగ్గరాజేంద్రుఁడు చా
 నూనుల నార్వరఁ గనియెన్
 భానుప్రతిమాన భావ భాసుర మహులన్.

76

స్త్రీ. లోలశాత్రవ వధూ లోచనాంజన తమ
 స్తపనుండు వేంకటక్ష్మావిభుండు
 దళ దిగ్విభూటికా ధౌతలసత్కిర్తి
 రాజితుం డుద్దండ రామనృపతి
 వాణీ విహార భాస్వచ్ఛతురాస్యచి
 భ్రమశాలి రఘునాథరాజమళి
 ధరణీ రమాస్థానశరణ హేమస్తంభ
 బాహుండు లక్ష్మణ పార్థివుండు

శ్రీ. రమ్యగుణహరి గోపాలరాయశౌరి
 నవ్యవైభవ నిధి జగన్నాథ ఘురుఁడు
 నమరుచుందురు షడ్దర్శనముల కరణి
 ధీమదావళి వాచావిధేయులగుచు.

77

శ. వేంకటపతిరాజు నిరా
 తంకస్ఫురణంబుచేతఁ దనరెను తేజః
 కుంకుమచర్చాంకిత ది
 క్పంకజవదనోపకంఠ భాగుం డగుచున్.

78

శ్రీ. ధామనిధి యకాట నుద్దండ రామశౌరి
 యధిక పరనాహినీజీవనాళి సంగ్ర
 హించి, తత్పద్మలసదాస్థ నంచితముగ
 నాత్మకరలీల నలరించె నసమ మహిమ.

79

మ. మహిమా సంగమహర్షి తన్మహి చరన్మత్తారులంద్రుంచి దా
 సహజానూన బలాను షక్తిని జనాశ్చర్యంబుఁ గావింపుచున్
 విహరించున్ రఘునాథభూమివిభుఁ డుర్వీజన్యలక్ష్మీకర
 గ్రహణంబందియయోధ్యసారమునవేడ్చన్ భూమిబాలింపుచున్,

క. అరయఁగ లక్ష్మణభూపతి
 ధరణిం బద్మాధివాసతను విలసిల్లెన్
 (సిరియెదగల హరివలె వి)
 స్ఫురదురు వీక్షాభిరామ శోభావహుఁడై.

81

క. గోపాలరాయశేఖరుఁ
 ఉపాల్కడలిని హసించు నాత్మభవయశో
 దీపిత చంద్రమహాభ్యుద
 యంపాదిత నిత్యకువలయ -నందకుఁడై.

82

సీ. తన మిత్రభావంబు తగనాత్మ సహవాస
 రాజవద్యులకెల్లఁ దేజ మొసఁగఁ
 దన రాజభావంబు తతసత్కళోన్నేష
 గరిమఁ జక్రానందకరము గాఁగఁ
 దన ఘనభావంబు శ తగ మరుత్కలనచే
 నిశ్చల శ్రీఃబూని నివృత్తిల్లఁ
 దనభోగవద్భావ మొసఁగఁగా నతి హరి
 పదవాసమై లీలఁ బరగుచుండ

గీ. నలరె ననురూప సరసవిహరణ శరణ
ధరణి తరుణీ మనోహరోదారతార
హార దుజ్జ్వలకీర్తివిహారుఁ డగుచు
నవ్యగుణహారి శ్రీజగన్నాథశౌరి.

83

క. అనుపమ సుగుణోన్నతి స
ద్వినుతమతిన్ మాంబికయగు తిమ్మాంబిక ను
ద్వినయ సుభద్రయగు సుభ
ద్రను గైకొనె వేంకటపతిరాజు ముదమునన్.

84

క. ఆ తిమ్మాంబికయ ద
బ్జాతశరోపములఁ ద్రితను జాతులను సుభ
ద్రాతరుణియందు నొకసుతు
ఖ్యాతి దసర వేంకటాధిపాగ్రణి గనియెన్.

85

గీ. ధరణిఁ బెదరాజు పెద జగన్నాథరాజు
శినజగన్నాథరాజేంద్రు లనగ సరస
వినయుఁడౌ రామచంద్రభూవిభుఁ డనంగ
నలరి రారాజతనయు లాఖ్యాతనయులు.

86

క. భూవర వినుతులసుతులం
భావసుతుల నోగ్రమహుల భాసురతరళో
భావహులఁ గాంచె నిరువుర
శ్రీవెలయంగఁ బెద్దరాజశేఖరుఁడెలమిన్.

87

క. ఆతనుజులు లావణ్యక

భాతనుజులు దనరి రధికలక్ష్మీయుతులై
సీతారామనృసింహ

త్మాతల పతులనంగ ధరణి ఖ్యాతి దలిర్పన్.

86

గీ. పెదజగన్నాథరాజున కుదితు లగుచు

గోపభూపతి వేంకటత్మాపమాలి

రహి జగన్నాథరాజు నారాయణ త్మ

మాధిపుఁ డనంగఁ దనుజాతు లలరి రవని.

87

గీ. పిన జగన్నాథవిభుఁడును గనియెఁ దనయ

పంచకంబును వారాశి పతి సురద్రు

పంచకమునట్లు విబుధ సంభరణ నిపుణ

మగుచు నానందనవ్యాప్తి నతిశయిల్ల.

90

ఉ. వేంకటరామరాజు పర వీరహరుండగు గోపశౌరియున్

బంకజబాంధవోపమ విభానిధి రంగవిభుండు రామభూ

పంకజలోచనాహితుఁడు భవ్యుఁడురాయనృపాలమాలియున్

శంకర వక్త్రపంచకము సాటి యనంగఁ దలిర్తు రున్నతిన్.

మ. తరణిఁ జన్యహతారి వీరవసుధాధ్యక్షాళి నిర్భిచ్చుఁడై

సరవిఁ వ్యాప్తమహాబిలుండని తిరస్కారంబుగావింపుచున్

ధరణి స్వేకంటరామభూవిభుసముద్యద్విక్రమార్కుండు దా

భరియించుం జగమంతయుఁ బరదురాపస్ఫూర్తిసీరంద్రతన్.

క. ఆ వేంకటరామనృపతి

భావజలీలాకలాపపరిభావక శో

భావహుడగు వేంకటపతి

భూవరుగనె నఖిలభువనపూరితకీర్తిన్.

93

ఉ. వేంకటకృష్ణ భూవిభుని వేంకటపత్యధిపాద్య రామభ

ద్రాంకితరాజవర్య సముదగ్రియశస్కుని భాస్కరేంద్రునిన్

బంకజసూతివేదముల బాగుగఁగాంచిన పోల్కెఁగాంచె ని

శృంకుఁడురామచంద్రనృపచంద్రుఁడుపుత్రులఁగీర్తిసాంద్రులన్.

ఉ. పంకజబాంధవుండు హిమభానుఁడు భూధరపక్షభేదియున్

శంకరుఁడున్నిజాంశములఁ జక్కగనొక్కటమేళవించి యీ

వేంకటకృష్ణభూవరుని వేడ్కనలర్పఁగఁ గల్గెనా నిరా

తంకపుఁదేజ మాకళల ధన్యతలా సిరులా విభూతియున్.

క. ఆ రాజమణిసహోదరుఁ

డారూఢిన్ ధరణిఁ జంద్రుఁడౌ నితఁ డనగా

శ్రీరాజుల వేంకటవిభుఁ

డారయ సర్వజ్ఞమాళియై విలసిల్లెన్.

96

క. ఆ వేంకటపతిభూవిభు

భావంబగు నమృతఘటిక భావింపఁగఁ ద

త్సేవాపర భూదేవత

లేవేళం దృప్తిగాంతు రెలమి దలిర్పన్.

97

క. వేంకటపతి విభుసోదరుఁ

డంకాగత పార్థివేందిరాంచితమతి ని

శృంక ఖరాహితభిద్బల

సంకీర్ణుఁడు రామభద్ర జనపతి యలకున్.

క. ధర రామభద్రదన్యపశే

ఖరచంద్రునికీర్తి చంద్రికార్కురి కుముదా

దరణంబు మాని పద్మో

త్కరములఁ బోషించు నద్భుతంబుగ నెపుడున్.

గీ. రామభద్రదావనీనాథ రమణు సహజుఁ

డైన భాస్కరవిభుసగ్గుణాళులెల్ల

సొదిది నిశ్చేషముగ నెన్ను చోఁ దలంప

శేషునకునైన జిహ్వలు చెదరకున్నె.

క. విపరీత వర్తనునితో

నెపుడును నొక మార్గమునఁ జరించెడు నా క

శ్యపసుతుఁడగు భాస్కరుఁ డీ

నృపమణియగు భాస్కర ధరణీపతి కెనయే.

గీ. అలరె నుద్దండ రామక్షమాధినాథ

తనయుఁడౌ రామభద్రదాఖ్య ధారుణీంద్రుఁ

డఖిలరాజన్యమకుటరత్నాంశు దీప

రాజినీంబితాంఘ్రి పీఠాజిరుండు.

మ. ఉరుశౌర్యప్రథమానబాహుబలుఁడౌ నుద్దండరామావసీ
శ్వరు సూనుండుగు రామభద్రవిభుతేజః కీలి, తానౌర్వమై
ధరవీరాహితవాహినీశ్వరసముద్యజ్జీవనానీకవి
స్ఫురణల్ గ్రోలుచుచావనైయలమెదదూభభృద్వరశ్రేణులన్.

స్త్రీ. ఆరామభద్ర పాయకరాయభూపాల
మాళి లక్ష్మీదేవి మహితశీల
సంభోధినాథుఁ డ్రభాపగఁగై కొన్న
కరణి పాణిగ్రహస్ఫురణఁజెంది
ఘనరామకృష్ణవేంకటరామపాయక
రాయరాజమణుల రమ్యలీలఁ
గాంచెఁ దత్ప్రధితవిక్రమకీర్తు లరుణాబ్జ
పరిభావకస్ఫూర్తిఁ బరిధవిల్ల

శ్రీ. నఖిలలోకాంతరాళ తమోపహరణ
శాశ్వత శ్రీకళాపూర్తి సత్కవీంద్ర
తత నుతులఁగాంచె దిగ్విధూదశనవసన
రాగముఖహాసశోభాకరంబులగుచు.

104

మ. రఘునాథక్షితినాథపుంగవుఁడు సాంద్రశ్రీకళారాజితా
నఘచారిత్రులఁగాంచె నప్పలమహీనాథాగ్రణిన్ వేంకటా
ద్రిఘనున్ రామన్మపాలచంద్రుని ధరితీనాథకోటిరర
త్నఘృణిభ్రాజితపాదపద్మ బలభద్రహ్మసతీవల్లభున్.

ఉ. అందు ఘనుండు రామజనపాగ్రణి సీతమయందువేడ్క
వందగధీరులన్ గుశలవద్దివ్వితనూజులఁగాంచె నుద్యశం
బందుచు మున్నురామ జనపాగ్రణి సీతమయందువేడ్క
వం దగధీరులన్ గుశలవద్దివ్వితనూజులఁగన్న చాడ్చునన్.

క. ఆయిరువురలోపల నరి

రాయవధూజన భుజంగురణకలనాకౌం

తేయ తృతీయుని వితరణ

ధీయుత రఘునాథవిభు నుతింపఁగఁ దరమే.]

క. ఆతని యనుజుఁడు సుగుణ వి

భాతిందగె రామభద్రపాయకరాయం

డాతత నిజకరదీపిత

శాతాసి వినిర్జితారి సముదయుఁ డగుచున్.]

సీ. ఏరాజమార్తాండు భూరిప్రకాశంబు

సకలచక్రాభి రక్షణకరంబు

ఏరాజచంద్రు సమీహితాభ్యుదయంబు

ద్విజపోషణక్రియా విలసితంబు

ఏరాజదేవేంద్రు సారవైభవలీల

విబుధాళి కామధుగ్విశ్రుతంబు

ఏరాజకందర్పు హరిసౌందర్యంబు

జనమానసైక మోహనకరంబు

గీ. నగుచు విలసిల్లు నతఁడు దివ్యప్రతాప
కీలికీలాను కీలితాభీల సకల
వీరభూపాలి యల రామధారుణీంధ్రు
రామభద్రదాఖ్య పాయకరాయమాళి.

109

క. బలభద్ర నృపతిగనియెను
విలసిత బలభద్ర దానవిశ్రుతవిభవో
జ్వలుఁడగు వేంకటధరణీ
తలనాధుని సరసగుణవితాన సనాధున్.

110

మ. సరనాధస్తుతకీర్తిసాంధ్రుఁడు జగన్నాథక్షితీశేంధ్రు డా
దరమొప్పు న్వరియించె నర్సమవధూత్తంసంబు నుద్యద్గుణో
త్కరసంశోభితఁ జంద్రమాంబను శుభోదగ్రస్థితిన్మూఱఁ ద
ద్వరచారిత్రములాత్మమోదరస సంధానంబువాటింపఁగన్.

గీ. ఆజగన్నాథభూపాలు నగ్రమహిషి
యుభయకులపావనాచార విభవకీర్తి
నోజమెఱయంగ నుతిఁగాంచె నుర్వియందు
నవ్యసద్గుణనికురుంబ సరసమాంబ.

112

సీ. మోహించినంతనె ముదముతోఁ దనఱొమ్ముఁ
ద్రొక్కి నిల్చు టదెంత దొడ్డతనము
చేపట్టునాడె రా రాపున వరునర్థ
మంగీకరించు శే సంగతంబు

దయచేసినంతనె తనపాటివారిఁ గా

న నటంచుఁ బతిశీరం బెనయుటెంత
ప్రేమఁగై కొనినంతఁ బ్రിയుని సమ్ముఖమునఁ
జాలఁబల్కుటదెంత సరసకలన

గీ. మంచు సిరి శౌరి గంగ వాక్చంచలాక్షి
నపహసింపుచుఁ బతికి సౌఖ్యానురాగ
వినయమితభాషణములచే వేడ్కఁగూర్చు
భవ్యగుణధామ చంద్రమాంబాలలామ.

క. అనఘుఁడు జగ్గమహీధవుఁ
డనుపమ సౌభాగ్యగరిమ నానందితుఁడై
తన యగ్రమహిషియందును
దనుభవు నుద్దండరామ ధరణిపుఁగాంచెన్.

సీ. రెండవసతియందు చండాంశుతేజుఁడౌ
గోపాలరాయక్షమాపమణిని
బట్టాభిరామ భూపాలునిఁ గోదండ
రామావసీనాథ రమణురాజ
గోపాల భూవిభు గుణనిధి బాలము
కుండావసీంద్రు సమంద యశుని
బలరామ సరనాథు భవ్యచరిత్రుని
దశరథరామచంద్రక్షితీశ

గీ. ఘనుని సత్కిర్తి కలనచేఁ గాంచె వార
లష్టదిగ్రాజలీలావిహారులగుచు
నమితసౌజన్యమాన్యవిఖ్యాతిఁగొనుచు
నఖిలరాజన్యమూర్ధన్య లయిరి ధరణి.

115

క. ఈరాజసుతుల కగ్రజాఁ
డై రాజితకీర్తికలన నభిచుతిఁగాంచెన్
సారసబాంధవసుతదో
స్సానుం డుద్దండ రామ జనపతిప్రతిభన్.

116

సీ. ఆరాజమాళికి నారాజమాళియే
సాటిమా విస్తారశౌర్యగరిమ
నావాహినీభర్త కావాహినీభర్త
యే యెన గాంభీర్యహితగుణాప్తి
నాధరాధిపతికి నాధరాధిపతియే
తరమెన్న సమధికస్థైర్యకలన
నామహాఘనునకు నామహాఘనుఁడె సా
ధర్మ్యంబుఁగాంచు నౌదార్యమహిమ

గీ. ననుచు నిఖిలావసీనాఘు లభిచుతింప
మహిత నిజభుజ మందర మధిత విమత
కుల కలశవార్ధి లక్ష్మీఁ జేకొనియె సతఁడు
రమణ నుద్దండపాయక రాయశౌరి.

117

క. ఆరాజమణికి ననుజుం

డై రాజులె దశదిశాచ్ఛహారాయిత శో
భారమణీయయశోవి
స్తారుడు గోపాలరాయ ధరణిపుఁ డవనిన్.

సీ. లోకబాంధవకులశ్రీకర కాకర్ల

పూడి వంశాబ్ధి సంపూర్ణధుఁడు
శ్రీ జగన్నాథ ధాత్రీపాల మూర్ధన్య
పుంజీకృతా నేక పుణ్యఫలము
చంద్రమాంబాగర్భ సద్రత్నఖని భవ
ప్రాంచ దిష్టార్థ దానర్ఘ్యరత్న
మవలిప్తనిఖిల శాత్రవరాజ కాహర్య
మండ విఖండ నాఖండలుండు

గీ. మిత్రబాంధవ కవిజనామేయభాగ

ధేయమై యొప్పె భువన దీపాయమాన
దివ్యతేజుండు సృపగేయ ధీయుతుండు
రమ్యగుణహరి గోపాలరాయశౌరి.

గీ. తెలివి గోపాలరాయ వృద్ధీకళత్ర

సహజుడై యొప్పె దాన దీక్షావిధాన
లోకపూజ్యుండు సుగుణరత్నాకరుండు
ప్రభువతంసుండు పట్టాభిరామవిభుఁడు.

క. అతని సహోదరుఁడు గుణో

న్నతుఁడగు కోదండరామనరపతితేజః

ప్రతిబింబాయిత జలరుహ

పతిమండలదీప్తియగుచుఁ బ్రతిభఁ దలిర్చెన్.

121

క. కోదండరామనరపతి

సోదరు నుతియింపఁ దరమె సురకరి దరకా

కోదరవిభునిభక్తి వి

భాదీపుని రాజగోపపార్థివచంద్రన్.

122

క. ఆవిభుమణికి సహా వి

ర్భావుం డభీనుతులుగాంచె బాలముకుంద

క్షావరుఁ డతులభుజాసం

భావితనిరవద్యభూమి భామామణియై.

123

మ. ప్రతిపక్షితిపాహి సంహతి సుషర్ణద్రివ్యతేజోమహా

ద్ధతుఁడౌ బాలముకుందభూవరుఁ డనంతశ్రీకలాపోర్జితం

డతులాహీనగుణస్ఫురద్విబుధవాసానూనధర్మప్రథో

న్నతుఁ డౌటంధరరాజశేఖరుఁడగున్ భవ్యప్రభావంబునన్.

సీ. ఆంధ్రపురంధ్రీకుచాగ్రముక్తాహార

తళతళచ్ఛాయతో దళముఁగాంచి

చోళాంగనాలసచ్ఛాళావిచకిలాళి

చకచక ద్యుతులతో చౌకళించి

లాటవధూటీలలాటహీరకలాప

ధగధగప్రభలతోఁ ద్రస్తపించి

పాంచాలభామినీభాసురదరహాస

నిగనిగచ్ఛవితోడ నివ్వటించి

గీ. భాతిఁ గనుపట్టె దశదిశాభ్యంతరముల
నే విభునికీర్తి యతఁ డసద్యావనబల
గహనదహనాయమానవిఖ్యాతమహుఁడు
గుణమహోన్నతి బాలముకుంద నృపతి.

గీ. గుణగరిష్ఠుండు బాలముకుందశౌరి
కనుజుడై యొప్పె బలరామజనవిభుండు
సారతరనై జకీర్తి కర్పూరరజము
సకలదిగ్భామిచుల మీఁదఁ జల్లుకొనుచు.

సీ. ప్రతిఘాత హతవైరి భటులతోడనె దివిఁ
దనరె నెవ్వని బలోద్ధతరజంబు
లతిభీత యిపురాజతతితో నెగిరి గుహల్
దూరె నెవ్వని జయభేరి రవము
వీరారితనురక్తధారలతోడనె
స్ఫురియించు నెవ్వని కగకృపాణి
దుస్తరాహితరాజమస్తకంబులతోనె
ధరఁజెందె నెవ్వని శరచయంబు

గీ. అతఁడు నుతియింపఁదగు సమరతల సవ్య
సాచి పరవీరభూపాల చటులనై న్య
యామునాశయ భేదనోద్దామకోప
రాజితాటోపుఁ డగు బలరామవిభుఁడు.

127

గీ. ప్రబలతరశౌర్యకీర్తి శుంభద్వివేక
విలసనుండగు బలరామవిభుని యచుజుఁ
డలరె దశరథరామచంద్రదావసింద్రుఁ
డఖిల వసుధాధివాస బాహుర్గళుండు.

128

చ. దశరథరామచంద్ర వసుధావరు నాజి నెదుర్చుశాత్రువుల్
విశకలితంబులౌ తనులు వెల్వడి యుల్లసదప్పగోతతిన్
వశత భజించు టెంత యని వారితభీతిని జీవితాత్ములై
వశత భజింతు రెప్పుడును వారక యుల్లసదప్పగోరతిన్.

129

క. ఆ సహజులు ఘనశౌర్యక
శాసహజులు వేష్కఁ గొల్వ లక్ష్మీరమణ
శ్రీ సరసకటాక్షంబుల
భాసిలు గోపాలరాయపార్థివుఁ డెలమిన్.

130

పదమాశ్వాసముచూపు వేడిగుణముల్ భాషంపమామూవశం
వదముల్ రూపమయోగ్యదృశ్యమనిభూపార్థీంద్రకన్యల్ హరిన్
మదిలో రోసివరించి రున్నతపదున్ సౌమ్యేక్షణున్ సత్యర
క్షు దళత్కంజదళేక్షణామదను నాగోపాలరాయప్రభున్.

ఉ. కాకరపూడి జగ్గమహికాంతుని గోపనృపాలుఁ డుగ్రతఁ
జేకొని రుస్తుమాత్మజ వజీరబలంబులఁ ద్రుంప శోణిత్రో
ద్రేక నదీ రయాగత తదీయ విభూషణరత్నరాజి ర
త్నాకరనామ మింపలరె నాహవరంగ సమీపవార్ధికిన్. 132

ఉ. వైరస్ఫూర్తి మనంబునం గెరల దుర్వారోగ రుస్తుంబహ
ద్దూరాత్మోద్భవుఁడైన కాలయవనుం దోర్విక్రమప్రభాఢిచే
బోర న్వెండియు సంహరించి నలసద్భూరిప్రభావాధ్యు న
క్రూరక్షేచుకరున్ నుతింపఁ దరమే గోపాలభూనాయకున్.

సీ. యవనాశ్వు నొకని మాయాప్రభాఢిఁ బోకంరెచ్చె
యవనాశ్వవరసమూహములఁ దునిమె
నవిభిన్న నరకసంహరణంబుఁ గావించె
వివిధాఽనరకసంవిశతి ద్రుంచె
సరవి నేకోద్ధవాశ్రయుఁడై విరాజిల్లె
సతత నైకోద్ధవాశ్రయత మెఱసెఁ
బ్రజలెన్నఁగా నేకబలయోగమున హెచ్చె
బహుబలా వాప్తిచేఁ బరిఢవిల్లె

గీ. నార సంసృతి కవతారతారతమ్య
మనుచు నిఖిలావసీనాధు లభినుతింప
నభినవస్ఫూర్తి నాది దేవాంశభవుఁడు
రమణఁ దళుకొత్తె గోపాలరాయవిభుఁడు.

సీ. మాతృతాశనవృత్తి మసలకజీవించు
 భోగిపుంగవుఁ డిచ్చు భోగమెంత
 మోముఁ జూపక వనంబున నీఁగియుండెడు
 క్షూన్యసౌఖ్యం డలర్చు క్షూన్యమొంత
 సతత దారకవృత్తి సాగించి బ్రతుకు సూ
 కరపతిసేయు సౌకర్యమెంత
 అనిశంబు మలినత నాశలఁ జరియించు
 దాని సంఘ మొసంగు దానమెంత

గీ. యనుచు వారల మదిరోసి యవనికాంత
 చెందె సరసోపభోగరాజితముఖప్ర
 సారసామ్రాజ్యలక్ష్మీనిహారకారి
 రాజదేవేంద్రు గోపాలరాయచంద్రు.

135

గీ. వెలయు నారాజనిభుదేవి వేంకటాంబ
 పావనాత్మీయచరిత్రప్రభావగణిమ
 వర్ణనము సత్కవీంద్ర సువర్ణరాశి
 కథితరామోదకలనల నావహింప.

136

సీ. ఏ సాధ్వీచారిత్ర మాసేతు శీతాద్రి
 భాసుర భూసురోల్లాసకరము
 ఏరామసత్కీర్తి తారకాహారమం
 దార కైరవహితో దారకాంతి

ఏ పుణ్యసతిబుద్ధి గోపాల భూపాను
నూపాంతరంగ ప్రదీపశోభ

ఏ రాజముఖమూర్తి భారతీ మారతీ
చారుతాసర్వస్వసముదయంబు

గీ. లీలఁ దగునట్టి భాగ్యవతీలలామ
సరస భూపతిరాజు వంశ ప్రసిద్ధ
గోపరాట్కన్య సుచరిత్ర కులపవిత్ర
భవ్యగుణపేటి వేంకమాంభావధూటి.

గీ. పరమపావన వరహితాచరణయైన
వేంకమాంబికయందు సద్విమలచరిత్ర
భరితులైనట్టి సుతుల గోపాలరాయ
విభుఁడు గాంచెను వంశాభివృద్ధి వెలయ.

క. ఆ రాజసుతులలో నరి
వీరాంతకతేజులగుచు వేంకటకృష్ణా
దారతరరామభద్ర
త్మారమణోద్దండరాయ మహితఖ్యాతిన్.

గీ. వెలయు గోపాలరాయపృథ్వీకళత్ర
తనయుఁడైనట్టి రామభద్రక్షమాధి
నాథచంద్రుండు నిఖిల భూనాయకా వ
తంసితాత్మీయచరణ పద్మద్వయండు.

మ. అతఁడెంపొందును రామభద్రవిభుఁ డా శాంతావధిత్వైతల
ప్రతిరాజన్యకిరీటకోటివిలసదత్నాంశుదీపావళి
కృతసీరాజనపాదపన్నఁడయి లక్ష్మీనాథకారుణ్య వ
ర్ధితసాంతత్యశుభావహాద్విభవసద్ధీచీచుండై ధారుణిన్.

క. ఏతాదృశ సుతకలిత

శ్రీతత నిజవంశవృద్ధి సీతారమణ

ఖ్యాతికి జోడగు కీర్తి వి

భాతిన్ గోపాలరాయపార్థివుఁ డలరున్.

142

క. ఏవంవిధ సుగుణమణి

శ్రీవిలసితభావునకు వశీకృత సుమనో

గ్రావాధిదేవునకుచు ధ

రావరమకుటస్పృగంఘ్రి రాజీవుఁడున్.

143

క. వ్యాహృత నాగ్విసరునకు స

మాహృతపరవాహిసీశ్వరాపోశన విం

ధ్యాహార్య గురున కప్ర

త్యాహార్యా జ్ఞాభృదఖిలధరణివరునకున్.

144

క. స్వ ర్ధరణీ మధ్యాసం

త ర్ధరణోద్ధతబలోద్ధధావద్ధూళి

దుర్ధర లోకచ్యుతిభయ

న్దిరైర్యామర వరాను సీతాదృతికిన్.

145

క. అనవరతో పాయనదా

వనిపకులానీత గంధవారణ దానౌ

ఘనిరంతరసంగత వా

సన నై జాస్థాన భవన చత్వరమహికిన్.

14

క. ఆశుకవి పాళికాశ్యఫ

లాశయ సహకార బాంధవాయతమతికిన్

ధీశతధృతికిన్ దపనహు

తాశన విస్మయర మహామహస్సంహతికిన్.

14

క. వసవిరుదర గండాంకున

కసదృశరణరంగభైరవాయత విరుద

ప్రసరోద్ధండునకును దా

మస రిపు తిమిరాపహరణ మార్తాండునకున్.

148

క. ధామనిధి వంశరాజ

గ్రామణికిన్ సకలసుజన రక్షామణికిన్

బ్రేమ నిరూధావని యో

షామణికిని రూపవిజితసౌత్రామణికిన్.

149

క. స్ఫురదురుకరవాలవిజ

ర్ఘ్నితాహితమండలునకు జయగోపాలాం

కరణమహాభేరీ భాం

కరణవినిర్భిన్నజలజగర్భాండునకున్.

150

క. సురుచిర వసిష్ఠగోత్రా

భరణిత కాకర్ల పూడి భవ్యాన్వయ సా

గర వరహిమ ఘృణికిన్ సువి

తరణికి గోపాలరాయ ధరణిప మణికిన్.

151

ప. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధికరంబుగ నఖిలవిద్యత్కవిజనా

కల్పంబుగాఁ గల్పనీయంబగు మదీయ రుక్మవతీపరిణయాభి

ధాన మహాప్రబంధంబువకుం గథానుసంధానం బెట్టిదనిన.

చ. శుభతరనైమిశాఖ్య వనశోభిత శౌనకముఖ్య సన్ముని

ప్రభులకు సూతుఁ డింపలరబ్రాజ్ఞతఁ దెల్పినరీతి మాధవా

త్మభవకథానుధారసపు మాధురి శ్రీశుకమాని మాళియున్

విభుమణియా పరిక్షిదవనీతలనేతకుఁ దెల్పినట్లుగన్. 153

ఘ. కనకగోపురఘనాకారకల్పితపయో

జాత బాంధవకాంతి హేతువునను

బలవైరిమణిహర్ష్యబంధురచ్ఛచితర్కి

తాంధకార స్ఫురద్వాప్యప్యమునను

పద్మరాగగ్రావ బద్ధసౌధప్రభా

కలితసంధ్యారాగకరణమునను

శకలగృహరామ సంతతభాసుర

సుమపల్లవఫలాళి గమకమునను

గీ. శశ్వదనుమేయ యుగపత్ప్రసక్తి యలర
 దినతమీసంధ్య లఖిలర్తులును జెలంగి
 యెలఁమి గొలువంగ నిత్యసమేత నవ ని
 ధానయైపొల్చు ద్వారకాఖ్యాననగరి.

154

మ. అలదై త్యేంద్రుఁడువేడఁ దద్ధితము సేయంగోరివృత్తార్థో
 గలహింపంజని మిన్నముట్లిన భుజంగస్వామి యుద్యత్పథా
 వళి గోసాలశిఖాళినెంచి బలిమి న్వారాశిమధ్యస్థుఁడై
 యలరం గొఁగిట నానియుండెనఖేయంబొప్పు నవ్వీటికిన్.

చ. జలదము తత్పురీకనకసాధసతీ తను విచ్ఛఁజూచి చం
 చేలలని యేగ వారలు కచంబులతోఁ గలహించునంచు మే
 డలఁ బడవైవఁ గేకు లకటా యని తెక్కలగాలి గూర్పఁగాఁ
 దొలఁగెనొనాఁగనయ్యగురుధూపము వెల్పడుజాలకంబులన్.

సీ. తులలేని నీలంపుఁ బలక తొల్పరువులు
 జలధరమండలచ్ఛాయలీన
 నామీఁది కెంపురాయందంపు టంతరం
 బులు భానుమండలకలనఁ దోఁపఁ
 దదనంతరేందు కాంత్రగావకూటముల్
 చంద్రమండలదీప్తి సంఘటింప
 వజ్రకోరకజాలవలితాంతభూమికల్
 నక్షత్రమండలి నలుపుఁజెంద

గీ. సరవి లోకావృత్తోన్నత స్ఫురణః దనరి
యఖిలసుమనోధివాసంబు లగుచు మెఱయు
చొక్కటొక్కటి హేమాద్రి ధిక్కరింపఁ
జాలి యలరారు మేడ లాప్రోలియందు.

157

గీ. చెప్పనేటికి నప్పరిచేడియలను
రెప్పవేయక వారల యొప్పురేయుఁ
బగలు నీక్షించి కాదె యిప్పటికి నై న
ననిమిషత్వంబు విడువ రయ్యమరవరులు.

158

ఉ. అప్పురిలీలసాధములయందు నృప త్మజు లొక్కొక్కరిం
దప్పునుటంచు నొడ్డుదురు దాటఁగ నొక్కనిచే కటారి యు •
యుప్పురవీధినున్న శశి నుక్కునఁ దాఁకెనొ కాకయున్నఁ జె
న్నొప్పెడి మేర మచ్చయొకటూరఁగ నేటికిఁ గల్వతేనికిన్ ?

మ. ప్రతిగాఁ దత్పురిమేదినిసురులతోఁ బాటింపఁగా సత్కళా
న్విత లీరేడుజగంబులం గలరె ! భావింప న్నిజాకర్షక
శ్రుతులం బద్మజవాసవాది దివిజస్తోమంబు వేవచ్చి స
మ్మతిగాఁ దత్సవనావనింబ్రకటసామస్ఫూర్తులంజొక్కఁగన్.

సీ. ఇతఁ డిచంశనరాదు సతతంబుఁ దనతేజ

మరిసమూహంబుల నణఁపలేదు

అనరాదు రా జితంశనుచును విలసి న

క్షతప్రకాశంబు సలుపఁడెప్పుడు

ఘనుఁ డీతఁ డనదగం డనిశెంబు నప్పులు

గాక జీవనములు గడపలేడు

సర్వజ్ఞఁడీతఁడు గా డుర్వి నెల్లప్పుడు

సమదృష్టి నార్యరూపములు గానఁ

గీ. డనుచుఁ బుష్పవద్విషధరులను హసించి

యినులగుచు రాజులగుచును ఘనులునగుచు

విమల సర్వజ్ఞులగుచు సారమతిధరులు

నగుదు రవ్వీట నున్న యాధరణివరులు.

161

చ. రసవిషముల్ గొనంగ నెధరన్ ఘనుఁడీశ్వరుఁడంచు నెంతుశే
వెసనొకఁ డప్పలిచ్చి యపవృద్ధి లఘుండగుమాటు బేరమున్
బసచెడఁజేసి భిక్షుకతఁ బొల్పుడు నొక్కఁ డటంచు నవ్వి త
ద్వసదురువై శ్యరత్నములుతద్దయు నైరిఘనుల్ మహేశులున్.

మ. హరిపాదాబ్జఫలాత్ములై ధరణిగర్భావిర్భవద్దివ్యధా
న్యరమానాయకులై కృత్రిప్రముఖసంతానాఘ్యులై నిర్జర
స్ఫురదుద్యద్బలశాలి దేహకనకక్షోణీధంశులై
పురిఁ జాతుర్ధికజాతులుందురు మహాభోగాను భావోన్నతిన్.

మ. కరులవ్వీట విహారశైలములపై గర్జావితర్జచ్ఛరో
త్కరరాజద్బలవై రివాహ విలసత్సందోహ మీక్షించి, ఘో
కరణోద్యద్రణబుద్ధి దారుణనిరాఘాటార్భటిందాఁక, య
ద్విరతాఘాతలకోటి నీరదములై వెల్వెల్లనా మేఘముల్.

చ. పురి తురగాతివేగగతిఁ బూనెదనంచుఁ బ్రభంజనుండు, రా
నుకువడినేగి యడ్డసుడినొంది ప్రకంపనుడై (తొలంగి) య
త్కరివరబృందసాంద్రమదధారలతో సమవృష్టి పూనుచున్
సరియగు నమ్మహాఘచుని సంతతముం గలహించు నోర్వకన్.

శా. స్వర్ణజ్యోధరకాక్కుకాశ్రయములై వాహిన్యధీశాహితో
దీర్ఘానంతశరానుషంగశరధి స్థిత్యంతరాళంబులై
వర్ణానేక పదక్రమాగమలసద్వాహంబులై తత్పురి
న్వర్ణింపన్ రథము ల్పురాఁరథభావంబొప్పుఁగా భాసిలున్.

చ. అదయతనందు వీరభటులంతకునై నను, నల్లబుత్తురా
మదనవిరోధినై న, నరుమాటుగఁ జూతురు కీలినై న మి
న్నొదవిన రాజునై న, మడియున్ గ్రహరాజునునై న, నబ్ధిముం
పుమరు తదీయధామచయముం గనలేక తిరస్కరింపుచున్.

సీ. రంగనృత్యద్వార రమణీ తనుద్యుతుల్

తొల్కారు మెఱుఁగుల తులనుమీఱ

మురజాదివాద్య సముద్ధితభావనంబు

లబ్ధి నిస్సవముల నావహింప

మణిజాల మహిత భూషణకాంతి సురరాజ

కోదండఖండమై కొమరుమిగుల

గాయకోద్గళిత వాగ్జాలవిశేషంబు

వర్ష ధ్వనులరీతి వరలుచుండ

గీ. లలిత శృంగార రసనృప్తిఫలితరసిక
 విటమనోరథ సస్యాభివృద్ధి యగుచు
 ఘనగుణస్ఫూర్తి వెలయింపఁగలిగె మెఱయు
 విధి చమత్కృతి ననీవ్విటి వేశ్యవాటి.

168

స్త్రీ. అరవిందలోచన కనురాగమొకటి యా
 యనురాగకలన నీయందెకలదు
 కలికిముద్దులగుమ్మ కళ్యాణిఁ బాడుమా
 కళ్యాణి నీ విలోకంబె కాదె
 నాతిరొ సాగను కన్నడఁబాడినను నీవె
 కన్నడసేతునన్ గాక సతుల
 బాలప్రాణ సమేతతాళవల్లకి మీటు
 మరయ నాప్రాణంబవగుదు వీవె

గీ. యనుచు విటులాడ నిటులు మాతాడుకొనుచు
 సరససంగీతములఁబాడి సకలబంధ
 రతులగూడి నగరిఁ బొల్తురతుల మతులఁ
 జారు సౌందర్యవసతులు వారసతులు.

169

స్త్రీ. అలరు మల్లికలదండలుగూర్చు మామెద
 నటులైన మాపు రమ్మందుఁ గలవు
 ఒనరనప్పుడు పుష్పయోగమందుకొ కొమ్మ
 విటప కాలోచిత వృత్తిలేదె

సుమకదంబవిలాసమమరంగఁ గూర్తు నె
 యరయ్యజాతులపేరు తెఱిగి జాణ
 సకియపల్లవ సంతతికి మఱుఁగేటికె
 యిది కందుఁ బగలింటి యినుఁడుచూడ

గీ. ననుచు ననురాగయుక్తులు మొరయుచుండ
 సతితరామోదసుమచంబు లమ్ముకొనుచు
 ననుపుకాండ్రఁ గలంతు రత్యుపమాన
 చాతురిని బుష్పలావికాజాతు లచట.

170

స్త్రీ. చెలియ లకుచముల విలువెంతయని పల్క
 నవి నీకుఁ గొనగోటి కలవిగావు
 యాలపండిది కాయ జాలంబమందమౌ
 నీడెపం డనువుగా దిచ్చగింపు
 సకితెల్పుమాకు సహకారమదిసేకుఁ
 బలుమఱుఁ బేరంపు కిలువపెద్ద
 అతివరో నీచా శే రంటిసంటి కొలం
 నొక్కమా తెఱిగింపు మెక్కడనగు

గీ. ననుచు రసగర్భయుక్తుల నెఱసి తనిసి
 మనసిజాయత్తచిత్తమమ్ముత్తులైన
 విటుల కిటుల హోయల్లుల్కు పటిమఁదెలఁగు
 సరస ఫలదాంకనల కూర్చి జరగు వీట.

171

మ. అలినీ నాదము తానమై వనవిహం గాళీచలత్పక్షసం
 కులరావంబు మృదంగఘోషగతియై, కూజన్మరాళీరుతం
 బులు తాళక్రిమిలై చెలంగఁ,బుఁ లేబూఁదోటలన్ శాలిగ్గ
 పులగానంబలరన్ రసార్ద్రసుమనంబుల్ దాల్చుభూజావళుల్.

సీ. వరరూప పున్నాగ వారకాంతాళులు

వితత పల్లవరాగ విలసనములు

సత్పుష్పవత్ప్రాంత సాలోన్నతాగ్రింబు

లఖిల ద్విజౌఘ విహారకలచ

రాజిత కనక విభ్రాజిత వీధులు

లత కూనల కళావిలాసపటిమ

మధురసపర్యాప్త మానవ కులములు

సరసుల సుమహిత సారసరణి

గీ. వీరతరుల ప్రకాశంబు మీఱుచుండ

తత్పురస్థల సద్రీతిఁ దనరి యచట

నందనమురీతి సుమనోభిసందనంబు

బాలపల్లవమంజులోపవన మలగు.

173

క. ఏతాదృశ సుగుణగణ

స్థితా నితరానుభోగ్య చిరసౌభాగ్య

శ్రీతతాదృశమహిమా

నీవీతంబగు పురవరమున కీర్వరుఁ డగుచున్.

174

సీ. తనచిత్రమణిహార తతకాంతివిసరంబు

శక్రచాపస్ఫూర్తి సంభ్రమింపఁ
దన యురస్సద్మ పద్మాసతిమైదీఁగ
సాబగు లై రావతీ స్ఫురణగాఁగఁ
దన సుధామధుర సాదరవచోగంభీర
సరసగుంభనము గర్జనముగాఁగఁ
దన యనుగ్రహ వశోత్కటకటాక్షావృష్ట
వరకృపారసము జీవనముగాఁగ

గీ. నలరు సుజనాంతరంగ సదాలవాల

సార మాధంబులై నట్టి కోరికలను

లతల నీడేర్చి ఫలసమున్నతులుగూర్చి

రమణఁ జెన్నొందె హాఁసున ప్రాభవమున.

175

మ. శ్రుతిసీమంతవతంసితాద్భుతచరిత్రుండై జగదావ్యుత్తై

సతతానందచిదాత్ముండై వెలయు నేసన్మాతృండే ధన్యుడ

త్యతులానంతఃకలాసమూర్తిధృతిచేతన్ భూమికాధారమా

నతఁ డొప్పెం దశరూపకాద్భుతసముద్యద్భూమికాధారతన్.

క. ఆపుణ్య నగ్రమహిషి ప

రా పరవిజ్ఞానముద్రయన భాసిల్లెన్

దీపకళాంతరదీపిత

దీపముక్రియఁ బతి నిజాత్మఁ దేజరిలంగన్.

177

స్త్రీ. ఏ నిరంజను దా నధీనుఁజేసుకొ సత్వ
 ముఖగుణవృత్తుల మోహపెట్టె
 నేశాంతునరియించి నాత్మగ్రజా
 హంకార సహితుఁడౌ నట్లుచేసె
 నే వీతరాగుతోఁ దా వినోదింపుచు
 యోగీశ సుమనోనురాగుఁజేసె
 నే యాత్మ నాత్మోపహితుఁజేసి ముగ్ధతఁ
 దనజీవుఁ డతఁడె యై తనరఁజేసె

గీ. నతని ననపాయవృత్తిచే ననుసరించి
 వివిధరూపానుగుణరూప భవనశక్తి
 నమిత కాంతానురక్తిచే నతిశయించెఁ
 జారుకళ్యాణి రుక్మిణీ కీరవాణి.

178

ఉ. ఆరమణీయదారమణి మంచ దుదారమణిప్రభూణ వ
 ధ్ధావర శిరోగృహాంతరభవంతులనెంతయుఁ జక్రపాణి క్రీ
 డారసలీల మానసతడాపలి జాతిలతోపగూహ మం
 దార లతాంతసారముల తావులతేవలు నించుతావులన్.

చ. ఎలమి విదర్భరాజ సుతనీడల నీడల మల్లికాలతా
 వలితమనోజ్ఞుఁ డిదితుల నవారితవారి కన త్వరోంతరా
 విలసి మరుత్కిశోమ లు వీవన వీవ నవోత్సవంబులన్
 గలసిమెలంగ శౌరి రతికందళకందళితాంతరంగుడై.

180

మత్తేభము.

నిరోష్ఠ్యము ఘనసాహిత్యనిదానదానజితలేఖజ్యోజకంజేననం
దనధారాధర రాజరాజదహిరాట్టారేశ నీహార హ
రనికాయాయతకీరీకీరిత జగత్తాణాఖిలాంచద్రసా
యనచారిత్ర రసజ్ఞసత్జ్ఞజన నిత్యశ్రీహితాస్థానకా. 181

క. సురుమాము బిరుద రాహు

స్ఫురణ మలీమసిత విమత భూవర తేజః

ఖరకరమండల ప్రతిభా

పరిశోభిత నిత్యసహజసాంక్షిత్యవిధి.

182

క. రుస్తుమఖానతనూభవ

మస్తకబలిపూర్వకాత్త మహితఘన శ్రీ

నిస్తుల సువిదితనిధిసు ని

రస్తైకాంతనిధి రాజరాజైశ్వర్యా!

183

మాలిని.

విభవజితసురేంద్రదా విశ్రుతౌదార్యసాంద్రదా

కభవ భవసుమేధా కావ్యతత్త్వప్రబోధా

ప్రభుమణి పరివంద్యా పండితౌఘాభినంద్యా

శుభచరితకలాపా సూర్యవంశప్రదీపా.

184

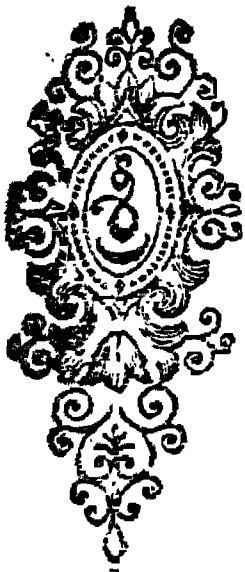
గద్య.

ఇది శ్రీ లకష్మరసుమనోగిరిధామ రామచంద్రచరణార
 వింద మరందాస్వాదన సమాసాదిత నిరవద్య
 సాహితీరసవిభావిత కవితాతిరేక రేకపల్లి
 సూర్యనారాయణ తనూభవ సకలవిద్య
 త్కవిజనానుగ్రహ సనాథ సోమ
 నాథ ప్రణీతంబయిన రుక్మవతీ
 పరిణయాభిధాన మ హా
 ప్రబంధంబునందుఁ
 బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
రుక్త వ తీ ప రిణ య మా.

ద్వితీయాశ్వాసము.

॥ ౫ ॥

భావుక బాహు పరి

శోభిత వసుధోపభోగ సుఖలాలన లీ

లాభినవభావభవ ! సు

ప్రాభవ గోపాలరాయ పార్థివగేయం. 1

చ. అవధరింపుము ప్రమ్యమ్నాభ్యుదయకథాసుధారసప్రసూత
మాధుర్యాను సూత్రచేతుండగు సూతుండు శౌనకాద్యఖిల
మునివరుల కెఱింగించిన తెఱంగున నప్పండవకుల మండ
నుండగు పరీక్షిత్తహిమండలాఖండలునకు శుకయోగీంద్రుం
డిట్లనియె. 2

గీ. అంత నయ్యాదిపురుషు నిజాంశమైన
రూత్కభవతేజ మిల నభివ్యక్తమగుచు
భువన మోహైక లీలావిభూతి మెఱయ
రుక్మిణీకాంత గర్భసంరూఢి నలరె. 3

గీ. తమ్మి మోమువాడె తల్లుకగు నెలరతి
పలక చెక్కులంత పలచఁబారె
రుచుల తీవె కోర్కె రూఢులు కొనసాగె
శ్యామ కొక్కనెల మసలఁగ నపుడు. 4

క. కనుఁగవ విప్పలలారెరు

జనుఁగవ కొక వింతరీతి సంధిలె మోమున్
నునుతేట మీఁతెఁ జెక్కులు
మనసిజముకు రాభిరమ్య మహిమ వహించెన్.

క. ఆచీనుఁ గవకుఁ బయోధర శ్లేష

వాచకతామోగ మలర వ్యాప్తంబగు త
త్సూచక చూచుకమేచక
మాచకిత కురంగనయన కందము మీఁతెన్.

క. కనకప్రభ గలిగిన సతి

తను వంతటఁ దెల్లమీఱఁ దన్మధ్యమునకొ
దనకునికి పొసఁగదని వెడ
లెననన్ రుక్మిణి నడుమున లేమి జ్ఞంచెన్.

శా. స్వరూఢానాగనివాసలోకసకల ద్వంద్వాంతరంగస్థలా

విరూపప్రథితుండు నిండుకొని యవ్వేళ నివృజ్ఞంభింప వై
దర్భిగర్భము దోఁచె డివ్యమణి సందర్భాంతరాశస్ఫుర
న్నిరూపవ్యద్యుతి కాంచనాంచిత కరండీ సామ్యసంశోభియై

ఉ. ప్రౌద్ధులు నిండినంత పరిపూర్ణ శుభావహాభావ భాగ్విభా

స్వద్దిననాథ పూర్వక నవగ్రహమాలిక తేజ మండగా
నద్దివిజాళికల్పక లతాంత నిరంతర వృష్టి నింప న

ముద్దియ బాలుఁగాంచె, నవమోహనరూపకళావిశాలునిన్.

చ. అలజశినోంది వాడె కుముదాళులు సద్విజరాజసూక్తి వి
 చ్చలవిడి నుల్లసిల్లె దిగజారెదమంబు జగంబునందు శ్రీ
 గలిగెను నీరజస్థితికిఁ గాంతి పరంపర మీతె, రుక్మిణీ
 బలచిపు దిక్ప్రసూతనవపంచశ రామమహోదయంబునన్.

వ. తత్సమయంబున నాస్థాన సత్వరాగచ్ఛన్నానారాజన్య గణ
 మణిమయమకుట కటక కేయూరాది భూషణ పరసర్పర
 సంఘటనోత్కటాత్కార సముద్భట కరటి ఘటాఘంటికా
 క్రేంకారంబులు, నఖిలదిక్టట శర్దశన పటుపటహ మర్దవ
 ప్రమూఖ వాద్యధ్వని సన్నిళ ద్భేభాంకారంబునం, దత్ప్ర
 తిశబ్దఋళిత నారాయణ హితఃహిత దేవమందుభిఖ్యానం
 బు లచూనంబుగా భూనభోంతరాళంబునన్ భోరుకలిగి
 మ్రోయుచుండ, నంభోజదళాక్షుంకు పుత్రోత్సవానందం
 బంతరంగంబునం దరంగితంబై యింపొందఁ గ,వందిమాగధ
 విద్వద్భ్రందంబులతో నమంద చాతురిసందడింజెందియుండ
 నంగులం గొంద అవసర స్ఫురిత దై పజ్జ తానుగుణభాషణం
 బుల శ్రుతి తోషణంబులు గావింపందలంచి,

11

సీ. ధర్మభావముచూడఁ దగియుండె నపుడు స

రోష్ణిత్తి సుమనః ప్రసన్నమగుచు

తనుభావ మజరాగ దతను జగన్మోహ

నాకారమహిమ విఖ్యాతిఁదనరె

స్మరభావమీక్షింప మహిత సత్త్వముమీఱఁ

బ్రతిభా విరతి మనోరంజనంబు

విక్రమ భావంబు విపుల లీలార్జితా

నేకలోకాళి జయాకరంబు

గీ. నిట్లు భావంబులన్నియు నెంచిచూడ

భాతిఁగనుపట్టు లలిత శుభగ్రహంబు

లగుచుఁ గాకున్న నాదినారాయణాంశ

భవత దీపించు ఘనతరభాగ్యమెట్లు ?

12

క. అనవిని సంతోషంబున

ఁగన దంబరదివ్యగత్తు కాంచనముఖవ

స్తునికరములు గురియింపుచుఁ

దనిపెను హరి నిఖిల విప్రధన్యుల నెలమిన్.

13

మత్తకోకిల.

అంత సంతిపురంబునందున సంతవాక్పటు చాతురిన్

సంతసించిరి పొంతఁజేరి నిశాంతమధ్యగ రుక్మిణిన్

గాంత కంటివె ? యింతచక్కని కంతువంటి కు మాగు ని

న్నెంతయెంతమటంచుఁబల్కుచునింతులందఱు వేడుకన్.

క. జలకము లారిచి బాలున

కలిచికురలు చిక్కులెడల నయ్యరుగడలన్

బలుకాపిడి బాలింతకు

మెలఁకువలం దెలిపి నిర్గమించినమీఁదన్.

15

శా. ఉద్యద్బాల దివాకరప్రతిముద్రబ్రహ్మమ్నాఖ్యునిబృలునిన్
సద్యోజాత శివేక్షణానల శిఖాసంత్యక్త పూర్వాంగుడే
తద్యోగాత్తనవీన విగ్రహుడు కం దర్పుండే వీడంచు దు
ష్టోద్యోగంబునశంబరాఖ్యదనుజుండుహించిమాయాగతిన్.

గీ. పురిటిమంచంబుమీఁద నప్పువ్వుఁబోఁడి
యొత్తిగిలి చన్నుఁగుడుపుచునుండి నిదుర
సంధిలఁగఁ గన్నుమోడ్చిన సందుఁజూచి
శిశువుఁ గొనిపోయి జలరాశిఁ జిమ్మివై చి.

17

క. వననిధి బాలునిఁ బడవై
చి నిజమనంబలరఁ బుక్కిరిసిరి మెఱయఁగ, నే
పునఁ జనియెచు దమ యనుచరు
లను మతితోఁగొలువ శంబరాసురుడంతన్.

18

క. మనుమని యపుడంభోనిధి
మనుమనిఁ దనవారినడుమ మన్నననిడి ప్రే
మచు మనిపె రుక్మిణీ భా
మను మనికితమానసీని మన మలరంగన్.

19

ఉ. అంతట నొక్కమీనమసురారి కుమారుని మారుడంచుఁదా
సంతత తద్ధ్వజంబగుటఁ జాతురిమీఱఁ బ్రవర్ధమాన నై
జాంతర వృత్తిఁదెల్పెడు క్రియం గబళింపఁ దదీయకుక్షిలో
నెంతయుఁ గోటరంబున నహీనముకై వడి నొప్పుచుండఁగన్.

చ. అదనగు నిప్పుడేగిన నటంచుఁ బరస్పర హూయమానులై
 గొదగొని గాలముల్ వలలు కొద్దిగఁ జిక్కములుం ధరించిన
 మృదమునఁ బేర్చియూర్చుచుఁ గ్రమంబునఁ దద్విషయప్రభాషలన్
 గదలిరివెంట వారిధికిఁ గ్రక్కున శంబరువీటి జాలరుల్. 21

క. చనికని మన మలరారఁగ
 ఘనతర కల్లోలమాలికల నా లోల
 త్కన దనిమిషసంతతి కట
 ననుమోదింపుచును జొచ్చి రంబుధిలోనన్.

22

సీ. సారిది వీచీపరంపరలనీమచు మీన
 సంచార సంగతుల్ గాంచికాంచి
 గాటంబుగా నేటి వేటంచు మోచేతి
 వలలెత్తి యందంద వైచివైచి
 నాపేరు పొంతన మీపట్లఁజేకూడఁ
 బొమ్మంచుఁ గాలాల జిమ్మిచిమ్మి
 యొడబడ్డదాని సందడిఁగొని చేపట్టి
 చిక్కంబులనువేగఁ జిక్కిచిక్కి

గీ. వివిధభంగులఁ దెరవుల వేడ్కలలరఁ
 జెల్వగు విభేదములఁ బ్రశంసించుకొనుచుఁ
 దనివి దీరక లోలోని కొనరఁజనుచు
 నామనిగ మీలవేటాడు నప్పు డొకట.

23

క. జాలరి యొక్కఁడు తనఘన

జాలములో నొడవుగనిన యుషకేతన గ

ర్భాలసర్పుషరాజముఁగని

మేలము పచరించె దనదు మేలములోనన్.

24

చ. బలువగుమోములుంజరుతపగ్గములున్ వలఁ దేలుకొయ్యలున్

జెలువుగఁగూర్చి పట్టుకొని సింగపుబొబ్బలు గుబ్బతిల్లఁగా

నెలమిని గట్టుచేర్చి తమి నెంచుచు నందఱు గుంపుగూడు కొం

చలమి యిదేమిరా కనఁగ నచ్చేరువయ్యెడునంచు నేవునన్

క. అబ్బురపు చేపదీనిం

గొబ్బున దొరకీయమేలు గూడెడినొరో

రబ్బ ! యని శంబరాసురుఁ

డుబ్బఁగ బొడగనుపుచేసి రొయ్యన నెదుటన్.

26

క. శంబరుఁడా శంబర చర

ముం బరికరయుక్తముగను మోదముతోఁబా

కం బొనరించుట కనుపఁగ

నంబుజముఖి లామహానసాంతగసీమన్.

27

గీ. వంట కనుకూలమగుటకై వ్రక్కలిడఁగ

ముత్తియపుఁ జిప్పలోపల ముత్తియంబు

కరణి, గననయ్యె ననిమిష గర్భమునను

బాల భాస్వత్ప్రతీకాశ బాలకుండు.

28

క. రాజాంతఃపురరాజ

ద్రాజానన లిచ్చిరెలమి రతిచేతికి నా
రాజీవ గర్భసంభవు
రాజీవ దళాయతాక్షు రాజకుమారున్.

క. ఆసమయంబున నారదుఁ

ఁగిరసీజాయతాక్షి కబ్బాలుని వా
ర్తాసాకల్యముఁ దెలుప వి
కాసమునం బ్రత్యభిజ్ఞగా నిట్లనియెన్.

క. ఫాలాక్షుని నిటలాక్ష

జ్వాలాహుత విగ్రహుండు జనహృజ్జాలో
ద్వేలిత నిజ లీలాగతి
హళి జగజ్జయముఁగొనుచు నతిచిత్రముగన్.

సీ. బ్రహ్మాదిసురుల నిబ్బరము దబ్బరసేయఁ

జాలు నెవ్వనితమ్మి వాలుడాలు
వరమానిసీజనస్వాంతకాఠిన్యముల్

మృదువు గావించునే మేటిధాటి
వాతాంబు ప్లర్ణాశులై తఱంబొనరించు

ధన్యు లేవేలుపు దాసజనులు
సరసమానసరూఢసంకల్పతరునకు

మహానీయమూల మే మాన్యుచరిత

గీ. మట్టి జగదేకవీరవిహారుడై న
మహితతరమూర్తి నీభర్త మన్నఘండై
రుక్మిణీగర్భసంప్రాప్త రూఢిమెఱయ
నభినవస్ఫూర్తి నిబ్బాలుడై జనించె.

32

క. తనకీ బాలుని వలనకా
మచరాదని మేరతెలిసి మాయాపరుడై
వననిధి ననురుగు పడవై
చిన మీనమువలన నీకుఁ జేకొనఁగలిగెన్.

33

గీ. అనుడు నబ్బల ప్రత్యభిజ్ఞాధిరూఢ
నిజమనోహర భావజన్నహకలిత
హర్షపులకాంకితాంగయై యలరెఁ దరి జ
లావసేకజ కళికయా తీవెకరణి.

34

ప. ఈగతి నారదోపదేశంబున నబ్బలకు నిజమనోహరుఁగా
నెఱింగి, మును దా మాయావతీసంజ్ఞచేఁ దదాగమన
కాంక్షిణియై యుంటఁ బుత్రార్థినియుంబోలె శంబరానుమతిఁ
బడసి, యబ్బలునిం బోషింప, నతండు శీఘ్రకాలంబున
నారూఢ యావనుండై దై నందినానందకర లీలారస నిష్క్రం
దంబుల సుందరీజనసుందరబృందంబుల డెందంబు లమం
దంబుగా నందు నందంబున.

35

చ. వదనమునందుఁ జందఁగుని వారిజముఖ్యశిలీముఖంబులన్
సదయ నిరీక్షణంబులను సంతస మొప్ప వసంతుఁ దత్పుకీ
సమపవనాంతరంబులను సంగతిఁగూర్చి మనోహరాకృతిన్
మదనుఁగు దేజులై, రతిమానసవీధినిఁ గోర్కె లూరఁగన్.

చ. చిర విరహఁగ్ని లీఢమగు చిత్తము చల్లఁదనంబు నొందవే
డ్యరతి సమంచితాత్మకుచకాంచనకుంభయుగంబుదత్వయ
స్సరసినిముంచి పూర్ణరస సంగతిచే నభిషేచనక్రియా
పరత వహించె,నంత నిజభర్తృతమావిలస ద్వనస్థలిన్. 37

ఉ. చూపులకెంతయున్ హృదయసూచనమోహనలీలఁ దెల్పుచో
గోపు లలంకరించి నవకోమల విగ్రహముమారుఁ జేర్ప,ను
ద్దీపిత వృత్తిచే నలితదీయ ముఖేంకు మనోజ్ఞ తా సుధా
రోపిత నిర్మి మేషగతి రూఢిగ నందె సుపర్వసాత్కృతిన్. 38

సీ. వదనాంబుజంబుపై వ్రాలించు చూడ్కులు
మదమిళిందంబులై మరలకుండు
జరునవ్వువెన్నెలఁ జేర్చినకన్నులు
స్థిర చకోరంబులై తిరుగకుండు
లావణ్య సరసి నాలంబించు దృష్టులు
వన్నెయాకా కలువలై వాడకుండు
ప్రేమ నిధానమా ప్రియుఁజెంకు వీక్షలు
వరఖంజనంబులై వదలకుండు

గీ. నిలుల చిరవిప్రయుక్తసంఘటితకాంత
మోహకలనాప్తి సూచనోత్సాహయైన
రతికిఁ దమి మించి జనియించె రమణుపైని
ప్రథమదశయైన దృక్స్యంగ భావ మపుడు.

39

ఉ. అంతట నొక్కనాఁడు వికచాంబుజలోచన మీనకేతనున్
మంతనమన్నిషంబున నమందవిమోహము నిల్పలేక యే
కాంతముఁజేర్చి మానసభనానలశాంతికి వాంఛఁజెందుచో
స్వాంతమునందుఁ జాల వెగటంది యతం డవికారవై ఖరిన్.

చ. జనని యిదేమివెంత తనుజాతుఁడ నీకని ప్రేమయుంచ కే
పనికి వరించుటెట్లు దగుఁ బాపముగాదె యటంచుఁబల్కినన్
విని రతిపల్కె నోభువనవిశ్రుతమోహనతాధురీణ ! నే
జననినిగాను నీవు తనుజాతుఁడవైన క్రమంబుదెల్పుచోన్.

శ. అనవుడు నాతనుజాతత

జననివి గాకుంట నీవు చనునే భువిపై

ననిశము “నవినాభావం”

బెనయక యిటులుండనేర్చునే యెందైనన్.

42

ఉ. నావుడుఁ బల్కె నారతి యనన్యసమానమనోజ్ఞసంపద
న్నీ వల మన్మథుండవు జనించితి విట్లు విదర్భరాట్సుతా
పావనగర్భసీమ నినుఁ బాయుచు నీదృగవస్థ నైతి నే
గేవలవృత్తి నీకుఁ బ్రియగేహినినైన రతి స్మనోహరా.

43

సీ. శై లేంద్రతనయపై శూలి మోహితుఁజేయ
 దేవతాప్రేరణఁ దేజిల్లి
 యతఁ డసమాధికస్థితి సమాధిగర్విష్టుఁ
 డైనచో విషమాంబ కాఖ్యకరయ
 నాత్మైకరూఢి నహంకృతి మీఱంగ
 సుమనఃప్రకాండముల్ సొనిపి యతని
 ఫాలానలజ్వాల భస్మీకృతుండవై
 భువనమనోభవస్ఫూర్తినెగడ

గీ. నుంటి వంత నమాంగళ్య మొందకుండ
 మహితతరమూర్తియా సర్వమంగళేశు
 కరుణ నేష్యద్భవద్యోగవరమునొంది
 ప్రాణవతినైన నంత నయ్యమరమాని.

44

క. లీలాగృహీత విగ్రహుఁ
 డాలక్ష్మీరమణుఁ డెలమి యాదవకులమున్
 మేలుగనొంది జగత్పరి
 పాలకుఁడై యున్న యతని భవ్యాంశమునన్.

45

క. హృద్యతర రూపగణమన్
 బ్రహ్మముండ్లై విదర్భపతికన్యకయం
 దుఃస్వల్లీల జనించి మ
 హోద్యమగతి మెఱయ నిన్ను నొందు నెలంతా.

46

క. అని నా కుపదేశించిన

నిని శంబరు నింటనుంటి వీనికి నీచే

హాననము గానుండుట నేఁ

గనుఁగొని భవదాగమంబుఁ గాంక్షించి మదిన్. 47

మ. ఘనమాయూపరుఁ డీదురాత్ముఁడు నినుం గల్లోలిసిభర్త క

ప్పనముంజేసిన వారిలోన నొకచోఁ బాతీనగర్భాంతరం

బున నున్నంత యదృచ్ఛ ధీవరులు సమ్మోదంబునంజట్టి తె

చ్చిననాసొమ్మగుటకలభించితివయశ్శ్రీపూర్ణుఁగాఁజేసితిన్.

వ. అనిపలికి మాయావతి సకలజగన్మోహనాకారుండై న మనో

హరుని సమరసోత్సాహసాహసునిగా నొనరించి, నిఖిలశత్రు

వినాశినియైన మాయావిద్య నుపదేశించిన, 49

మ. అతఁ డమ్మాయననుగ్రహించి కలితాహంకారుడై విగ్రహ

స్థితి సత్త్వప్రభవిష్ణుడై సమరజశ్రీకాముడై సంభృతో

గ్రతమస్ఫూర్త్యసమాంబకుండునయి సంరంభించిరత్నోదయా

హతిసేయక బరమాత్ముడయ్యెనుబ్రపంచాశ్చర్యకృదూపుడై.

ఉ. ఓరి నిశాచరాధమ మహేందాధిన నృపవై చి తింక నిన్

ఘోరరణాబ్ధిలోనఁ బడఁగుమ్మెద రమ్మని ముమ్మలించి వేఁ

జీరిన శంబరుండు దరి శీఘ్రమ యుగగదాగ్రహస్తుడై

భూరిసమీరణుం డచలముంబలె మారునెదిర్చి యార్చుచున్.

చ. గదభ్రమియించివై వ నతిగాఢబలాఘ్యగదాగ్రజాత్మజుం

డది గదియంగనీక తునియల్పడఁ గొట్టి దృఢాభిఘాత కృ

ద్భిమరముఁబోలు నాత్మగదఁ ద్రిప్పినిశాచరనాథువై వ వాఁ
డుదిరి మయోపదిష్టకదనోర్జితమర్జయదై త్యమాయలన్.

క. పెళపెళనార్చుచు దళమగు

ప్రళయాభముఁబోలె మింట బర్వుచు ధారా
మిళమరుశరములు గురిసిన

నలినాక్షుతనూజఁ డంత నగధీరుండై .

53

మ. అరిమాయాపహసాత్వికప్రథితమాయాక్లుప్త జంఝామరు
గ్గురుహోర్నాద విఘ్నార్ణవర్ణ వ పయోద్యోవీధిజృంభించి, జ
ర్ఘ్విరితాకారవికారుఁగాఁబొడువ నారక్షః ప్రభుండున్ జనో
త్కరదృశ్భీతపిశాచగుహ్యాకముఖాకారోరు మాయావిధిన్.

క. పన్నునఁ దనునొప్పించిన

వెన్నునికొమరుండు నిశితవిశిఖావళిచే

నన్నిటిఁబొలియఁగఁజేసెను

సన్నత పటుబాహుశౌర్య సంశోభితుడై .

54

వ. మతియు నాశంబరుండు దన శాంబరీమంత్రమహిమ నహి
దహనగగనాద్యనేకవిధమాయావిహార ప్రహారమహోదగ్ర
వృత్తి నెట్టుకొని, తన్నుం జుట్టుముట్టుకొని, బిట్టదుమం
దొట్టుపడక వెన్నునిపట్టి, దిట్టతనంబునం బట్టి, సపరిఘాదు
లంగొట్టి, తెరల్చుచుఁ గుండలీనసముద్దండభుజాదండకుండ
లీకృతకోదండనిర్ముక్తప్రచండకాండంబులు మెయినిండించిన,

మ. రణనానావిధవిక్రమక్రమణుఁ డాక్రవ్యాదుఁ డత్యుగ్రవీ
క్షణుడై, దర్పమెలర్ప శక్తినపు డక్కందర్పుపై, వేగ భీ

షణరేఖన్నిగిడింప, వాని నడుమన్ సంరంభమేపార వా
రణమందించె నతండు దారుణసమగ్రప్రౌఢబాణాహతిన్.

చ. కినుక నిశాటుఁ డగ్గలికఁగేల మహాగదపూని డాయ న
వ్వనరుహనేత్రసూతి దవవహ్నిమహోగ్రశిఖాసముజ్జ్వల
ద్భున నిశితాసి నయ్యసురుకంతముద్రుంప, శిరంబువ్రాలె, నం
తను దనుజారివృష్టసుమఃస్థితభృంగసమాభిపాతమై. 58

గీ. శంభరాసురు.మాయించి సంభ్రమమున
సంగరాంగణరంగానుషంగినటన
భంగిరచియించు మరుని యుపాంతమునకు
లలితగతి వచ్చె, రతి జయలక్ష్మిఁబోలె. 59

మ. సతమస్కప్రహరప్రభావలి గళచ్చైతన్యలోకోత్కరా
యత ఘోరాహవగాత్రికాల విరమబై సంతఁజెంత న్నహో
ద్ధతదోషాచరమూర్తి వాయ జగమత్యంతంబుగా భాసిలన్
రతియన్ గూడిమిచాయచెందెఁపుడప్రద్యుమ్నభాస్వంతునిన్

ఉ. అంతట నవ్వధూమణి లతాంతధరుర్ధరుతోడ వేగ న
త్యంతము సంతరిక్షగతి ద్వారకకుం జరుదేర నెమ్మదిన్
సంతసమంది తా గగనచాఁగియై నిజనాథు భాహుయు
గ్మాంతరసీమఁజేర్చి నగరాభిముఖంబుగ నుద్గమించినన్. 61

మ. రతికాంతాలతికాంత బాణులు వియత్కాంతిఁ విజృంభించి, రా
నతివిశ్రామమ మానచిత్రగమనం బాశ్చర్యమందింపఁగా
సతతాక్రీడవిమానచారణులు తత్సంభావనార్థాదరు
లతగానెంచిరి గొంతదూరము ప్రియ.లంవాచ్యసన్నాచులై.

శా. కాంచె న్వంచిత శంబరుండు సమనఃకాండుం డహహావిస్ఫుర
త్పంచై తన్యమహామనీప్రపతతిమత్ డ్మాభృద్విభాస్వత్సతీ
సంచారాస్పద దివ్యచిత్రగృహారాజశ్రేణికాకంఠ భా
గాంచత్కాంచనరత్నతోరణ సముద్యద్వారక ద్వారకన్.

క. కని సతితో ననిమిషకే

తనుడనె గనుగొంటె బాలతారకపథము

ఓని చణసౌధాగ్రస్ఫుర

దనుదృతగాంగేయ కుంభహరిపురలక్ష్మిన్.

64

ఉ. కేళినిజూచితే పురి నికేతన జాతహిరణ్మయూంశు కో
చ్చాలన తాళతళ్యములు సంగతసౌధములై తగె న్నము
స్మిలితలోకుఁ గృష్ణఘనునిం గని యాత్మపరిగ్రహార్థ ము
ద్వేల విలాసత న్మెఱయు తీగెమెఱుంగులభంగి రంగుగన్.

క. అనికొనియాడుచు మదనుం

డనుపమగతి నభమువలన హరిపురమునకున్

గనుఁగొను వారికనుంగవ

కనుమోదం బొదవ డిగియె సంగనతోడన్.

66

సీ. జగతి దిదృక్షావశంబునఁ జరుదెంచు

గిరిజాసహాయుడౌ గిరిశుఁ డొక్కొ

అమరసంపదలెల్ల నలరించు హరిఁగొల్వ

శచితోడ నేతెంచు శక్రుఁడొక్కొ

తనరాక కుప్పొంగు వనరాశిఁ గనవచ్చు

రోహిణీయుత హిమరోచియొక్కొ

తనలీల హరికిని దగఁదెల్పు మెయిఁదాల్చి
రతితోడ నేతెంచు నతనుఁడొక్కొ

గీ. అనుచు నిజహాప దర్శనోద్యద్వికల్ప
కలితులై పౌరజనము లుత్కలికఁజెంద
నాత్మతనుకాంతి నభమెల్ల నలముకొనఁగ
వెలఁదితోడుత మదనుఁ డవ్వేళ నలరె.

67

మ. ఉదయద్భాచుమరీచికాప్రచయ సద్యోభిన్నపద్మోదరా
స్పదమాధ్వీరససంగసన్నధుకరీపారంపరీ విస్ఫుర
స్మదనాస్యేందుమనోజ్ఞ తాలహరి నిర్మగ్నాచలద్వీక్షణ
ల్మదనాగాధిపయానలందటు మది స్మదేతరానందలై.

క. మునుపటి మన్మథుఁడనుచును
వినుటయె మనమెన్నఁడై న వీక్షించుట లే
దనుపమగతి నతఁ డితఁడై
మొనయక మఱిగలరె సాటి ముల్లోకములన్.

69

క. అనుచును నిజలావణ్య ర
సనిరంతరవీచికలనసంభ్రమయుతద
ర్శనలై మనమున నివ్వెర
దనరఁ గనుంగొనఁగ నపుడు తద్దయువేడ్కన్.

70

క. తొలకరిమెఱుఁగుచు బాయని
జలదము చందాన మరుఁడు సతితోడ సిరిన్
గలకలనగు కలకంఠులు
గలరతనపులోనిమేడకడ కరుదెంచెన్.

71

మ. కనదంతఃపుర నీరజాక్షు లెలమిన్ గాంతాసమేతంబుగా
జనుదేర న్నవమస్మధుండయిన యాచంద్రదాననుంజాచి,
వ్వనజాక్షుం డని నెమ్మదిన్ లలితభావంబొప్పుగా వేష్ట
య్యననందందనడాగుచు న్వృణగుపాటందన్విభావింపుచున్.

క. హరి యగునందరు కొందఱు

హరిగాఁడన లక్షణంబు లరయుచుఁ గనఁగొం
దురు కొందఱు పడతుక ల

చ్చెరువొందుచు నపుడు మరుని చెలువంబునకున్.

చ. కనుఁగవ చెంగలింప నతికౌతుకలీలఁ దదీయవై ఖిసిన్

గని, హరిచందమన్మలకుఁ గల్గఁగనేరదు, వీనియందము

న్గన, హరియే యగున్ హరికి నందనుడై తగుఁగాని వేటొక

డనఁదగదంచురుక్మిణియునద్భుతమంబ్రమదంబునొందుచున్.

మ. తనయుంబాసిన నాటనుండి యెకవార్తా లేశమింతైన లే

దనంయంబు న్మదిఁ గుందఁజేసె విధియాహా వాని లావణ్య

ఖ నిరూపింపఁగ నెందుఁ గాన నయితిం గన్పట్టు నీధన్యనం

దునితం డెవ్వఁడొకోయటంచుమది జెందున్సంశయంబెంతయున్.

క. హరియును దా నందఱివలె

నరుదందుచు నెఱుఁగనట్లు లభినవ మదను

న్నిరుపమలీలాసదనుం

దరహాసిత స్మేరవదనుఁ దార్కొన నంతన్.

76

ఉ. నారదమానివచ్చి వదనంబున సుందర మందహాస మిం

పారఁ గళానిధిన్ రతిసహాయుని మన్మథుఁగాంచు రుక్మిణీ

సారసగంధికిన్ హరికి జన్మము శంబరకృత్య మాదిగాఁ
జారుతరోక్తులన్ దెలుప సమ్మదబాష్పము లంకురింపఁగన్.

చ. కొమరునిఁగౌఁగిలిం చుకొని కూడిమిరుక్మిణి యాత్మవిగ్రహాఁ
పమమహనీయమూర్తియుఁగృహవనయైతగుముద్దుఁగోడలిన్
సముచితలీల లాలనమొసంగఁ బ్రിയంబొనరించె దేవకీ
ప్రముఖసరోజనేత్రలు నపారముదంబున గారవింపఁగన్.

గీ. అడుగుఁదమ్మలపై వ్రాలు నాత్మభవుని
గౌఁగిటనుజేర్చెఁ గృష్ణుఁ డుత్కంఠమీఱఁ
బారుషాకారమహిమవిస్తార కలన

నాత్మసాహస్యము ద్వేలమై చెలంగ.

79

సీ. బలరామ సాత్యకి ప్రముఖ యాదవవీరు
లత్యాదరస్ఫూర్తి నలరఁజేయ

సాంబాది సోదరులం బరమప్రీతి

గౌరవంబేసార గారవింప

పౌరాంగనాహస్త సారసవిక్షిప్త

మాక్తి కాక్షతఘు లాసక్తిఁ గొనుచు

నారదముఖమాని నాయకాశీర్వాద

సందోహములకు నానందమొంది

గీ. నందనందన నందనుండిందు రత్న

మందిరామంద సుందరీబృంద మిళిత

మగుచు విలసిల్లు జననిశుద్ధాంతకలిత

జలజసదనా నివాసంబు సంశ్రయింప.

80

క. కొడుకుంగని యుప్పొంగుచు

నెడతెగని ప్రమోదవార్ధి నీదుచు సిరులన్

దడబడుచునుండె రుక్మిణి

పడతులు తను నభినుతింప భాగ్యోన్నతయై.

గీ. తల్లిదండ్రుల యుల్లములే చల్లదనముఁ

జెంది యానందకందళాశ్రితము లగుచు

రంజిలన్ లోకమహితాభిరామలీలఁ

బెరుపు ఘటిసుంపఁ బ్రద్యుమ్నఁ డింపుదనరె.

క. సిరియే రుక్మిణి యగునట

సిరిమెఱయఁగ మున్న దనరు చిత్తజుడే యీ

కరణి నృద్యుమ్నుండట

తరమే నుతియింప వారి ధవ్యత లవనిన్.

క. అస విని మునిరాట్కులమణిఁ

గని మన మలరారఁ బల్కెఁ గమలాక్షతనూ

జునిచరితామృతధారలఁ

దనియఁగఁ గ్రోలంగఁదలఁచి ధరణిపుడెలమిన్.

8.

మ. మునినాథా మున విన్న వెచ్చుని కథల్కుక్తాసరసూస్యతిరీ

తిని నామానససీమఁ గన్గొనుచు నుద్దీపింప నీసత్కృప

న్వనజాతాక్షవరాత్మభూచరితము ల్వర్ణింపఁగా నంతక

న్నను చిత్రంబగు వానిసత్కథ లుపన్యాసంబు సేయంగడే

మ. అన నావ్యాసతనూభవుం డధిపలోకైక ప్రభావస్ఫుర
 ధ్వనత స్మేనమఱందలై తనరు వైదర్భక్షితీశాగ్రణీ
 తనయ స్రుక్మవతిం ద్రిలోకనుతసౌందర్యన్ గుణాంభోనిధిన్
 దనుమధ్యామణిఁదత్స వ్యయంవరమహోత్సాహంబునజ్జేకొనెన్.

క. అన విని నృపుఁ డమ్మునిఁగని
 మునుఁ గృష్ణునిచేతఁబన్నములఁబడి యపుడా
 తనయం దత్తనయుని కతఁ
 డొనరఁగ నేరీతి నొసఁగెనో యన వేష్కన్.

87

క. తన తనయకుఁ దగుపురుషుం
 డని నిజసోదరికిఁ బ్రీతియగునట్టులుగా
 వినుఁ బెండ్లిచేసెనన న

య్యనఘుఁడు తద్విధము తెలియ నడుగుటయంతన్. 88

మ. సతతాస్తావనదక్షదక్షిపు తేజస్కార సారస్యభా
 విత సౌహార్ద్రకవీంద్ర వీంద్ర విజయావిరాభివ భావోద్భవ
 ప్రతిమాకార విహార హరిగుణ ధుర్యప్రౌఢ ప్రౌఢ క్షమాం
 చితబాహుంతరధీర ధీర జనలక్ష్మీ కృష్ణహనుగ్రహ. 89

క. కంజాతనయన భక్తిస
 మంజస నిజహృదయ కంజయాహవభేరి
 మంజుల జయజయజయరవ
 భంజితమాద్యద్వజీర బలహృత్పుంజా.

90

క. సమదముజాయతుఖానజ

నిమగ్ధన యజ సారకవిమణీనుత నానా

నమచమిత రాజలీలా

సమశర కారుణ్యరుచిర సరసకటాక్షా.

వనమయూరము.

సారఘనసారసిత సారససితా నీ

హార శర సార కరి హార దరి వాణీ

తారక శతార శశి తార శివమూర్తి

క్షీరనిధి హీర హరి సీర కర కీర్తి.

గద్య.

ఇది శ్రీ లకష్మరసుమనోగిరిధామ రామచంద్రచరణార

వింద మరందాస్వాదన సమాసాదిత నిరవద్య

సాహితీరసవిభావిత కవితాతిరేక రేకపల్లి

సూర్యనారాయణ తనూభవ నిఖిలవిద్య

త్కవిజనానుగ్రహ సనాథ సోమ

నాథ ప్రణీతంబయిన రుక్మవతీ

పరిణయాభిధాన మ హా

ప్ర బంధంబునందుఁ

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

రుక్తవతీపరిణయము.

— I —

తృతీయాశ్వాసము.

• • •

యత వత్సాంక సమను

మేయి శ్రీరమణ భావమిహిలాన్వయ భూ

షాయిత గోపాలమహా

రాయ జయ శ్రీరంస రాజవతంసా.

1

అనధరింపు మజ్జలజాక్షిసూతి కథాసుధారస ప్రసూతమాధు
ర్యానుసూతచేతుండగు సూతుండు, శౌనకాద్యఖిల ముని
వరుల కెఱింగించిన తెఱంగునఁ బాండవకులమండనుండగు
పరీక్షిత్తహిమండలాఖండలునకుశుకయోగీంద్రుండ్లిట్లనియె.

శ్రీరాజమణిసాధసా రామితోత్సేధ

తారాచలభ్రాంతి కారకంబు

హేలామిశచ్ఛంద శాలావినిస్తంద్ర

లీలావతీసాంద్ర లాలితంబు

నాగావళీదాన భోగాభినీతాన

గాగాయనీగాన రాగదంబు

భాసమానామరాభ్యాస నాసాప్రేయ

వాసనాగురుధూప వాసితంబు

గీ. నగుచు వలనగు జిగిఁగను సొగసుపనులఁ
దగిన మగరాలమేడ నెమ్మొగముచాయ
నిగనిగలనీన నగరింపు నగరిసిరుల
వగలనగునట్టి కుండిననగరి దనరు.

సీ. బలభేదివీటిని బరిహసింపకయున్నె
ప్రబలసంసేవ్య యీభవ్యనగరి
యగజాధిపతి యేలు నగరి మీఱకయున్నె
బహుగజావాస మీఱపట్టణంబు
లలకుబేరుండేలు నలకఁ గేరకయున్నె
రమణీయరాజ్య యింజధాని
జడధీశుఁడు వసించు విడిది నవ్వకయున్నె
వరసుధీసహిత యీపురవరంబు

గీ. విబుధసముదాయ కామధు గ్వితతసతత
భూనుతై శ్వర్య సన్నిధానానవద్య
నూత్ననవరత్న ఘటనామనోజ్ఞదివ్య
భవనవరమాన్య విభవసంభవన వరమ.

ఉ. ఆపురదివ్యసౌధ నికరాంచితకాంచన పుత్రిక ల్కర
స్థాపిత రాజరత్న కలశంబులచే ననిశంబు తత్పుర
స్త్రీ పరిశోభిరూపముల రీతికినోడి, జలాహృతిక్రియా
వ్యాప్తుఁడొచ్చియున్నయమరాంగనలచ్చటనుంటఁదెల్పెడునీ

మహాసర్గర.

పరిఘాంభఃపూరనుందన్ బలిసదనమునన్ బద్వినిండన్ ఘణీండుం
డురుభీత్యాక్రకాంతుడై పై కురకవెడలితానున్వదత్పట్టణోద్య
ద్వరణవ్యాజంబుచేతన్ వలయముగదదత్యంతవిస్తారశృంగో
త్కరలీలందత్పణవ్రాతమువెలయుదివిందాకిలోకాద్భుతంబై.

మ. నవశిక్షాధ్యయనప్రభావమతిమన్నాళీకభూసంతతుల్
నవఖండక్షితిపాలనైకసముదీర్ణక్షుత్రియాధీశ్వరుల్
నవరత్నోఘవిభావనాప్రథితధన్యప్రాభవాద్యేశ్వరుల్
నవధాన్యాకరశూక్రిలుంబాలుతురొన్నత్యంబుచేసప్పురిన్.

సీ. ఒకరు కువలయ రక్షోద్యోగులై న నొ

క్కరు చక్రపోషణకరమనీషు

లొకరు సద్విజరాజు నుచ్రయంబందింప

నొకరు సూర్యాహితప్రకటతేజు

లొకరు సశ్యాములై యుల్లాసమొందిన

నొకరు పద్మినులతో నొప్పుగాంతు

లొకరు విగ్రహలక్షణ కలనఁగాంచిన

నొకరు తేజస్ఫూర్జ దుదయశాలు

గీ. లొకరి కొకరెంచఁగ నసహాయులును విక్ర

మప్రకాశకులగుచు సమానదివ్య

గోత్రసుకృత ప్రదక్షిణకుశలు లగుచుఁ

దనరుచుందురు రాజమూర్తాండు లచట.

సీ. శ్రీమంతుఁడొక్కఁడు మున్ జెన్నొందు నటువంటి
 శ్రీమంతు లెంద టీధామమునను
 జతురాస్యఁ డొక్కఁడున్నతి మీరు మున్నట్టి
 చతురాస్యలెంద టీసరసనగరి
 సర్వజ్ఞఁ డొక్కఁడు ముగ్ధునించునటువంటి
 సర్వజ్ఞులెంద టిచ్చట గణింప
 జిమ్మఁ డొక్కఁడు మున్నునింతింపనట్టి జి
 ణ్ణులుచూడ నెంద టీలలితపురి న

గీ. టంచుజరులెన్న లోకవిఖ్యాతిమెఱసి
 నిగ్రహనుగ్రహకళాసమగ్రులగుచు
 నసమవిభవంబుగలిగి దివ్యాంగులై న
 పురుషవరు లుందు రందు నైపుణము దనర.

సీ. గంభీరవేదిలక్షణ లక్షితోదగ్ర
 గంధదంతావళోత్కరయుతంబు
 ఘనతరారట్టజ గాంధారసంభవ
 గంధర్వసంపత్ప్ర బుధురంబు
 అతిమహారథసంజ్ఞి కామాఢకీర్తి వి
 ద్యోతితరథ సమూహావితంబు
 దోర్వీరమల్లాది దుర్వాదవికుద స
 మంకిత భటమాళి సంకులంబు

గీ. నగుచు చతురంగయుత సముద్యత్ప్రతాప
దీప్తితాటోపపరదురవాప మగుచు
విగ్రహస్థైర్యకలనచే విపులమైన
సేనగలదానగరి నసంఖ్యానయగుచు.

10

ఉ. ఎవ్వరె మంజురుల్ చెనకి రెవ్వరె యీచిగురొత్తిరీలతన్
జవ్వని తెల్పుమంచు నవసంగమలక్షణతత్పరోక్తులన్
నవ్వుచుఁ గంతునాటక కనత్కనకప్రతిమోపమానలై
పువ్వులతోఁటలందు ననఁబొండ్లురసంబు ఘటించు రప్పరిన్.

సీ. (నిరోష్ఠ్యము) లతికాంత సారసంతతిభేల దళిజాల
కలనాదగీతికా కలనఁగొంచి
సతత రాజసగంధ సంగతానిల లస
తస్సంచార లీల లాసక్తిఁజెంది
కిసలయ శకలాతి రసకషాయిత కంత
కలకంతకీర్తన ల్లునతఁజెంది
సహకార సారజ్ఞ సకల కీరాధిష్ఠి
తాశేష శాఖల నలరఁజేసి

గీ. రసిక జనచిత్త రంజనాశ్రయ చరిత్ర
లలితతర చైత్రనేత తా లలి సెలంగ
రాజనగరాంతి కాంత నిరంతరాళ
సంత తాచ్ఛాయ ధరణిజాస్థాని దురై.

12

పీ. ఘనసార గంధసారనవాగరూదూభృత
 రమ్య దీపావళీ ధూమ్యుగాఁగ
 నిరవద్య లావణ్య నిజగాత్రలసనమల్
 సురుచిర వైద్యుత జ్యోతిగాఁగ
 లలిత సంగీతకళాజాత సితమణి
 వ్రాతరస శ్రుతుల్ వారిగాఁగ
 లాస్యక్రియాభేద లంచిత శ్రమభవ
 శ్వాసంబులును బ్రభంజనముగాఁగ

గీ. మురజ వరజాత నిర్ఘోషములును గర్జ
 నములుగాఁగను బురసతీసమితి యాత్మ
 లలిత సౌధంబు మేఘమండలముఁజేయ
 సరస హృదయానురాగసస్యంబు లలర.

క. తరణి వహించును దత్పుర
 సరసిజమణి శిశిర కిరణశాలా శిఖిరో
 పరిఖచిత కనక కలశ
 స్ఫురణల ఖిద్యోతనూత్ర సురుచిరలీలన్.

క. నవమాసతతాంచిత యగు
 నవసీసతి రత్నగర్భయై కనియెనొ నా
 నవరత్నైఘము లప్పరి
 నవిరళతను విషణులందు వ్యాప్తములయ్యెన్.

క. కనుఁగొన నిదిగల దదిలే

దని తెలుపఁగదరమె ? తుది ననంగునకై నన్
గొనఁగలిగినఁ గల వప్పురి
ననుపమ లావణ్యరసము లంగడఁలండున్.

16

మ. దివివారందరుగూడి క్షీరనిధి మర్దింపంగఁ గాన్పించు న
న్నవలాలచ్చరతాట యోగ్యసమ భిన్నావాప్తిలేదంచు న
బుభుక్షిలావణ్య నిధిన్ మధింపఁగసముద్భూతంబులై తత్ప్రథన్
నవలావణ్య సరస్సులై తగైఁబురిక వారాంగనావారముల్.

క. ఘటికిలు దెలుపును బురినె

ప్పటికిని మణిహాటకాగ్ర భాగాంబరలి
డ్డుటికారవ శాలాంతర
ఘటిత విటకావలంబి ఘంటారవముల్.

18

క. ధరణీ మండల మండన

కరుఁడగు తత్కుండినాఖ్య ఘనపురమునకున్
బరిపాలకుఁడగు భీష్మక
నరపతి దగె వైరి సార్ధనామకుఁడగుచున్.

19

గీ. ఆధరాధీశు నాత్మజులందు నగ్ర

గణ్యుఁడగు రుక్మి మరుజవ రేణ్యుఁడలరు
నాత్మ మణిపాద పీఠశాణావలీధ
రాజకాంచన కోటీర రాజయగుచు.

20

క. ఆరాజవంశ భూషణుఁ

డారుఢాఖిల సమీహితార్థుండగుచున్
కూడిమి మెఱయఁగఁ గులకాం
తారత్న సుఖోపభోగతత్పరుఁడగుచున్.

గీ. కనియె నారాజదేవేంద్రుఁ డనుపమాన

ధన్యగుణగణ్యలావణ్య మాన్యమైన
“రుక్మవతి”యను కన్యను రూఢిదనర
కమల నద్దుగ్ధ వారాశి గాంచినట్లు.

గీ. అమిత సౌందర్యరేఖా సమగ్రలీలఁ

బొలుచు నాకన్య సంతత స్ఫురణరత్న
దీపనలరీతి రుక్మిపార్థివవరేణ్యు
భవనమెల్లను దీపింపఁ బ్రభుఁదలిరె.

క. వెన్నెలల నలరు కళలుగ

మిన్నలవగు చంద్రరేఖ మెఱసిన కరణిన్
గన్నియ లావణ్య కళల
మిన్నల నానాఁటికింపు మీఱుచునుండెన్.

ఉ. బంగరుబొంగరాల నవపద్మ మణీమయ పుత్రికావళిన్

సంగతిఁదోటి బాలికలు సంఖ్యలుదెల్పఁగ బాల్యకేళుల
సంగలరారు రుక్మిజననాథ తనూభవ యందొకింత భా
తింగనుపట్టె యశావనపుఁ దీరువుదెల్పెడు వింతవై ఖరుల్. 52

చ. పలుకుల ముద్దులున్నధురభావముచూపుల తేటలందుఁగొం
దళుకు ముఖాంబుజప్రభల నవ్యమనోజ్ఞత మేనిచాయలన్
జలిబిలి సోమగంబునయి చెన్నువహింపుచు నంతనంత నా
కలికికిఁదోఁచె యశావన వికాసము శైశవలీలలందునన్. 26

గీ. సరసతరవిద్యలన్ని సగ్గురునివలన
విమలమతి నేర్చి యబ్బల విదూషియగుచుఁ
రమ్యలీలల మదనాంతరంగగురుని
వలన నేర్చుచుఁ దరుణి గావచ్చెనంత. 27

గీ. ఉదయరాగంబు నొయ్యన నోసరించి
లలితతర సుధాకీరణ జాలంబునొంది
యలరు శీతాంశుమూర్తి నా నలరుఁబోడి
బాల్యమెడలించి యశావన పటిమఁదనరె 28

సీ. అలి నీలమణి జాలములనేలఁగలలీల
దగెనింతి కచకాంతి నిగనిగలకు
మరుతూఁపు గమిరూపు సిరులూఁపు నురుగోపు
గలిగె బాలిక వాలుఁగన్నుఁ గవకు
విరిబంతులకువంతు విడిపింతునచువంతు
గొననబ్బెఁ జెలిగబ్బిగుబ్బలకును
సిరిమీఁగు నలమారు తరవారి మురితీరు
చేరె నారీమణి యారునకును

ఆ. వె. మిన్నఁ బొన్నపువ్వు దిన్నెలు ననఁటులు
 శరధియుగళి సరసిజములు దెగడి
 తెఱవ నడుమునాభి పిఱుఁదులు తొడలు జం
 ఘలు పదములు సోయగములఁదనరె.

క. జనసీజనకుల హృదయం
 బున కనుమోదము ఘటించు ముద్దుల నా జ
 వ్వని యశావన కళల మనసి
 జనిశితశస్త్రంబుమాడ్కి- చాయలనలరెన్.

క. ఈరీతిలలిత గతులను
 నారీతిలకంబు యశావనమునిండ మెఱుం
 గారుచుఁ దండ్రికి నిజఘన
 నార గుణమోదకలన సంతసమిడియెన్.

గీ. భవ్యతరకీర్తి రుక్మిభూపతియు నంత
 రమ్యగుణధన్య కన్యకారత్నమునకు
 వరసువర్ణానుఘటన సుందరతఁగూర్చ
 నాత్మఁదలఁపుచునున్న నయ్యవసరమున.

మ. వరమాయాబల శౌర్యసారముల గర్వగస్తుఁడౌ శంబరా
 సురునిన్ సంగరకేళిఁ ద్రుంచి దివిజస్తోమంబు మోదింపఁగా
 బురికేతెంచి వినోదలీలల సిరిన్బొల్పారు ప్రద్యుమ్ను వా
 ర్తరహింబంధుపురోహితాదులుప్రమోదంబొప్పఁగాఁదెల్పఁగన్

- చ. జనకునితోడఁ దన్మహిమ సంగతిఁదెల్పు, జనాభి నెల్లఁదా
నెనరు దలిర్పరాఁ బిలిచి నెచ్చెలిచే నడిగించి వేడుకన్
మనమునఁ దృప్తి దీరక యమంద తదీయ విలాసవైఖరుల్
చినుచు నిజాత్మ రుక్మవతి వీక్షణ తత్పరచి తవృత్తియై. 34
- చ. మదనుని సాటివారు సురమానుషలోకములందు రూపసం
పదలను లేరటందు రతిభాగ్యవతీమణియైన రుక్మిణీ
మదవతి కిన్నుతుండనఁగ మానితదివ్యమనోజ్ఞలీలఁ బెం
పొదవెను వానికి న్నను సమున్నతి నవ్విధి గూర్చునేమొకో!
- చ. మహినుపమానమై యరుప మానతఁగైకొను వానినిన్బయో
రుహజనిగూర్పఁడేమొ? రతి రూపవతీ రమణీయలీలలన్
విహరణశీలుఁడై యతఁడు వేడుకఁగైకొనఁడేమొ? నన్ను మ
ద్విహితములై న పూర్వజనివిస్తృతపుణ్యములెట్టులుండునో.
- చ. ఇవ్విధంబున నవ్విదర్భరత్నగర్భకాంతు కన్యకారత్నం బుత
రంగంబుననె తరంగితప్రేమరసంబునశంబరహరుని నిజమనో
హరునిగాఁ గాంక్షించి తద్రూప విలాస సంపచ్చరితంబులు
కిర్ణామృతంబులుగా నాకర్ణింపుచుఁ దదాయత్తి చిత్తయై
యుండెనంత. 37
- చ. చెలియలిపెంపు మేనయలు సేమమునామహనీయమూర్తియకా
జలగుహనేత్రు వైభవము సమ్మతిఁ జారులువేడ్కఁ దెల్పుఁగా
నెలమి నిజాప్తబాంధవ మహీసుర వర్గముతోడ రుక్మ భూ
చలయ దురంధరుండు విని భాసితె సంమదవార్ధిఁదేలుచున్

క. తనయభ్యుదయముఁ దెలుపఁగఁ

బనివిని వచ్చిన నిజాప్తబాంధవ తతిచే

విని ప్రద్యుమ్నుఁడు రుక్మవ

తినిగైకొన నాత్మదలఁచె ధీరత మెఱయన్.

చ. అటఁజనివచ్చునాత్మహితులందుఁబురోహితపుత్రునొక్కనిన్
బటువచనప్రభావుఁబ్రతిభావిభవోజ్వలునిన్ సుహృత్త్వసం
ఘటన గుణజ్ఞుని న్గని వికాస విభాసి ముఖారవిందుడై
స్ఫుటతరమైన రుక్మవతి సోయగము ల్విసఁ గోరి వేడుకన్. 40

క. ఏమీ యచ్చటి వార్తలు

భూమీసుర యవ్విదర్భ భూపతిరుచిర

క్షేమములెల్లను సుగుణో

ద్దామత నెఱిఁగింపుమనిన ధరణీసురుఁడున్.

41

ఉ. కొంచక వారివార్త లొకకొన్ని వినోదముగాఁగఁ దెల్పి యా
కాంచన గర్భవంశమణి కౌతుకమొప్పఁగ శంబరారితో
నించుక మందహాస ముదయింపఁగ రుక్మవతీమనోజ్ఞ శో
భాంచిత వైఖరుల్మది శుభావహాలీల ఘటిల్ల నిట్లనెన్. 42

ఉ. ఓమహనీయ దివ్యమహిమోజ్వల రాజవరేణ్యుడైన మీ
మామకు రుక్మిభూపతికి మాన్యతరాకృతి ధన్యయైన క
న్యామణిగల్గె, రుక్మవతి నా ననురూప లసత్సమాఖ్యయై
యేమని చెప్పవచ్చుఁ దరలేక్షణరూపవిలాససంపదల్.

ఉ. తామర చూలి హేమము సుధారసయుక్తి మనోభవప్రతా
పామిత వహ్నికీలల సమగ్రపుటం బొనరించి మార్దవ
శ్రీ మహిమాప్తి నాసతి సృజింపఁగఁబోలును గాక కల్లునే
యామహనీయ కోమలతరంగ విభావిభవాతిరేకముల్. 44

సీ. జలజాస్య తనుకాంతి చపలాకృతి విలాస
మది యిందుముఖి చూపులందుఁగలదు
నవమోహనాంగి నెన్నడుము వింటియెయూర
మది నాని కన్బొమలందుఁగలదు
నలినాక్షి భాసమాన కచమభ్రము గతి
యది బాల పాదములందుఁ గలదు
లికి చన్దోయి యుజ్జ్వల దరి సౌందర్య
మదికన్నె సతనాభియందుఁ గలదు

తే. గీ. బాల కటిచక్రముకలసల్లీల నమరు
నచల సద్వృత్తి నది చెలియరుతఁ గలదు
నెలత సొబగెల్ల వెలయించె జలజభవుడు
సరస లావణ్య సమగాత్ర సౌష్ఠవమున. 45

చ. అరయఁగఁ బద్మరాగమణులందునఁ బల్లవమార్దవంబు నా
సరసిజ రాగరత్నరుచి సంగతి యాచిగురాకులందుఁ జా
తుఁ విధి గూర్చినప్పటికిఁ దోయరుహాస్యపదద్వయంబు తా
సరి పరికింప నీను విలసద్గతి గంధనిబంధనంబునన్. 46

గీ. అతను జీవనమొరులిడ నలరుటెంత
తగ నతను జీవనప్రదంబగుట ఘనమ
టంచు వరశాలి గర్భంబు లట్లుగాఁగఁ
దలఁచి యయింతి జంఘికాకలనఁ దనరు.

చ. సకల జగజ్జయాధ్య జలజాత శరోన్నద భద్ర దంతిహ
స్తకళ ధరించు నాచెలువ చారుతరోరు యుగంబుతోడఁజూ
లిక గన నేరమంచుఁ గదళీతరుకాండము లవ్వనిక సహ
దక పరిపూరితోడరతఁ దాపసవృత్తి భజించు నెంతయున్.

గీ. అతివ యభివృత్త కటిభావ మవనిచక్ర
మగునొ, కాదో, యనెను సంశయంబదేల?
మది వితర్కింప నామిఁది మధ్యసీమ
దగ నభంబైన యదియె బోధకముగాదె.

చ. పులినంబెంత నదీతలంబునఁ దపస్ఫూర్తిక విజృంభించినన్
జలసంసర్గముచేత సంతమున కాశ్యంబందుగాకిట్టి సం
వలితోద్యద్వళి వీచికాలలిత లావణ్యస్ఫుర నిర్మలా
కలితంబై ఘనమైన యింతి జఘనాకారంబు చేకూరునే. 50

క. దరదళదరవిందమె యా
తరుణీమణి నిమ్న నాభి తద్గత నిర్య
త్సరసమధువ్రత రాజియె
సిరిమెఱయఁగ మెఱుఁగు మీఱు చెలి నూగారున్. 51

శ. చెంబులు కుధరంబులుగా

చంబుజభవుఁ డీడుపటిచి యతివకుచంబుల్

గుంభించె ననఁగ నీకుధ

రంబుల దూరస్థ బర్బరంబులు సరియే.

52

శ. చెలియ సమున్నతకుచయుగ

మలరెను యౌవనవనాంతరాంచితవీధిన్

నెలకొని వేటాడెడు న

వ్వలతేనికి బెదరుజక్కవల కవయనఁగన్.

53

శీ. అమర కాసారబిసముల నతివబాహు

మూల లావణ్యసరసాలవాలసీమ

భుజలతలుగాఁగ, విధినాటబోలుగాక

తుదల కరహేమ బిసరుహాభ్యుదయమెట్లు ?

54

శ. కనఁ దనకుఁ దరాభిఖ్యయు

నవయము సతిమెడకు సుందరాభిఖ్యయు గ

ల్గిన వలమురిచిన్నె పె

ద్దనయెననీ సమ్ముఖములఁ దద్దయుమొరయన్.

55

శ. మణియనఁగా నుదయద్దిన

మణిబింబమనంగ నద్దమణిబింబమె కా

కణమధ్యమోవి కెనయే

మణిబింబము లేక దేశమాత్రాభిఖ్యన్.

56

సీ. సకియపల్కులతోడ సారస్యమొనరింప
 నోపకమకరంద మోడిపోయె
 గలికి వాఙ్మాధుర్య కలనఁబూనఁగలేక
 విమలామృతంబు వెల్వెల్లనయ్యె
 బోఁటిమాటలతేటఁ బొలుపుగా నెఱపంగ
 లేక యిత్సురసంబు కాఁకపడియె
 రమణిమృదూక్తి సారంబునొందఁగలేక
 చులకనై శర్కరచూర్ణమయ్యె

ఆ. వె. మధువునూఱడింప సుధకుఁదెల్విఘటింపఁ
 బానకంబు లీయమైనయట్టు
 లలమఁ బంచదారతులఁగూర్పఁ జాలున
 పృద్ధగంధి సరసభాషణములు.

57

మ. సుగుణత్వంబున సౌమనస్యమున సంశోభిల్లి వైరించినన్
 నగరే మిమ్ములనంచు కంతుఁడనఁగాంత్రభూయుగవ్యాజధ
 ర్మగతిన్ భాసిలువీక్షణాఖ్య మధుప్రవాతంబుతో సంధికిన్
 దగనేఁతెంచిన చంపకం బనఁదగెన్ నారీమణి నాసయున్.

సీ. తారకపరమాంచితస్ఫూర్తిఁ జెలువొందె
 లలితంపు నీలోత్పలంబులొక్కొక్క
 సరసప్రచార చాతురిమీఱఁ దళుకొత్తె
 నరయంగ మీలె యిట్లలరెనొక్కొక్క

శ్రీ విశ్రుతై కాంత గృహములై విలసిలై
 భావింప వికసితాబ్జంబులొక్కొక్క
 మదన నిక్షేపసంపదలు దెల్పుచునుండె
 నలుప్రమీతిన ఖంజనంబులొక్కొక్క

గీ. నిక్కమిన్నిటి నొక్కటే నేర్పుమిగులఁ
 గలయఁగూర్చి విధాత యాకలికి నేత్ర
 యుగళ మొనరించె నిట్లు గాకుండెనేని
 యతను తద్ధర్మశాలులై యలరుపెట్లు.

59

క. శ్రీకారంబులు సావ
 ర్ణాకృతి గర్వించి వాడులై రాఁజెలి
 కర్ణాకృతిరాసీమిఁ గృతవ
 శ్రీకారము అయ్యెనది విచిత్రముగాదే.

60

చ. తిమిరపునై గనిగ్యముల తేటలు కాటుకకప్పు నిగ్గు లిం
 ద్రమణి దళోత్కరద్యుతు లుదగ్రతభాసిలు శైవలంబు నం
 దమరిన నాఁటికిం దలప నంబురుహస్య శిరోజపాలి దా
 సమతనొసంగదెంతయును సంతతవక్రతమస్వభావయై.

61

సీ. ఘనధను శ్రీభృంగ కనకదర్పణ కచ
 భూకర్ణనయన నాసాకపోల
 కుందరత్నదరాబ్జ కోకచందన రదా
 ధరకంత కరకుచద్వయసుగంధి

ఫణితటిద్వీచికావర్తభూరోమాళి

నతతనూవళిమధ్య నాభిఽఘృత

రంభానిషంగ కూర్మభకిసలగజోరు

జంఘాపదచఖాళి చరణయాన

గీ. యానలిననేత్ర సౌబగుల నా ననవిలు

కానికేకాని యెరులకుఁ గానఁదరమె

దానిఁ గైకొన్నఁగలుగుగదా నిరంత

రాతి సుఖమెన్న శంబరారాతిసీకు.

62

చ. త్రిభువనవర్ణనీయ వినుదేవ రయాన తలోదరీమణీ

శుభతరవైఖరుల్ గనిన చొవ్వునఁజెప్పఁదరంబెయకారహః

భిభవదనూన వీక్షణమిళింద పరంపర లీదవే తను

ప్రభవమనోజ్ఞ తామధుర్గురంబులనప్పుచ్చఁబోఁడిఁగాంచినన్.

చ. అని వినయంబుమీఱఁగ ధరామరవర్మఁడు విన్నవించు త

ద్వనజదళేక్షణాగుణ సుధారసగుంభిత సూక్తు లంత తి

య్యనగభజించె శంబరనిశాటవిపాటనుఁడెంత తియ్యఁగా

ననుభవమొందునో సతిరసాయనమూర్తి లభించునత్తటిన్.

ఉ. నెమ్మది నించితెచ్చి నవసీరజనేత్ర మనోజ్ఞ తామృతం

బిమ్ముగసూక్తి కాసరణి నెంతయు నాధరణీసురేశ్వరుం

డమ్మరుకర్ణరంధ్రముల నానఁగఁజేసిన సంతరంగమున్

గ్రమ్మజనించె నాతనికఖండ విమోహలతాంకురచ్ఛటల్.

క. ముచుపట దా నతచుండై
 ననదూపుల విరహాణీజనంబులఁ బీడిం
 చిన యథు మచుభూతముగా
 విను మదనుని మనము మోహవివశతఁ జెందెన్.

66

సీ. ముచు ధర్మగుణములై మ్రోయు తుమ్మెదలెల్ల
 శ్రుతివిరుద్ధంబులై చూడఁబడియె
 తొల్లిట శుభవాహధూర్వహంబగు కీర
 వితతినిక్రమచర్య వివశమయ్యె
 మొదలఁ బ్రాణంబులై పొదలుతెమ్మెరలు ప
 రాగము లొలయఁబైఁ గ్రమ్ముకొనియె
 నాదిని నిజభృత్యులై మించు కోకిలం
 బులు పరభృతములై చెలగిఁకేరె

గీ. నహహ యీరీతియై తగ నాత్మబలమె
 తుది విరోధించె విధివశంవదతఁ జెంది
 మరుఁడు వలరాయఁడయ్యు రుక్మవతి కలికి
 చెలువమెదనంటి వలపులఁ జిక్కినపుడు.

67

సీ. రతినెడఁబాయని రసికశిఖామణి
 యనిశంబు రసములం దరతిఁజెందె
 స్వవశాఖలుండై న వరబలాధ్యుండొక
 యబల చోఁ బారవశ్యంబుఁజెందె

సరస వాక్చతుర్య సర్వస్వమహితుండు
 విద్యాకలనయందు విసుగుఁజెందె
 నధికసంప్రాప్త మనోభీష్టశాలి యొ
 క్కతనుమధ్యనుగోరి వెతలఁజెందె

శ్రీ. సకల మాయానిహరణ విస్ఫారతేజః
 డగుచుఁ దనరారు నంబుజాతాక్షసూతి
 ధైర్యమెడలంగ నపుడు సంతత నితాంత
 మనసిజ విమోహ మాయానిమగ్నుఁడయ్యె.

శ్రీ. అలకృశోదరి నాత్మయందు సంభావింప
 గానేమొ నెమ్మేను కార్మ్యమొందె
 చంచలాలతికాంగి సౌందర్యమెదలొన
 నిలుఁగఁగానేమొ చంచలతఁజెందె
 ధవళాక్షి ననిశంబు తలఁపున భజియింప
 గానేమొ ధావళ్యకళధరించె
 భ్రమరకుంతలరూపు పలుమాఱుఁ జింతింప
 గానేమొ మది భ్రమగతివహించె

శ్రీ. నతఁడు తద్భావనాభావితాంతరంగుఁ
 డగుచుఁదగ రుక్మవత్యభిఖ్యాకలన
 నలరెఁ బ్రమ్యముఁడగుటకు సార్థవృత్తి
 భ్రమర కీటనయప్రకారంబుదోఁప.

నీ. చెలు లేమివిన్నవించిన నవి వినురీతిఁ
 జెనియొగ్గు నత్తెల్లిఁ జెందకుండు
 నెవ్వ రీక్షణకాంక్ష నేతెంచిరేనియుఁ
 గన్నులుపై వ్రాల్చుఁ గానకుండు
 నేభోజ్యములనైన హితులుదెచ్చిన భుజి
 యించును దద్రుచు లెఱుఁగకుండు
 నేనుగంధద్రవ్య మిచ్చిన నంది యా
 ఘ్రూణించు గంధంబు గాంచకుండు

గీ. హార చందన లేపాదు లమరఁదాల్చుఁ
 గాని తత్సుఖ సంస్పర్శగతిని జెలియఁ
 డతఁడు రుక్మవతీశుభాకృతిలసద్వి
 శేషగుణచింతనాయ త్తచిత్తుఁడగుచు.

70

గీ. ఇటుల మనసిజవేదనాచటులచిత్తుఁ
 డైన ప్రద్యుమ్ను నభిమత మఖిలవేది
 యగుట నామక్కిణీమనోహరుఁడు జెలిసి
 చిత్త మలర వినోదంబుసేయఁ దలఁచి.

71

చ. మదనునిఁజూచి యుల్లమున మల్లఁగొన్నప్రమోదసారమిం
 పొదవఁగ మందహాసరసయుక్తముఖాబ్జలసద్వికాస సం
 పద పొదలంగ లీలఁ బ్రతివత్సరకార్యవసంతసంభ్రమా
 స్పదఘన దివ్యరై వతకశై లవిలాసము లుగ్గడించుచున్.

72

మ. తనయా రై వతకాద్రీఁ గాంచఁదగదే తారాపథాక్షిశ్మ
 గనికాయప్రతిపన్నకిన్నరసతీగానంబులం దద్వన
 ధ్వున నాదచ్ఛలమర్దశధ్వనుల నాగంధాంధబద్ధీంద్ర న
 ర్తనలీలావిభవంబులన్ ధరణిభృద్రాజత్వ మింపొందఁగన్

క. అని జనకుఁ డానతిచ్చిన
 మనమునఁ బెనఁగొన్న మోహ మాయాదరణం
 బనయము సడల గిరీశునిఁ
 గనఁ బ్రద్యుమ్నునికి వేడుకలు దైవారెన్.

సీ. రై వతకాద్రీయాత్రామహోత్సవ మంచుఁ
 జాటించి రారెకుల్ సంభ్రమమున
 పంచమహావాద్య చంచద్ధ్వనివాత
 మంభోధిగర్జ్వాసిగుంభసరణి
 మ్రోయించి రెలమి సద్రూపవారాంగనల్
 కమనీయ తౌర్యత్రికప్రసంగ
 మంగీకరించి రాహ్లాదంబు మీఱంగ
 భూసురాంగన లెల్ల సేసలిడిరి

గీ. నవ్యవై భవ సకలసన్నాహములను
 మెఱసి ప్రద్యుమ్నుఁ డురుతరమృదులకనక
 చేలమణిభూషణోత్కర కీలితాంగుఁ
 డగుచు నగవీక్షణాస్తకిఁ దగిలె నపుడు.

చ. హరి బలరాములున్ నిఖిలయాదవముఖ్యులు రుక్మిణీముఖాం
బురుహదళాక్షులున్ హితులుభూసురులున్ జతురంగసై న్యముల్
సిరులలరంగ నొక్క మొగిఁజెన్నువహింపుచురాఁగమారుడ
ప్పరిజనులెన్న రై వతకభూమిధరంబున కేగు నయ్యెడన్.

సీ. కనకమయాందోళి కాసమూహము లెల్ల
లలితసారస్వతలహరి గాఁగ
గంధగజ్రశేణికా నికాయము లెల్ల
రమణీయ యమునార్పురంబు గాఁగ
వరసితచ్ఛత్ర చామరపరంపరలెల్ల
నమిత గంగాప్రవాహంబు గాఁగ
రంగత్తురంగశతాంగసంఘములెల్ల
కనదభంగురతరంగములు గాఁగ

గీ. నడచె వేడుక లుప్పొంగ నడరి వాహి
నులు సమగ్రత్రివేణికాకలనఁజెంది
రై వతక శైలరత్నాకరప్రదేశ
సంగమున కాహృతజనాంతరంగమునకు.

77

మ. అపు డానందితనందనందనకుమారాగ్రేసరుం డాంతరా
శపరీతామరభూజకేళి వనశైలప్రాంతముల్ దాటి సా
రపరాగాంచితపుష్పవాసనల సొంపమాభిరామానిలుం
డుపచారంబులు సేయఁగా నరుగుచో నుద్యత్పురస్తాద్దిశన్.

చ. కనియె హితోపసూచనలఁగన్నులు తిన్నఁగ నున్నతిన్ నమ
 — న్నినదగభీరసీరధరసీతపరీతఝరీతరంగ గుం
 భనకర జృంభఃసోపచిత పాదసరోజ ముపేతరాజ ధా
 మనిధి మణీమయాశ్రయసమాజము రై వతకాదీరాజమున్.

క. కని యాహా గిరిసిరి ! యని

మును విని కననట్టి దగుట మోదింపఁగ న

వ్యచక్షాతనూభప్రతో

ననె నమ్మహితద్విజుండు హర్ష మెలర్పన్.

80

చ. అది యగు పద్మరాగరుచి రాతతభాగసురాదిధామ మ
 ల్లదియె సమగ్రతారకధరాంచితకూటము దానిచెంత ను
 న్నది యదె చూడు; హైమసదనప్రతిభాసి శిలోచ్ఛయంబు న
 మ్మదమున దీనిఁగాంచిన సమస్తకులాచలదర్శనం బగున్.

చ. అనుపమరూప! కాంచు మహాహాప్రసరించెఁ బటీరభూజక
 నన విలసత్సరోజస్యతనవ్యమరందఝరావగాహముల్
 కనకలతామిశ్రత్కదళికావిలసద్భవసారసారలే
 పనజనతావిమోహములు భాసురరై వతగంధవాహముల్

క. అనవుడు సుమనస్సార

స్యనిరతసౌరభ్యములను హాళివయస్యా

ఘనసానురాగగతులను

దనరు ధరాగ్రణి సమీరణంబులఁ దెల్పెన్.

81

. తెమ్మెరజాలుతోడ బర తెంచుచు ఘు మ్మనువాసనాసమూ
హమ్ములఁ గ్రమ్ము భాసురలతాంతరజోమకరంద బిందుసం
ఘమ్ముల నిమ్ములంగదియు గంధమిళిందవితాన మంతరి
క్షమ్మున నూతనాగమనకందరమావహ మయ్యె నావుడున్.

. కందరమావహ మిదియన

సందియమేచూడు మచటి జంభారిమణి

కందరమావహమై గిరి

యందున నిఖిలార్థసముదయము మెఱయంగన్. 85

. అనుచు హితవతంసుఁడు ధరాధిప వైభవముల్ వచింప న
వ్వనరుహ నేత్రసూతి యనివారిత మోదరసానుబంధుడై
యనుపమమయ్యె సెగిరి వయస్య మహామహిమానుషక్తి మీ
ఱ నిరత డైవతాగమనిరంతరవాసలన్ భజింపుచున్. 86

. చేరువ కరుదెంచితి మని

వారితగతి నద్రరాజ వైభవములు శృం

గారరసోదారములై

మీఱుచుఁ గనుపట్టెఁజూడుమీ ! యనవేడ్కన్. 87

. హితవరుఁడట్ల చూచుచు రతీశ్వర! మున్ గనుపట్టకుండియున్
మతిఁబ్రమదానురాగమున మల్లడి గైకొనఁజేయువాఁడ వీ
యతులమనోజ్ఞమూర్తిఁ గని యద్రవిహింపఁడె సానురాగసం
గతిఁ బ్రమదాళిసేవ్యరస గర్భలసత్సుమనః ప్రసన్నతన్. 88

సీ. ప్రతిగజభ్రాంత దుర్వార మదేభదం
 తాఘాత జర్జరితాంబుదంబు
 కలిత్రోరు రుధిరధీ మిళిత శార్దూలని
 తాంత విభావిత ధాతురసము
 పల్లవశంకోపపన్నపికత్రోటి
 కాలీఢపద్మరాగాంకురంబు
 జంబూఫల విమోహ సంక్రాంత శుకదంశ
 నోచ్ఛలద్ భ్రమరసముత్కరంబు

గీ. లలిత లలికాభవనబుద్ధి విలసమాన
 సిద్ధముద్గాంగనా సమాశ్లిష్టవివిధ
 రత్నకూటవిటంక మీ రైవ తాంక
 గిరివతంసంబుఁ గనుఁగొంటె హరికుమార !

89

వ. మఱియు నుద్దండ వేదండ శూడా దండోత్పాటిత సప్తపర్ణ
 సమాకీర్ణాభినవ ఘనసారచూర్ణ మేమరిత మకరందరసకర్ణ
 మాలసత్తర సంచరచ్ఛారణ శోణాధరాచరణకమల విన్యా
 సకృతాంకంబులగు మణిమయకటక విటంకంబులును, అఖ
 ర్వగర్వదుర్వారా క్రీడత్రోడ దంష్ట్రాక్రోడీకృత కనక
 ప్రతాపోద్ధూత రజోవితాన పీతాంబర విద్యోతమాన వియ
 చ్చుంస్థిన సదనాభోగంబులగు నభ్రంకషశిఖర భాగంబు
 లును, సముద్దామప్రేమరసావిర్భావ పరవశతా లసదసమయ
 సుమశరలీలాలోల శబరశాత్రోదరీ దముత్రోపభోగాను
 కూలయవనికావిలంబి బింబాంబుధర పరిచ్ఛన్నద్వారంబు

లగు దరీకుహరవారంబులును, నిరవధికఫలకిసలయ సుమ
 రసవిసర నిరంతరపరిసేనారత కీరపరభృత మధుకరోత్కర
 ముఖరీకృత పనసరసాల కదళీముఖ సరసతరులతాభవనం
 బులగు బాలపవనోపవనంబులును, గురుతర శఫర మకరికా
 సందోహందోళిత సముద్వేలకల్లోల మాలాఙ్గోలా ఘేలన్మ
 రాశీక నాశీక పాశీకలితగభీరపీర మనోహరంబులగు కేళికా
 సరోవరంబులునుం జెలంగ, నధరీకృత నిఖిలధరా ధురంధర
 సమాజుబగు నిద్ధరణీధరరాజంబు నిరీక్షింప నరుదై భవ
 త్ప్రతాపానురూపంబయ్యె, తత్సమయ సమాహృత మహా
 శాంబర మాయామహితంబై మహితాద్రూప్యసహితం
 బయ్యె, రత్నాకరమేఖలావిరాజమానంబై విరాజమానవ
 ద్విగ్రహానుకృతంబయ్యె, ననుభృత హరివితంబాభోగంబై
 భోగవత్ప్రతిమంబయ్యె, సకమలాధివాసపాదభాసురస్థానంబై
 సురస్థానోపమానంబయ్యె, లలితాప్సర స్సుమనో ధిపరాగం
 బై పరాగమహితంబయ్యె నపరామహితంబై రజనీకర
 కాంతప్రదేశంబయ్యె నీరజనీకరకాంతప్రదేశంబై వప్ర
 భాగ స్వచ్ఛఘనసార ప్రసారంబయ్యె నవప్రభాగస్వచ్ఛ
 ఘనసారప్రసారంబై హారయోగ్యముక్తంబయ్యె, విహార
 యోగ్యముక్తంబై ముక్తసక్తోభయ జనైకసేన్యమానంబై
 యలరుచున్న యది విలోకింపుమని హితవసుండు విన్నవించు
 సమయంబు నందద్ధరాధర లీలాలోకన కుతూహల ధరుండగు
 హలధరుండును, అధిగమ్యమాననగవిహారా రామానుభవం

డగు రామానుభవుండును నఖిలయాదవ పరివారంబుల
నిచ్చానుకూలచ్చాయా తరుచ్చాయ చ్చాదితావిచ్చిన్నా
చ్చ సూనగుచ్చ సముచ్చయాలంకృత లతాభవనంబులకు
నుపత్యకోద్యానంబుల విడియించి నర్మసఖులతోడ నవార్య
ధైర్యాహార్యవర్య సంపద్ధర్యతల వాక్రుచ్చుచు నన్యో
న్యోద్దేశంబున. 90

క. రామున కీగిరి మిక్కిలి

ప్రేమాస్పద మెట్లనంగ రేవతితోడన్

శ్రీమీఱ రై వతనృప

గ్రామణి పోషింపమహిమ గాంచెను గాదే. 91

గీ. అనవిని తనకుఁగాదె యత్యంతమోహ

పద మచలలక్ష్మీ రుక్మిణి మదిఁ దలంప

మహిమ నిభూమి సత్యభామ హితయగుచు

వెలయు నీమాట చోద్యంబుకలన సుమ్మి. 92

వ. అనుచుఁ జతురవచన రచనల నచలముపయింగల నెనరు

నెఱపుచు, పురోహితాక్రేసర పురస్సరంబుగా రై వతకు

ధరాధిదైవతోత్సవాసక్త మనస్కులై రంత. 93

మ. రతియున్ రేవతి రుక్మిణీమణియు సత్రజిత్తనూజాత సం

గతిచేఁ దక్కిన భామినీమణులు వేడ్కల్మీఱ కేళీసర

స్తవల్లీగృహవత్తూనుగత చంద్రగ్రావ సోపానసం

తతి రాణించి జలావగాహన రసానందోన్ముఖి స్వాంతలై. 94

గీ. తొడవులన్నియు నెడలించి తురుము లలర
ముడిచి సొబగులబెడఁగు పెందొడవు గలుగు
నొడలి వలువలు విడిచి పావడలుగట్టి
నడుము లల్లాడ జలకేళి నడరునపుడు.

95.

క. కచ్చశై వలముల నయనవి
కచనీలోత్పలముల ముఖకంజాతములన్
విచలద్భజ బిసలతలన్
బ్రచురితనై కొలనుసతుల బహుమతిఁ గాంచెన్.

96.

గీ. అపుడు చందనగంధు లాత్మాంగకలిత
చందనా లేపవాసన సరసి నించి
పద్మసరసపరాగసంబంధి గంధ
కలితలై వెల్వడిరి పద్మగంధు లగుచు.

97.

ఉ. తీరము చేరి వేడుకల దివ్యతరాంబరముల్ ధరించి, కా
శ్మీర పటీర సార పరిమేషురితాంగ విలేపనంబులన్
దీరిచి భూషణావళులు నెమ్మొనిఁదాల్చియదూర్వహంగనా
వారమురై వత్తోత్సవనవప్రమదంబున మీటు నయ్యెడన్.

98.

క. యదుపతి రామరతీశులు
ముద నులరఁగ నాప్తవర్గములతో సిరులన్
బొదలుచుఁ బద్మాకరమునఁ
గదిసి కృతస్నానులగుచు ఘనతరభక్తిన్.

99.

మ. వరభేరీపటహాదివాద్యనికరధ్వానంబు లాహార్యకం
దరవక్త్రప్రతిశబ్ద గుంభములు నానాదిక్ష్ణదంతావళో

త్కరకర్ణ ప్రవిభేదనార్భటులవీకృతమోయశై తేంద్రమున్
సిరిమీఱంగ భజించి రుత్సవకళానిర్మితభద్రదాత్ములై. 100

సీ. రై వతకధరాధి రాజాగ్రరత్నధా

మంబుల సుమనోరజంబు లూడ్చి

మృగనాభి కన్నీట మెదిచి పూతలు వెట్టి

కపురంబు మ్రుగ్గులు కలయదీచి

వితతంబులగు వట్టివేళ్ళచప్పరముల

నవకిసలయతోరణములు గట్టి

చందనాగరుధూపసౌరభ్యములు నించి

గంధపుష్పాక్షతోత్కరము లునిచి

గీ. చతురపరిచారజనములు సంభ్రమమున

సకల మాయితమయ్యె నర్చనల కనుచు

దెలుప సరసపురోహితదిష్టవిధుల

శౌరి యలరించె దై వతోత్సవము లపుడు. 101

క. యాదవవరు లందఱు న

ధ్యైదిసమపచారము లుపహారంబులు న

త్యాదరభక్తి నొసంగుచు

నాదేవతఁ గొలిచి రపుడు హర్షమెలర్పన్. 102

చ. వరుసగ నర్చనానతుల వారిజనాభవధూజనంబు లా

దరమున రేవతీసతి ముదంబునఁగొల్చిన వెన్కఁగేళి నా

సరసిజగంధితోడ మతिसంతతభక్తి భజించి రప్పు డా

ధరణి ధరాధిదేవత నుదారవియచ్చరవారసేవితన్. 103

౩. రై వతోత్సవ మీగతి

భావజజనకుం డొనర్చి బహువిధమణి భూ
షావసుదానము లిడి భూ

దేవసమారాధనములు దీర్పఁగ నంతన్.

104

మ. నగరానీతసువస్తుసంపదలకన్న స్మిక్కి తొనట్లుగా

నగరాజత్ఫలసారపుష్పరస సంతానంబులంగూర్చి యె
న్నఁగరానట్టి ముదంబుచేనపుడు నానాభక్ష్యభోజ్యామలన్
నగరాజోత్సవభూరిభోజనములన్ సంతృప్తులై రందఱున్.

౪. ఈలీల రై వతోత్సవ

కేభీరత్తిఁ జెలఁగి రామకృష్ణులు సుతులున్
వేలాతీతవినోదవి

శాలతఁ గొలుపుండి ప్రౌద్ధజరుపఁగ నంతన్.

106

౫. రై వతకాద్రిమీఁద హరిరమ్యవసంతమహోత్సవాయత

శ్రీవేలయింపఁగాంచి సరసీరుహమిత్రుఁడు దాను నట్లు పూ
జావిధిసేయనేఁగుగతిఁ జయ్యననేఁగెఁ బరాద్రిశ్యంగసం
భావితరత్నకాంచనవిభాసి సమగ్రవిటంకసాళికిన్.

107

౬. అంత నంబుజబాంధవుం డపరశైల

శిఖరదుర్గంబు నాక్రమించిన జయంబుఁ

దెలుప నెత్తిన సముద్రగవిలసదరుణ

జటఘటితకేతనంబనఁ బరఁగె సంధ్య.

108

గీ. సంజకెంజాయపైఁ గొంత జాలువారు

తిమిర మపరాత్రిమణికూటదీధితిపయి

• నంబుదముగెల్చి తత్పలాశావనీజ

కుసుమతతిమిఁది తుమ్మెదగుంపుఁ దెగడె.

109

చ. రజనిసరోజగంధి యనురాగరసోన్ముఖశోభ పూని యం

బుజరిపురాకఁగోరి మదిమోదముఁజెంది దిశాప్రసాధికా

ప్రజమిడఁ గస్తురి న్నునుపువారఁగమేననలంది మాక్తిక

ప్రజములుదాల్చెనా నలరె సంతమసస్ఫురదచ్చతారకల్.

గీ. అంత తొలిదెల్పుదగె నుదయ-ద్రుచెంతఁ

జంద్రగర్భంబుదాల్చిన శక్రదిగ్వ

ధూటివదనాంబుజంబునఁ దోచు గర్భ

చిహ్నమై పొల్చు పాండిమశ్రీయనంగ.

111

ఉ. సంగతిచే నభంగురభుజాబల మేర్పడ నభ్యసించుచున్

జెంగటివేల్పురాగరిడిఁ జేరి పురందరుపట్టి పట్టి యు

త్తుంగవివృత్త విస్తృతము దుర్భరమై కనుపట్టుకెంపురా

సంగడమెత్తెనానపుడుచంద్రుఁడుదోచెనుదూర్పుదిక్కునన్.

చ. తడయక పూర్వదిగ్వనిత తన్గడుపారఁగఁగాంచి శోణితం

బెడలఁగ విన్నువాఁక నటనిమ్ములనారిచి బుగ్గఁజుక్కబొ

ట్టిడెనన శీతరశ్మి యుదయించుతటింగనుపట్టు పుట్టుఁగెం

పెడలి విపాండుతాంకముల నింపలరార వహించె నత్తఱిన్.

శ్రీ. తనయురాకకుఁ జాలఁ దనివిచే దుగ్ధాబ్ధి
 భువనముల్ నిండ నుప్పొంగె ననఁగఁ
 దిమిరసామజ్జడై త్యు సమయించిహరుఁడు దా
 నడరించు వికటాట్ట హాసమనఁగ
 రాజుతోఁ దారకారాజీవగంధులు
 చల్లులాడెను ఘనసార మనఁగ
 యామినీచంద్రకళ్యాణమహూత్సవా
 గత దిగ్విధూక్షౌమ కాంతులనఁగ

శ్రీ. నదులు జలధులు గిరులు కాననములెల్ల
 నేకహేళినిఁ బాల ముంచె త్తినట్లు
 తెల్లమీఱుచు జగములు దేజరిల్ల
 నెగడ నవ్వేళఁ బండువెన్నెలలజాలు.

114

శా. హాళిందా ద్విజరాజుగావున సముద్యదై వ్రతక్షోణి భృ
 త్సాలగ్రామమునందు మాధవున కర్చల్ సేయఁగాఁజుండెకా
 జాలక్షీరయుతాంశు శంఖముఖనిస్సావత్స్పరద్ధారలన్
 బ్రాలేయద్యుతి కై తవంబుననిడెన్ సాంద్రాభిషేకంబులన్.

శ. ఆవేళఁ బండువెన్నెల
 భావింపఁగ బట్టపగటి భంగివెలుంగన్
 రైవతకాద్రిపయిన్ బల
 దేవుఁడు మదిరోపభోగధీయుతుఁ డగుచున్.

116

క. యాదవపరివారములో

నాదరమున వివిధరుచిరహాలా సారా

స్వాదనమునఁ దనరుచు నా

మోదముఁజెందెను వినోదములు నెలఁగంగన్.

117

సీ. తాళీయసురతోడఁ జాలఁగల్గిన నారి

కేళాసవములెల్లఁ గ్రోలువారు

నేలారసంబుల నెనయించి రుచినించి

సుమనోరసంబులు జుట్టువారు

సురుచి మరీచికాచూర్ణాంచిత ఫలర

సావళు లాసక్తిఁ ద్రావువారు

జాతిలవంగకాసారసమ్మిళితాన్య

నానామధువు లాస నానువారు

గీ. నగుచు మనసిజపారవ శ్యములఁజెలఁగి

సకలయాదవ పరివారజనులు వేడ్క

మదకలితలీలల విహారమహిమఁ దగిలి

కెరలుచుండఁగ నారేయి జరుగునంత.

118

ఉ. తూరుపుతెల్లవాతె ననదూఁపులవేడిమి తీతె జారిణి

జారమనోరథావళులుజాతె శుకీపిక శాలికార్భటుల్

మీతె రథాంగదంపతుల మిక్కుటమకా వెతలాతె పద్మినీ

వారముగేరెఁ జందురుఁడు వారుణదిక్తటిఁజేరె గ్రక్కునన్.

క. కనఁదగెఁ దూరుపుదిక్కున
దినమణి కనదగుణగుచులు తేజఃలింగన్
దినలక్ష్మి ముక్కుమంగళ
నొసఁగిన నవపద్మరాగ మోయన నంతన్.

120

క. తరుణతరకిరణసంతతు
లురుగతి రవివెంటఁ దగిలి యుదయధరిత్రీ
ధరవరము వెడలుకరణిన్
హరితో రైవతముడ్డిగై చూదవబలముల్.

121

గీ. దినముఖోచిత కృత్యముల్ దీర్చి వేగ
సపరివారంబుగా రామసరసిజాతన్
లెలమిదళుకొత్తఁ బ్రద్యుమ్నఁ బిలిచి వేడ్క
చెలఁగ నవ్వేళ బంగరుశిబిక లెక్కి.

122

క. భేరీప్రముఖాఖిల వా
ద్యారావములెల్ల భూనభోంతరముల యం
దారూఢి మ్రోయ నప్పుడు
ద్వారవతీపురికి జని రుదారతమెఱయన్.

123

క. కంతుఁడు చెలితోఁ దన య
భ్యంతరసాధంబుఁజేరి యారుక్మవతిన్
జింతింపుచుఁ బరవశత వ
సంతారామమునఁ గ్రీడసలుపఁగనంతన్.

124

శా. కంఘాణేశ్వరసై న్యభంజన జనాఘస్తుత్య నిత్యోత్సవా
ప్రేంఖదై వ్యభవమందిరోత్కర కరాభీష్టార్ద్ర విశ్రాణనా
రింఖత్కంకణజాలభాసిత సితశ్రీధూత తారాహిరా
ట్ఛంఖా శృంఖళకీర్తికారణ రణత్నామండలీభైరవా.

శ. వార్దవితరణవిహారా
మర్దమచతురంగసై న్య ధూర్వహదరకృ
న్నుర్దిహు శేన్ధానశిరో
మర్దన చణబాహుసార మహితవిచారా.

126

సుగంధివృత్తం.

భానువంశదీప శీతభానురూప సుప్రతా
పానుతప్రకోప నిర్జితారిరాట్కలాప కా
వ్యానుభావధీవరాననావరాసనాస్మరా
మానవాధిపాన్వవాయ మాన్యధన్యజీవనా.

127

గద్య.

ఇది శ్రీ లకవరసుమనోగిరిధామ రామచంద్రచరణార
వింద మరందాస్వాదన సమాసాదిత నిరవద్య
సాహితీరసవిభావిత కవితాతిరేక రేకపల్లి
సూర్యనారాయణ తనూభవ నిఖిలవిద్య
త్కవిజనానుగ్రహ సనాథ సోమ
నాథ ప్రణీతంబయిన రుక్మవతీ
పరిణయాభిధాన మ హా
ప్ర బంధంబునందుఁ
తృతీయాశ్వాసము.

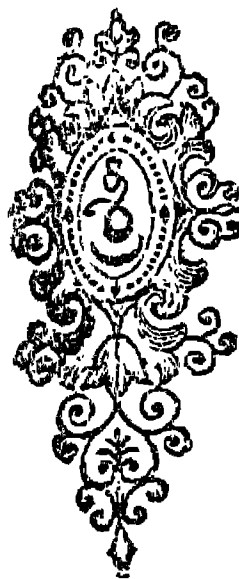
శ్రీరస్తు.

రుక్త వ తీ ప రి ణ య ము.

మధ్య శ్లోకము.

చతుర్థాశ్వాసము.

|| ముఖ్య ||

స్వీయ దర్శనాదృత

భాస్వద్రాజా యంత భవ్యాశ్రయ వి

ద్యాస్వరస విబుధసన్నత

భాస్వరగోపాలరామ పార్థివగేయా.

1

వ. అవధరింపు మజ్జలజాక్షమాతి కథాసుధారసప్రసూతమాధు
ర్యానుస్మృతచేతుండగు సూతుండు శౌనకాద్యభిలముని
వరులకెఱింగించిన శౌచింగున పాండవకుల మండనుండగుపరీ
క్షిన్మహీమండలాభిండలునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె.

క. సంతతముచు గంతునికి వ

సంతుఁడు చెలిచకాల నాత్యసఖ్యముఁ దెలుపన్

సంతసమున రుక్మవతీ

కాంతామణిఁగూర్చు మనసు గలనాని బలెన్.

3

వ. చెలఁగి విదర్భరాజపుర సీమ ఘనోషవనోత్కరంబులన్

మలయసమీర సంగతి నమందవిలాసము లుల్లసిల్లఁగా

నలరె రసాల పల్లవ రసాద పికావళి కాకలీస్వనా

కలనల మానసిజనులు కంతువశంసదతం దలిర్పఁగన్.

4

చ. అలరె వసంతవాసర ముదంచిత చంచల చంచరీక స
 చలిత పరాగ భాగవర సారభపుష్ప రసాతిశీత స
 న్మలయసమీరణాపహృత మన్మథసంగరజశ్రమాంగనా
 కలిత పునర్మనోజ్ఞరతికాంత విలాస నితాంత కాంతమై.

సీ. ఘనభాసురోద్యాన వనపుష్పమంజరల్

నిరతంబు పూఁదే నె గురియుచుండ

మధుమత్త మధుకరీ మధుర సం రావముల్

కమనీయముగ గానకలనఁదెలుప

సురసాల ఫలసార పరిభోగ రుచికిర

నికరంబు నినదంబు నెరపుచుండఁ

జిగురాకు వగరాని జిగిదేరు పికరాజి

పంచమస్వరములఁ బల్కుచుండ.

గీ. మంజరీ మంజువంజుల కుంజపుంజ

కంజ సంజాత సారభాక్రకాంత లలిత

మలయపవమాన శాబకా కలిత చలిత

మానినీ స్వాంతము వసంతమాసమలరె.

గీ. అప్పు డంతయు ధరణియం దలరుచుండు

భ్రమరహిత వృత్తి పరిలసద్భవ్య తరుల

సంగమొప్పారె నాగమసంహితాత్మ

కలనచే మాధవుండు సాక్షాత్కరింప.

గీ. హాళి మాధవస్వామి వాహ్యాళి వెడల
 లీల వనదేవతలిడు నివాళులనఁగ
 నేక హేళిని తరులతా నీకములను
 గిసలయచ్చాయ గనుపట్టె నసమనుహిమ.

8

స్తీ. తరుణప్రవాళ ఖాదనమత్త పికవీర
 భటు లిరువంకల బలసి కొలువఁ
 బ్రత్యగ్ర సహకార ఫలసారరుచిఁ గేరు
 బలు చిల్క-తేజీల గారుచెలఁగ
 మకరందరసర్పురీ మదవిభ్రమాదభ్ర
 నారంగ కరివరచ్చటలు దనర
 వలి దెమ్మెరల పిల్ల లలరు శతాంగ సం
 ఘముల సింగారంపుఁ గలనఁ దోఁపఁ

గీ. జైత్ర సేనానిదళముల జరుప మొరలఁ
 దీరి రాజిలు చిగురల నారసముల
 గములఁ గురియింప విరహిసంఘముల మీఁద
 నలరి మదనుం డప్పుడు జైత్రయాత్రవెడలె.

9

క. విహరత్కిర తురంగ ని
 వహములతో నెమరుకొలిపి వరఫల విలస
 త్సహకారంబులు మరునికి
 సహకారంబులుగఁజేసెఁ జైత్రుండెలమిన్.

10

చ. మకుదళవాయియై యలరుమాధవుజ్యంభణవృత్తిఁజూచి
దరతరసాలముల్ లతలు నవ్యపరస్పర సంగతి న్నిరం
తర సుమనోరసానుకలనన్ దనరార సచేతనస్ఫుర
త్సరసజనంబు మృగవశంవదతన్ భజియింపకుండునే.

స్త్రీ. వరజీర్ణశరులందు సిరి మీఱఁ బల్లవ
స్తోమ విభ్రమముల సొబగు లమరె
మహనీయ సుమనస్సమాజంబు లందును
బ్రచుదాళి సంసేవ్యరసము లలరెఁ
జిరమాని విప్రనికరములందును రతి
కలగళ రవకళాకలన దనరె
లలితాగమసదాగతులయందును బరాగ
వాసనావాప్తులు వలనుమీఱె

గీ. మానినీ లోకభీకర మదనజైత్ర
యాత్ర ననుపమాతోప విహరణలీల
నఖిల శృంగార రసవజ్జనైక శరణ
మహిమఁ జెన్నొందు మధు విజ్యంభణమునందు. 11

చ. లలిత లతాగృహాంతరములన్ లతకూనలకున్ రహిం బ్రస
క్తలసిత పుష్పయోగము దగన్ మకరంద జలావగాహనం
బలర సమీరణుండు సమయంబున దక్షిణభావమేర్పడన్
దెలుపుచుఁదావులంటుచురతిన్ విహరిం చుచుమీఱెనామనిన్.

సీ. పరిణతచ్ఛద సముత్కరములకై వడి

నలరుఁబోఁడుల పొలయలుక వెడతె

తరు సమాజము లట్ల సరసుల చిత్తముల్

పల్లవింపుచు రాగభరముఁజెందె

సూనగుచ్ఛములట్ల సుదతీమనంబులు

వికసించుచు రసార్ద్ర విధముఁబూనె

గంధానిలంబుల గతి వియోగి జనంబు

ప్రమదాళి సంసక్తి పటిమఁజెందె

నౌర భువిఁ జేతనాచేతనైకసరణి

జగము లెల్లను మనసిజా జ్ఞా వశంవ

దతను భజియింపఁజేయు సద్యోవరాజ్య

కలిత మహనీయ చైత్రాధికారమునను.

14

ఇవ్విధంబున నఖిలజనమనోహర లీలాకాంతంబును లతాంత
సాయకానంతవైభవ నిశాంతంబును నగు వసంతంబు విజృం
భించునంత నవ్విదర్భరాజకన్యకారత్నంబగు రుక్మవతికి న్నృ
ద్యుమ్నాభినివేశితంబైన యంతరంగంబునం దరంగితంబగు
మోహంబునిధి యుద్వేలంబైన లేలాపన యానుకూల లీలా
రసప్రసంగసంగతి నంగీకరించి, సమంచితోద్యానవసీ విహ
రణంబు గావింపందలంచి యించువిలుకానితేజీల జాలనం
జాలు నాళీజనాళిమేళంబుగూడి యచ్చేడియందోడ్కొని
యీడులేనివేడుకలఁ గలకల నవ్వుచుఁ జలిబిలి పలుకుల

రొదలువొదలఁగదలి కదలికాతరు విసరపరివృత సరస రసా
ప్రముఖ రసారుహ విలసత్కిసలయ సుమసముదయ ఫలక
నాభిరామబగు నారామంబుఁ బ్రవేశించి రంత. 15

సీ. కరములు పల్లవోత్కరములపైఁగొల్చి
మేరులు లతలతో మేళవించి
దంతకాంతులఁ గుందధావశ్య మెనయించి
చనుఁగవ ననగుత్తులను జయించి
వేణుల మధుకర శ్రేణులఁగెల్చి వా
తెఱలచే ఫలముల తీరులెంచి
కలగీతములచేతఁ గలకంఠములఁపొచ్చి
పలుకులతోఁ దేనెఁ గలయఁగూర్చి

గీ. లలిత సుమనోవితాన సంకలిత సరణిఁ
దగిలి యమ్మానవతులు సంతతలతాంత
సార సందోహముల జీరువారు చారు
కేళి వనసీమ విహారణ లీలమొఱసి. 16

సీ. కలకంఠిరావమా కలకంఠి రావమా
కర్ణింపుమా యింపు కలిగితనరు
శుకవాణి చూతమా శుకవాణి చూతమా
ఫలితంబుగాఁగదా నెలమిదెల్పు

శలివేణికాంచనా యలివేణికాంచనా

వలిమీదఁజేర కావలకునరుగు

మదహంసయాన యమ్మదహంసయాన య

మ్మమరు తమ్ములయందు నందమందు

శీ. సనుచుఁ గొమ్మలు మదివేడ్కననుచు గొమ్మ

లను మతింపుచు వనసీమలనుమతించి

కలకలనగుచు గమిగూడి కలకల స్వ

నములు వెలయించు నవ్విహంగములఁగనుచు.

17

శీ. హేమలతా వితానములు హెచ్చరికన్ బరికించిమించుచున్

గోమలచూతజాతములకున్ దమిడాయుచుఁ గూయుకోకిల

గ్రామముజూచుచున్ జెలులరమ్మనిజమ్మనితుమ్మెదల్వెసం

దామరసంపుఁదావిదముఁదారొక్కనఱుఁగినఁదారుదారుచున్.

క. లేమావి జొంపములలో

లేమావి హరింపవేడ్క లేమారుతముల్

వేమారు తమ్ముదావుల

వేమారుతువృత్తినంట వీవఁగనెపుడున్.

19

మ. కలికీ చూచితె ప్రాగ్దళాంశుకము చక్కంబాపి పూబుతి గు

బ్బలుపున్నాగ లతాంతనాభికలనల్ బాగొప్పుపుప్పొల్లతి

ప్పలనిద్దంపుఁ బిరుందులుంగని వసీపద్మాస్యనమ్మాశ్రమం

డలరించన్ జెమటల్ మరందములునూర్పావాయువోచుండెడున్.

గీ. వనజముఖ ! కను గోపికా వళియె వలసి
యలముకొన రమ్మపల్లవ త్వానుబంధ
మహిమ ననురక్తిదసరంగ మాధవుండు
లలితగతితోడఁ దిలకమలంకరించె.

21

భుజంగప్రయాతము.

అభింగాశుకవ్యాళి హాళిన్ వచింపన్
సభోదగ్రసాఫల్య సంపత్ప్రశస్తిన్
శుభాంగీ వతంసారుచల్మీట వృక్ష
ప్రభుస్ఫూర్తి లేమావి బాగయ్యెఁగంటే.

22

తోటకవృత్తము.

కలికీ చెలువొప్పుఁగఁ గాకలిఁగీ
రలతాంగిని బిల్చి సరాగముగా
నలమెన్ సహకార ఫలాతిరసం
బెలమిన్ శుకరాజులదే కనుమీ.

23

చ. అలసరసాళిసమ్మతి సమస్తసుమంబుల నేలుచోఁ దనుం
దలఁపమి నైజవాసన వృథాగతిఁ జెందెనటంచుఁ జంపకం
బలమిన వంతతోడ వివృతాస్యత పూని మరందజాలక
చ్ఛలమున బాష్పవారి కణజాలము నించును జూచితేచేలీ.

సీ. ఇంపు మీతెను పరాగంపు దిప్పలజాలు

జాళువాగద్దెల మేలుదెలుప

మడుపులై కనుపట్ట మకరందసారంబు

లలరు కేళాకూళి పొలుపుదెలుపఁ

బ్రహ్మదాళికలనాద పటిమ గాయనికౌఘ
 మృదుగానకళల సంపదలు దెలుప
 నవమరుచ్చాలిత లవలీ లతావళుల్
 నర్తకీ జన సమున్నతులు దెలుప

గీ. లీల భవదీయ లలితకేళీవిశాల
 శాలికావలి కాస్తాన పాళివోలె
 నలరుద్రాక్షా నికుంజ పుంజాభిరామ
 ధాను మీక్షించితే శీతధామ వదన

25

సీ. లకుచంబులివికంటె లలన యీ వనలక్ష్మి
 లకుచంబు లనవన్నెల బహించె
 మోవి వీక్షించితే భావింపగ వనీల
 తాంగి మోచిది యగు నబ్జవదన
 తిలకంబు భావించితే చెలి విటపాలి
 కెల్లదాఁ దిలకనై యింపు దనరె
 సహకారమదిచూడు జైత్రున కభిమత
 సహకారమైయొప్పు జలజగంధి

గీ. పొగడఁ గాంచితె పొలతుక పొగడఁదగియె
 చెలిమి నగరిది గను బాలసిరుల నగరు
 సరళ మిదిచూడు తరులలో సరళ మబల
 యంటి కనుగొంటె నాతియనంటి నెలమి.

26

సీ. గోల నీపద మానఁ గోరు నశోకంబు

లలన నీ చూడ్కితి లకమువేడు

నింతి నీయనురాగ మెంచుఁ బ్రమాళువు

కొమ్మ నీనుడి కొండగోఁగు పొగడుఁ
గలకంతి నీముద్దుఁగాఱుంచు సంపెంగ

యువిద నీయెదఁగోవియుండ దిమురు
వనితనీవక్త్రాసవము కేసరము మెచ్చుఁ

బొలఁతి నీ హసితంబు పొన్న చూచుఁ

శీ. దరుణి వానిలి నీయాశ్వుతావిఁ జొక్కు

నతివ లేమావి నీమకేలంటఁ బెఁగఁ

గన్నె యీల సుమనఃప్రకాండకలనఁ

దరులె మోహింప నితరుల కరుదె కోర్కె.

27

శీ. అనుచు నీలీల వనిత లవ్వనవిభవముఁ

దెలిపి కొన్నిటిఁ దరువుల నలమికొనుచు

దోహదక్రీడ లలరించి తోయజాక్షి

తెలఱు కుసుమాపచయకేళి హెచ్చరించి.

28

ద్విరదగతిరగడ.

కొమ్మవిరిఁదేనియల కొమ్మయిది యందుకొన

కమ్మ యీతుమ్మెదల కమ్మఘవె జీవనము

లేమావి చిగురుగొన లేమా విజృంభింపు

రామాదరికి వేగ రామాతరులయందుఁ

కొననున్న విరులుగై కొననున్న తిని నిగుడ
 మనమేల చేసెదవు మన మేల కీలతలఁ
 గడచిగురు తరులందుఁ గడ చిగురు దునుముదము
 నడుము గదలఁగ లతల నడుము గదియకె చెలియ
 తావులకు నిరవులగు తావులివి గనుఁగొనుము
 మోవియిది య-నకయె మోవి మాకునఁ గలుగు
 పండుగై కొను మరుని పండుగకుఁ బారమగు
 నండఁగొని రావేగ నండజాధిప గమన
 విరిదేనె మడువులయి విరవి గొన నటువోకు
 పరువుగొనదాఫలము పరువుగై కొననేల
 రాగమునరేచక పరాగమును గనుఁగవల
 మూఁగువల్లిడ్డోల ముదిత యూఁగుము లీలఁ
 బొన్నవిరి గుత్తులవి పొలతి పేరుగ గుత్తుఁ
 గన్నియ మొగలిరేకు కమలాస్త్ర) బలు బాకు
 ఇది నీదుకొనగోరె యెమరుకొని వడిజేరె
 గదిసి యివి మరుసంపగములనుచు నుతియింప
 పొలుపలరు మల్లికలఁ బుణుకు కరవల్లికలఁ
 గలికి మలయుచుఁ దునుము కలికి మంకెర విరుల.

28

క. అని యిటుల న్ననబోడులు

ననవిలుతుని గొలువ నలరు ననగము లెలమిన్.

దునుముచు రుక్మవతి మదిన్

దని వొందఁగనేయమఱియుఁ దమకమున వనిన్.

30

కమలవిలసితము.

అలరుల మధువుల నలముచు హాళిన్
 గిలకిల నగుచును గిసలయపాళిన్
 బలుమఱు పరిణత ఫలముల నోలిన్
 జెలుపుగ గొని మెఱసిరి వనకేళిన్.

31

ఉ. బాలిక మోర్తుదాఁగు సుమపాళులు గైకొనువేళఁ దద్రసా
 లోలమిళిందజాలములు లబ్ధతఁ బైకొనెనో యటంచు ను
 ద్వేలభయంబుఁ జెంది కటిదీర్ఘనటన్నిజవేణి మాటికిన్
 గేలనదల్చె ముగ్ధత సఖినివహంబులు గేలిసేయఁగన్.

32

మణిగణనికరము.

కుసుమ ముకుళములు గొన నొక సతి దా
 వెసఁ గరములు దమి విసరఁగ నెలమిన్
 గిసలయమతిఁగొని కెరలుచుఁ బికముల్
 మెసగఁగ బెదరెన్ మెలఁతలు నగఁగన్

33

ఉ. ఇందునిభాస్యయొక్క తెరహిన్నన గుత్తుల నందవల్లికల్
 పొందుగనంటఁ బెన్గుతఱిఁ బుప్పొడు లద్ధరణీతలంబునన్
 జెంది కనందగెన్ మరుఁడశేషవశీకృతి సేయఁ జేలముల్
 గ్రందుగ దారు నాగయుగళంబు దరిన్బటపించెనోయనన్.

సుగంధివృత్తము.

చానయోర్తు విస్ఫురదసాలపల్లవాళిలోఁ
బూని చంపకప్రసూన పుంజముల్విరాజిలన్
గానమర్చెఁ గాంచనంబు కాంతిమీఱఁ జేయ దీ
ప్తానలంబు లోనఁగాక నంటఁజేయు కై వడిన్.

35

క. తరుణి యొకర్తు కిసలయో

త్కరమెదఁ బొదువుచును లీలఁ దరుణ శిశువునున్
సిరిమెఱయఁగ బాలిండ్లకుఁ
బరపెడు బాలెంతకరణి భాసుర యయ్యెన్.

36

మత్తకోకిల.

మానసీమణులిట్లు వేడుక మందగతిఁ దారుందమిన్
సూనము ల్దునుమంగఁ దేనియ సోనవానలనానుచున్
మేనులంటి పరాగజాలము మేర మీఱిన సారగం
ధానులేపనమై తగన్ వనిహఁళిఁగేళి సలీలలై.

37

చ. పలుకుచునవ్వుచుంగనుచుఁ బాడుచునెమ్మొగమానుకొంచుగౌఁ
గిలిగదియించుకొంచుచునుఁ గేలుఘటించుచుఁ బ్రాణమిచ్చుచున్
జెలువలరన్ బదంబిడుచు నెమ్మిని వక్త్రసంబు లిచ్చుచున్
లిలితతరావసీజముల నవ్వలసత్సుమనస్సు లందుచున్.

38

కవిరాజవిరాజితము.

అలమిరివేడుకమోవులఁగ్రోవులనందముమీఱఁగఁదావులఁజె
న్నలరుఫలమ్ములనిమ్ములకొమ్ములహఁళిమెయిన్ గజనిమ్ముల వ

న్నెలసురపొన్నలపుప్పొడితి న్నెల నెమ్మిగమామిడిగున్నల ను
ల్లలదళి పుంజచలద్రసమంజరులం దగుపుష్పనికుంజములన్.

ఉ. కప్పురగంధులీకరణి గౌరవమొప్పఁదనర్చు పూవులున్
బుప్పొడులున్నరంద రసపూరము లున్నరువంపుఁ బండులున్
మెప్పులు మీఱఁగై కొనుచు మిక్కిలివేడుక లుప్పతిల్లఁగా
నప్పువుఁబోడి కవ్వనవిహారవిలాసము లెచ్చఁచుచున్.

మానిని.

మానిని సూనరసావళు లానుచు మత్తిలితున్నెదగుంపులికే
గానముసేయుచుఁ గానన ఖర్వము గాననలంగొన నీయవు సు
మ్మి! నలినాక్షి! పరాకుననంటకు మేమెలమిన్ గొనియిత్తుమునీ
కాననవాసన లేనిది మంకెన హళిగనందకు మిందుముఖి. 41

చ. మగువ సువర్ణపుష్పముల మందముగాఁగయికొంటివమ్మకె
జిగురుఁగటారిజోదును భజింపలఁదలంచితొ యాలవేడ్కనిం
పుగ భువనాభిరామ నినుఁ బొందఁదలంచు వరుండె యిట్లుగా
మిగుల సువర్ణపుష్పముల మీనపతాకునిఁ గొల్చుఁగాకిలన్.

తరల.

మొగలిపువ్వసమాంబకార్చన ముఖ్యతంగనదంచునో
మగువ ! గోయవు మానినీజన మానభేదముసేయ నిం
పగునటంచుఁ గటారిగానది యందువాఁ డసమాంబకుం
డగుచు మీఱఁగఁ బాడియానె యనాదరం బొనరింపఁగన్.

వనమయూరము.

రమ్మచట పుష్పనికరమ్మల దుమారం
బిమ్మగ నళిప్రకర మెమ్మెగనిరేచన్
గ్రమ్మకొనఁ గాంచన ఫలమ్మలనఁ బొల్చున్
గొమ్మరఁటిపండు లివి గొమ్మలకుఁబోడి.

44

నారంగఫలము లివి లల

నారంగమదే లలితవనాంతరమునఁ జె

న్నారంగ నటనసల్పెను

నారంగ లతాబ్జలోచనలకుచములనన్

45

తోటకము. చేడియ కొమ్మ పచేళిమతన్గన్

దాడిమములసదాడిఫలంబు

ల్వాడిగఁజెందుచు వాడనివౌనా?

యీడలఁ గోరిక యీడలరంగన్

46

మ. పనసంగంటివె? బాల కంటకములక బైదాల్చితానంతరం

గనితాంతస్థితసారసన్మధురమం గానంగనీ దెంతయున్.

దన సద్వాసన గ్రమ్మింపఁగలదే తర్కింప సద్వాసనా

జనితోత్కర్ష ములై తనర్చుగుణము ల్సంసేవ్యతక గాంచవే.

తోటకము. చిలుకలు గంటలు సేయని చూతం

బులు గలిగెన్జెలి పొల్పగు గాడ్పుల్

వలపెడలింపని వన్నెవిరు త్తే

లలరఁగఁ గంటివె ? హళిచెలంగన్.

48

వ. అనుచు నివ్వధంబున ననేకవిధ ఫలకిసలయ పరాగమధూళి
 పాళికల హాళిఁగైకొనుతఱిఁ దరులతానీక భవన శుకపిక్వా
 వళికావళి గావింపుచు లతాభవనంబుల డాసియు ఫల
 బులగోసియుఁ బూవులండుంచియుఁ దావులన్ మించియు
 నందంబులం బూనియు మరందంబుల నానియు, రాగంబులఁ
 జూచియుఁ బరాగంబులరేచియు, సన్యోన్యలీలావిహార
 చాతుర్యాది వినోదంబులం బచరింపుచు, సమందస్వేదబిందు
 సందోహక్రాంత ముఖేందుబింబలగు నబ్బింబాధరీమణు
 లారామాభిరామ కేళీనితాంత పరిశ్రాంతలై, తామరసమ
 కుసుమాపచయములందగిలి పూఁబొదలం బొదలుచు నడ
 లుప వదలని రొదల నెగసి వగలఁ బొగులుచు, నిమ్మగు
 వలపిసాళిచెయ్యలం దెలుపుదమనుచుఁ దలంచినవియుంబలె
 నరిగి యదూరవిశాలసాలావృతాస్థాన సద్మాంతర విరాజ
 మాన పద్మాలయాత్మ భవకంజాత కాండోద్దేశంబునం దే
 టులు మ్రోతలిడఁ దత్ప్రేక్షితుండునుం బోలె మలయ
 సమీరణుం డక్కేళికావనాంతరంబునం దావుల నన్నిట
 నరయుచు నొరసిన ఫలమ్ముల నెరసిన పరాగజాలమ్ముల
 విరిసిన కుందమ్ముల గురిసిన మరందమ్ముల నరయుచుఁ
 దమ్ముం జేలాంచలాకర్షణమ్ములఁ బెనంగుగతిం బయ్యె
 దలు దొలంగ నీవ, నభినందింపుచుఁ దత్ప్రాంతకాంత నిరం
 తరచ్ఛాయాతరుచ్ఛాయాచ్ఛాదితాచ్ఛతర వారివారి జాకర

విహారాభిలాషలంతరంగంబులందరంగితోత్సాహంబులు తప్ప
దింపుచున్న సమయంబున. 48

క. పాటలగంధులు జిలిబిలి

పాటలగంధేభగతుల భాసురలీలా

పాటవముల నలనలినీ

వాటికిఁ జవిరపుడు కేళినశమానసలై. 50

ఉ. అంగవలంతఁగాంచిరి విహంగమరాజ విరాజమానమున్

భృంగపరంపరావలయ నీలపటీనిలసద్వితానమున్

దుంగతరంగజాలమణితోరణభావము నిందిరాశుభో

త్సంగగృహాయమానముల సమ్రచిసూనము నబ్జదానమున్.

మ. కరమొప్పన్సరసీవతంస నుపుష్కాంతామణి శ్రేణికిన్.

మరుదంగూరవశంచదాంబుల వసంబద్ధాత్మయై తత్తమా.

సరసాలింగన సత్కృతిన్ నిజలసత్సౌభ్యము లైప్పెనొ

సరసు ల్తుల్యులతోనొనర్పరెమహిన్ సమృద్ధిహూకారముల్.

సీ. శశిమణిసోపాన విశదపీఠములందు

నానాహానంబు మున్నాచరించి

లలితాబ్జవళపాత్రములయందు మధురస

వ్యతికరంబులవేష్క నర్హ్యమొసఁగి

తటముహుర్ముహుర నుత్కటసమాక్షిప్తోష్ఠి

కావళికలన పాద్యంబొసంగి

సరస గంధానిలోచ్చలిత విమలవారి

శీకరంబుల నభిషేకమిచ్చి

గీ. సుమరజస్సారగంధంబు లమరఁజేసి

భ్రమరకల్పారధూపదీపములు వెలయ

రసవదసమామృతోప హారంబూపం గెఁ

జెలిమి నాయుంతులకు సరసీపురంద్ర.

ఉ. హాళిగభీర నిర్మలతరాశయవృత్తి విరాజమానమై

శ్రీలసమానసారస విశేషవిభూషిత విగ్రహంబునై

లీలఁదనర్చు పావనచరిత్రము దెప్పెగ సర్వుతించి రా

బాలిక లక్ష్మలంకురమభాసురరూపముస్వానురూపమునీ.

వ. మరియు సరోవరలక్ష్మీనిలాసమందిరంబులౌ నరవిందంబుల

నమందమకరంద సందోహమిశ్కళిందసుందరీబృందమధుర

గానరసాకలనకుతూహల సముత్పతదహినివహ శంకావహ

విమల సలిలాంతర్లక్ష్మమాణ బిసనాళపాళికలహాళిఁ గను

గొనుచు, సరసతరమందగంధవాహుండు తనదాక్షిణ్యంబున

ననేకపద్మికులన్దగిలి పరాగచేలంబులందూలించి వలపుల

సాలపులన్గలసి మెలంగుచుం దెలిపిన యసమరసాను భామ

బున నివృథావింపుచు, నభంగురతరంగభంగీవిభాగబహూక్మ

తాంబరమణిప్రతిబింబకనంబులు లాంతరాళికరత్నవృత్తికర

భ్రమకరంబులై విమలసరోవరస్వరూపంబునకు రత్నాకర

తాద్రూప్యబుద్ధి నంకించుట కభివందింపుచుమంజులకంజాత

సూజాతకింజల్కచ్ఛాయాపుంజపింజ రితతరంగాంతరసంగతజ
 లావర్తంబుల న్నిరుపరాగంబులునువర్ణపుటుడుకుఁబూదెల
 తెఱంగున మెఱుంగమర, సువర్ణకారకరప్రసాదితంబులగు
 కాదులతీరుఁబొలుచు నికటభేలాంచచ్చంచలజలపతంగచం
 మాపుటప్రసారంబుల కబ్బురంబునొందుచు, ననంతరవిద్యో
 తమాన సూర్యనారాయణుండుకమలాకరసమాగమం బొన
 ర్చుసమయంబున సుమనస్సముదయంబులుల్లసిల్ల వారిమధ్యం
 బున జలదేవతాచిరంటీనికాయంబు లాత్మబిసవిలసద్భుజా
 ప్రసారంబులంబట్టినతైలపూరప్రదీపిత దీపరాజవిరాజమా
 నకనకదీపి కాపాత్రంబుల సౌపుసంపాదించు నమందమకరం
 దరసఃస్యందసుందరకేసరవిసరపరిస్ఫుర దరుణారవిందంబుల
 యందంబులకుం డెందంబుల నానందంబు నొందుచు, మఱి
 యుగమలకల్హారప్రముఖ నానాకుసుమవితానవినిస్రుతనిరం
 తరపరాగవిచిత్ర పట్టాంబరాస్తరణ సముదితపరభాగప్రకా
 శంబై, సరోజశరాస్థానప్రదేశం బకంజాలు నాసరోవరంబు
 హంసచరణ విన్యాసప్రకాశితాంతరసరోరుహపరంపరాభిరా
 మంబై నావనయోగప్రకటితసౌరభ్యంబును, అనిమిషాధివా
 సంబై కవిరాజవిరాజమానంబును స్వచ్ఛతరగీతామృతప్రబం
 ధంబై పశ్యజ్జనాత్మప్రతీపాదకంబును, ఇందుశేఖరమంది
 రంబు చందంబున భృంగీరితసంగీతానుషంగంబును హిమ
 శైలశిఖరంబుకై వడి ననంతవాహినీకలితంబును, భ్రమర

కుక్కవతీపరిణయము.

హితంబయ్యు నేకభ్రమసహితంబుచు, అప్రసిద్ధంబయ్యు
భువనజాతప్రసిద్ధంబునై మనోహరంబగుచుచున్న న్నన్నుల
పండువుగా నవనోకించి, యుదంచితగతి నచ్చంచలాతనూ
విలాసలు తదీయజలభేలనలాలసమానసలగుచు నంత. 55

చ. వలపులరేనిగన్న యనివారిత భాగ్యవతీలలామయా
నల సిరిపుట్టిల్లిది విహాయసమధ్యమలార ! వేడ్క నీ
కొలని భజితుమేని మనకు గమలాతిరసప్రసన్నమం
జులహరిసేవగల్గునని సొంపులుమీఱఁ దటంచలంబులన్.

చ. నిలిచి తనూలతాంచిత మణీమయభూషణ చిత్రచేలముల్
నిలిపి మెఱుంగురంగలరు నిద్దపుఁబావడ లందగించి మే
ల్కలికిమిటారిగుబ్బల భరంబున మధ్య మముల్జలింపగా
జలకములాడ డిగ్గిరొగిచమ్యనఁ గ్రొన్నెలరాతిమెట్టులన్.

క. నెలతలు కిలకిలనవ్వుల
జలముల నొక రొకరిమీఁద జల్లుకొనుచు రొ
మ్ముల బంటిసెటిలోపలఁ
జెలువమరఁగ నోలలాడఁ జెలరేఁగు తఱిన్. 58

క. ఓలలన ! యోల యనియొక
బాలిక వడినీటఁగ్రుంకి పద్మాబివోఁ
దేలిన దన్నులు మలరెను
నాళీకానన్యమగుచు నారులుబ్రమచున్. 59

- చ. ఒకచెలిసీటఁ గ్రుంకిడి సమున్నమితాననబింబయై సిరుల్
ప్రకటముగాఁగ నీదుతటి బాభరపాళి సరోజశంక మీఁ
దికిఁ గదియంగఁగేలుఁగవ ద్రిప్పిన నంబురుహాంతరభ్రమా
భికలనచేఁ దొలంగమికి భీతిమునుంగుచుఁ దేలె దవ్వులన్.
- ఉ. శ్యామ లురోజదఘ్న జలసంగతిఁ గేళియొనర్పఁ దద్వికీ
ర్ణామలకేశపాశదుచులంటి సరోజములొప్పెఁ బద్మినుల్
శ్రీమహాసీయసారభవిశేములన్ సరిగామి వారినె
మ్మోములఁజూచిప్రీడఁదమమోములశ్యామికఁ బూనెనోయనన్.
- చ. జలరుహగంధు లీకరణి సంతసమొప్పు జలావగాహలీ
లలఁజెలువొంది పోదమువిలాసినలార! పయోజభాంధవుం
డలరె హుటాహుటిందరలె నంబరమధ్యము సూనసాయకుం
గొలువఁగవేళయయ్యె ననిగొబ్బునఁ దీరముచేరి వేడుకన్.
- చ. ధగధగ కాంతులంతట నుదారతమీఱ విచిత్రచేలముల్
జిగిబిగి సోయగంబులను జెల్వగుమేనుల నందగించి ము
జ్జగములుగెల్వ మన్మథుఁడు సానలదీర్చి నిశాతశస్త్రముల్
తగవణిచిత్రకోశములఁ దాఁచినవై ఖరిదోఁప నత్తరిన్. 63
- చ. మదనుఁడు ప్రోదిసేయ మహిమందనరారిన కొమ్మలాట నీ
యదనునఁ బల్లవింపఁ దగునంచు వయోమధువంతరక్తి నిం
పొదవఁ జిగుర్పఁజేసెనన నొప్పుగ హేమవిభూషణావళు
ల్కుదమునఁదాల్చిరింతులుసముత్కటనూనశ రార్చనాదృతిన్.

చ. అలరుల గంధము ల్చిగురు రాముతపెట్టి మరందసారస
 త్ఫలరుచిరోపహారములు బాగుగఁగూర్చి మనోభవార్చన
 మ్ములకరుదెండటంచుఁదముమోదముమీఱగఁబిల్చుకై వడిన్
 బలుశుశుకీపికావళుల పట్టగు నొక్కనికుంజ వాటికిన్. 65

వ. చేరి తదంతరసీమ నామూలాగ్రకుసుమితాభిరామ హేమ
 మల్లికా మాలతీ నాసంతికా ప్రముఖనిఖిల లతావితానా
 త్మక పరస్పర నిరంతరాచు కీర్త్యోపరితలంబు వివిధమణిమా
 లికాలంకృతంబగు విచిత్ర వితానంపుసంపున నింపుమీఱ
 నితాంతకాంత ప్రాంతమూలంబుల సంతరాంత రాంకురితం
 బులగు లేమావిలతకూనల నూనపద్మరాగదీపకళికల కళల
 లీలలు వెలయింప, నవిదూర పరితః పరిస్ఫుతత్సప్తచ్ఛద
 కదళికాతరువిసరవినిస్రుత పరివ్యాప్తఘనసారచూర్ణంబులు
 విమలపరిశ్వేతపట్టాంబరాస్తరణంబుల డంబానరింపనవిరళ
 శుకపిక ప్రముఖద్విజ కులారావంబుల భంగురోత్సవాను
 కూలమంగళ శాసనంబుల విలాసంబులందీయ సాక్షాద్వన
 దేవతాకల్పితేందిరానందనార్చనామందిరంబుచందంబుదనం
 దనబగు నొక్క లతాభవంతికయం దధివసించితత్రత్యవిచిత్ర
 తరలతాంతంబుల సింహాసనంబు గావించియందుమనోభవు
 నావాహించి, సుప్రసన్నహృదయలై. 66

చ. మదవతులార యీరమణి మానసముం బెనఁగొన్నయిష్టసం
 పదలు ఘటింప నీమధునిఁ బ్రార్థనసేయుదమంచు భక్తిని

పాదవఁగ ధ్యానసంగతి సమున్మోషదంబుజపత్రనేత్రలై
ముదమునహస్తతామరసముల్ ముకుళింపుచు మ్రొక్కి వేడుకన్.

సీ. ధ్యానమూగమవచోన్మాన సాగోచర

మహానీయ రూపసంపద్వహాయ

ఆవాహనమశేష జీవచేతస్థలీ

విహారణలీలాభి విలసితాయ

ఆర్ఘ్యమఁగ్గ శీలాభినందితకృపా

రసపూరితేక్షణ ప్రసరణాయ

అభిషేచనముదార విభవలోకత్రయ

రక్షణకార్య విచక్షణాయ

సీ. గంధపుష్పాణి లలికాంత కాక్కుకాయ

సురభీధూపాభిరుత గుణపరిమళాయ

రమ్యదీపాయ మోజోవిరాజితాయ

మధురసఫలోపహారోయ మధిరసాయ.

68

క. అనుచు నుపచాగస్సంగతు

లొనరింపుచు భక్తిఁగొలిచి యుత్కలికఁ బురః

పురభివాదన పరలై

వనితలు ప్రార్థించి రపుడు వారిజబాణున్.

69

క. జగదేకపూజ్య నీకున్

మగువల మిడుచిగురు విరులమందమె సారం

గగుఁడవగు నీవభయిం

పుగఁదగు నాళీకధర్మమునఁ గైకొనఁగన్.

70

సీ. అభివేణిఁ బ్రోవుమీ యభిజాల సగ్గుణ

జలజాక్షిఁ బ్రోవుమీ జలజబాణ

కలకంఠిఁ బ్రోవుమీ కలకంఠపరివార

శుకవాణిఁ బ్రోవుమీ శుకతురంగ

కుసుమాంగిఁ బ్రోవుమీ కుసుమకల్పితచాప

హరిమధ్యఁ బ్రోవుమీ హరితనూజ

మదవతిఁ బ్రోవుమీ మదహంసపరిసేచ్య

చంద్రాస్యఁ బ్రోవుమీ చంద్రసచివ

గీ. కిసలయాధరఁ బ్రోవుమీ కిసలయాస్త్ర

మానినీమణిఁ బ్రోవుమీ మానమధన

ఘనగుణాధ్యనుఁ బ్రోవుమీ ఘనసవర్ణ

రుక్మిణృపకన్యఁ బ్రోవుమీ రుక్మవసన.

71

వ. అని యిట్లు ప్రార్థించి యుత్సవాంతం బొనరించి మదనదేవతా

ప్రసాదరసానుభవ మంజుల మనఃకంజాతలగు నజ్ఞాతరూప

తనూపిలాసలు రాజకుమారికారత్నంబు బ్రయత్నంబున

నుపాంతకాంత వసంతోపవనంబగు విహారభవనంబునకుం

దోడ్కొని వచ్చు ననసరంబున.

72

చ. సమయసమాఖ్యఁడంబురుహశాత్రవకింకరుఁడుద్ధతిన్ మహా

ద్యమగతి వచ్చి తత్కువలయంబుల నుగ్రకరానుషక్తిఁదా

పము భజియింపఁజేసి యరి పంక్తులఁబెంచిన నేరమెచ్చుచున్

ద్యమణిని నేలమాలియనుద్రోచెననందగైబొద్దుగ్రుంకినన్.

గీ. యామినీ మదగజయాన యాన వషసి
సమయపటరంజకుఁడు తదీయ మహితాంబ
రమున కనురాగరంజనం బమరఁజేసె
ననఁగఁ దగె రక్త సంధ్యాభమగుచు సంధ్య.

74

క. వియ దురుసరసీ సీమస
మయజాలకుఁ డుదయ దృక్షమయ మీనములన్
గయికొనఁగ నీల జాలము
రయమున వై చెఱనఁ దమము ప్రసరించె వజ్జిన్.

75

గీ. తారకలు మీఱె రేనెలంతరు బ్రగ్
హింప శశివరుఁ డరుదెంచునెడఁదిశాపు
రంధ్రు లపుడుప్పరపుఁ జప్పరంబుచందుఁ
గూర్చి కట్టిన ముత్యాలగుత్తులనఁగ.

76

క. వలరాజు విరహిజనమాల
నలయింపఁగ దాడివెడలు నపుడెత్తిన యు
ల్లలితపతాకాగ్రమునన
తులిత మకరశోభయనఁగఁ దొలితెలుపలరెన్.

77

గీ. అంత నుదయాది యరు భద్రదంతి నెక్కి
రూఢిగను రాజముందర రోచులనెడు
వెండి చుట్టిపె మొసలచే విఱుగఁబొడిచి
యిరులఁ దఱిమి కిరణ బలం బెసె దివిని.

78

క. కైరవిణీ విటుడు దిశా

వారసతీచయముపైని వలపొలయఁగ గ

ర్పారరజమ్ములఁ జిమ్మెరు

నారహి వెన్నెలలు దనరె నవ్యక్షభలన్.

79

శీ. కొండలన్నియు వెండి కొండలై యలరారె

దీపులన్నియుఁ దెలిదీపు లయ్యె

ఖగములన్నియు హంసఖగములై తెలివొందె

నేలులన్నియును మిన్నేలులయ్యె

జలధులన్నియు సుధాజలధులై విలసిల్లె

రసములన్నియు పాదరసములయ్యె

బిరులన్నియును మల్లెబిరుల యందమునొందె

దరువులన్నియు దేవతరువులయ్యె

శీ. నప్పు డుద్వేల భువఃపర్యాప్తగాఢ

సంతమన మౌళ నిచయసంతౌళకాచ్చ

సాంద్రచంద్రప్రభామృతసారపూర

వవకలితసమ్యగవగాహనాఘ లగుచు.

80

మ. ఈ లీల లలితజలజభవాండకలశంబునకున్ గలాయీ బాన

రించిన పాలుపు వెలయించు నప్పండువెన్నెలలు గాయించు

కలువలచెలి జగతి నఖిల విరహులంగలంగింపుచు నిజవిహార

భవనప్రాంతంబునకుం డాసి జాలక మార్గంబుల నలరు విలు

తుని పుంఖానుపుంఖ పరిక్షిప్త మల్లికాకుసుమ శరపరంపర
 లనం జౌనుపు కిరణజాలంబున హృదయాంతరమదనతాపాన
 లంబు దీపింప సహింపరానివేదననవ్విదర్భరాజ తనయ తన
 యనుంగుచెలులంగను మొఱంగికురంగటంగరంగుచు మొఱుం
 గమరు కురంగభృన్మణి మయ వేదికా తలంబున మేచుజేర్చి
 పొరలుచు నప్పరిసరంబున నొప్పుగు గొప్పకప్పురపుటనటుల
 నుప్పతిల్లు కప్పురపుమమారంపు వలపు లొలయించు మల
 యానిలుని కలనలకునులికిపడి లేచి రాజిల్క తేజీల హేషా
 రవంబులకుం గలకంత వరవీరభటహుంకారంబులకు నహం
 కారంబు దెచ్చుకొని మచ్చరంబునన్దనపయిదండై త్తివచ్చిన
 పచ్చవిల్తుబలంబులవేలంబిది గదిసెద నటమీద నెట్టులైనం
 జక్కనయని తెగువసేసిన యియుంబలె నవ్వలి నిలయోపవ
 హాంతరంబునకునడువ నడుగులిడు నయ్యెడనడరి తోడిచేడియ
 లందంద నరసి విరిసి విప్పలరు కప్పురపుతిప్పల నొప్పు
 మిగులు చరణకిసలయ విన్యాసంబుల చొప్పున నప్పువుఁ
 బోడిం గప్పునం గవయుచు.

81

క. అవునమ్మ చెలియ యెంతటి

జవరాలవె యొంటి నిటకు సాహసమునరాఁ

జివురున్ గత్తుల బోనిది

గవయుదురే యెట్టివెడఁగుగబ్బితలై నన్.

82

చ. అదయుఁడు పాంథలోకనిచయాంతకుఁడీవలరాజు వానినై
 మృది కనుకూలు రీపవనమాధవచంద్రులు నమ్మఁగొల్చిన
 ట్టిదళము కీరకోకిలమిళిందము లీవ బలావతంసయై
 యెనుటి బలంబు నాశ్మబలమెంచక యిట్లరుదెంతువే సఖి.

క. అని దూటి వనిత లెంతయుఁ
 గనికరమునఁ జెలియ తాపకలనలకును దా
 మునువేఁగుచు వినువీధిని
 మొనకొను శశియుగకిరణముల కోరువకన్.

84

క. చెలి కలువగంటి యనుచున్
 గలువల చెలివయ్యునేల కానవు చంద్రా
 తలఁపఁ గళాగతివాడవు
 నిలుకడ నెనరుండ నేర్చునే నీకెందున్.

85

చ. కడు సుమనఃప్రకాండకునిఁ గాలనిగాఁగనె గాని శూలి నీ
 గడుసుఁదనంబు గానఁబడుఁ గానఁడు గాగడు గాయచంద్రహా
 యుడుకులు వోసికొందురట రోరిటు రోయుట రోసులేదు నీ
 కడలుచుఁ దండ్రాయుర్చుగదరాయదె రామదిరాక్షి నేతురా.

క. అనిచందురు నిందింపుచు
 ననదూపుల గములఁ గుములనాటించి సతిన్
 మని కితమందించిన యల
 మనసిజుపైఁ గదలుకొన్న మచ్చరమలరన్.

87

శ్రీ. నీతల్లి దైవతజాత జీవనదుఁడౌ

నలసుధావారాశి య-త్మజాత

నీతండ్రి వితతవిఖ్యాతి భక్తాపదు

ధారకుండగు జగత్కారణుండు

నీయన్న సంతతామ్నాయముల్ సృజించు

నవ మతి శాలియైన పరమేష్ఠి

నీమేనమామ సన్నిహిత దరస్ఫూర్తి

సిరిమించు సర్వజ్ఞ శేఖరుండు

గీ. సరవి నీరీతి నుత్తమసంప్రదాయ

రూఢివై యుండి వాశవిరుద్ధధర్మ

ముత్పలాశుగతాదరోద్యుక్తి పూని

భీకువులనేచు టేమేర క్రూరమార.

88

చ. మునుపె యరూపభూతమవుమూర్ఖతనమ్మున వెన్కబల్మిచే

దనువుదొఱంగి భూతమగు దర్పకుసంగతిఁ జెందుచుంబ్రకం

పనయబలాజనంబులను బాధలఁబెట్టెద వింతెకాని ని

న్నొనర నిరోధపెట్టు బలుయోగులచెంతకుఁ జేరలేవుగా. 89

క. అనయము ననలముతోఁ బొం

దొనరింపఁగఁ బుట్టినట్టి యుగ్రుని నిచ్చున్

జరునె జగత్ప్రాణుండనఁ

గ నయో యబలాజనప్రకంపన పవనా.

90

మ. అని నిందించెడు మానసీచుణుల సాహంకారవాక్యంబులన్
 విని రోషంబున గంటఁగింపు దవరన్ విస్ఫూర్తి నాత్మేశుతో
 నొనరందెల్పుగతిం బికాళి పలుక న్యోషావశంసంబు నె
 మ్మనమత్యంతములీలమూర్ఛఘటి యుపన్వాతెఁబూసెజ్జపై.

క. అపుడాళీజనములయో

కపటాత్ముఁడు మదనుఁడనుచు గణుకొంపకమే
 మపరిమితభక్తి నొసఁగిన
 యుపచర్యల కిట్టి ఫలము నొందితి మిచటన్.

91

క. అనుచున్ గలకం జెందఁగ

బనిలేదికఁ జివురుసెజ్జపైనిడి వేగం
 బున జలువయలరుపనులను

మనుపఁగవలెఁ జెలియనని, యమందోద్యమతై.

92

సీ. కలువరేకులఁ గన్నుగవదాల్చె నొక్కతె

చిగురుఁగెమ్మొప్పిపైఁ జేర్చెనొకతె

అఱుతముక్తాహార మలరించె నొక్కతె

బిసముల భుజపాళిఁ బెనచె నొకతె

కేలఁ గ్రొందమ్ములు గీలించె నొక్కతె

చందనంబలదెఁ గుచములనొకతె

పన్నీరు నెమ్మొనిపైఁ జల్లె నొక్కతె

పదములఁ బుష్పాదుల్ పొదివె నొకతె.

గీ మల్లెరేకుల యుపధయనురై నొకతె
విమలతరతాళవృతంబు విసరె నొకతె
పచ్చకపురంపు వాసనలిచ్చె నొకతె
లలితమృగుహమృధాధారఁ జెలిపె నొకతె.

94.

క. ఈలీల ననుఁగుఁ జెలియలు
శాలికఁదెప్పిరలఁజేసి భాసురశుభవా
ర్తాలాపాకలనలచే
లాలసదతి నిపుణసరణి లాలించుతటిన్.

95.

చ. సరసిజి నీ ధరాత్మభవ చంద్రదశాననుచెంత నుత్పలా
దరణసంధ వృత్తిఁగని తాపముఁజెంది కృశింపుచున్న య
త్తటి సమయాంజనాసుతుఁ డుదారతరేన కరాంగుళీమణి
స్ఫురదురుముద్రఁదెచ్చెననఁబొల్చెచువేకువచుక్కతూర్పునన్.

మ. తననాధుండపరాశ జెందెనని సంతాపంబునన్ య-మిసీ
వనజాక్షీమణి హైమశీకరలవవ్రాతచ్చలాశ్రుచ్చటల్
కన దిందీవరఁగోచనాచలములన్ గన్నట్ట నిట్టూర్పువు
చ్చెరు నాఁదెమ్మెరలుల్లసిల్లె జలజశ్రీగంధవాహంబులై. 97

శా. వేళావల్లవి యబ్జజాండమనులోవిన్సాంద్రచంద్రప్రభా
జులోద్వేల దధన్మధించు తఱిఁ దత్సారంబు లేచెంతకున్
లీలన్ రాఘటియించె నానపుకు నాళికారి మిన్నేకనన్
వ్రాలెం బల్చుఁగనయ్యెఁ దన్మధిత తక్రస్ఫూర్తి నవ్వెన్నెలల్.

గీ. అంత రహిడించె దారక లంబుజారి
యామినీకాంత గదిసిరతాంతవేళ
లలితగతి డిగ్గ గగనతల్పంబునంగు
మిగులనలగిన పుర్వల మెలపుదోష.

99

శా. పీడెన్ పాండురచంద్రికానికరముల్ వెల్వెల్లనయ్యెన్దిశల్
వాడెం గైరవజాలముల్ మధుకరీవారంబు లత్యంతమున్
బాడెం గానకళావిజృంభణగతిన్ బద్మాబవీరీమలన్
జూడంజూడంగడేరె జంగ్రుడు పరక్షోణీధరోపాతమున్.

చ. కమలిని యుల్లసిల్లఁ ద్రిజగంబుల వేకుక పిక్కటిల్ల న
క్కుముదిని దల్లడిల్ల మదకోకిల కీరమయూర నాదముల్
క్రమమునఁ దేజ్జిల్ల వల రాయనిహుంకృతి సన్నగిల్ల ని
పమరంగంగమ్మదెమ్మెరలయందములల్లఁ బ్రభాత మొప్పుగన్.

గీ. శశినిశాచర మోహితాబ్జ హరిసైన్య
వితతివెలయుంప సమయ మారుతసుతుండు
దీపితౌషధి శైలంబుఁ దెచ్చెననంగ
నుదయగిరిచెత భానుఁ డభ్యుదయమందె.

102

శా. విశ్వక్షోణి వర్షాంతద్విపముటావిరూభతదానాబ్ధి
విశ్వాసోపగతద్విరేఖనింద ద్వేశోత్తమాస్థాన స
ప్తాశ్వాగ్ని ప్రతియానితేజ జనతాపాశేషనిర్వాపకృ
చ్ఛ్వశ్వత్సత్య వరాభిధానకపురీసాభాగ్యకందాయితా.

103

క. మాన్యాగ్రేసర భవ్యాం

కన్యకృత నిఖిలరాజ కవిజననయనా

నన్యవిధేయానంద వ

దాన్యకృతి ప్రవణముఖసుధాకరబింబా.

101

క. మోహనవసుధాదాన దు

రూపాశ్రితమణి సాహసోద్యమ భాగా

జీహ్వాశ్లేషతమాభవ

రాహుశిరశ్చేది చక్రరాజిత హస్తా.

లయగ్రాహి.

అర్యమకులాభరణ సూర్యవనసాదరణ

శౌర్యనిటలాక్షయనివార్య రిపుశిక్షా

కార్య పరతంత్రనృప వర్యచుతమంత్ర

యవధార్యగుణజాల శుభచర్య ఘనలీలా

ధైర్య జితభూరి ధరనార్యభివవాజ్ఞ శర

హార్యమితరామ చరితార్యకల నామా

ధుర్యరసపోషణ విహార్యధికభాషణ

యనార్యజనదూర కృతిధుర్యచుతశౌరీ.

106

గద్య.

ఇది శ్రీ లకష్మణసుమనోగిరిధామ రామచంద్రచరణార
 వింద మరందాస్వాదన సమాసాదిత నిరవద్య
 సాహితీరసవిభావిత కవితాతిరేక రేకప్ల
 సూర్యనారాయణ తనూభవ సకలశిష్య
 త్కవిజనానుగ్రహ సనాథ సోమ
 నాథ ప్రణీతంబయిన రుక్మవతీ
 పరిణయాభిధాన మ హా
 ప్రబంధంబునందుఁ
 చతుర్థాశ్వాసము.

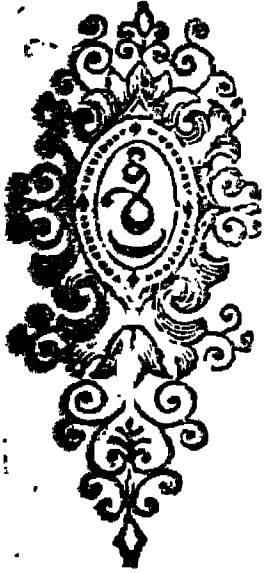
శ్రీరస్తు.

రుక్త వ తీ ప రిణ య ము.

~ ~ ~

పంచమాశ్వాసము.

~ ~ ~

రమణీరమణపదాం

భోరుహ భృంగాంతరంగభోగజితసునా

సీరా సూరి నికరమం

దారా గోపాలరాయ నరవరగేయా.

1

వ. అనధరింపు మాదుక్మనతీ పరిణయకథాసుధారసప్రసూత
మాధుర్యానుస్యూత చేతుండగు సూతుండు శౌనకాద్యఖిల
మునివరుల కెఱింగించిన తెఱంగున నప్పాండవకులమండ
నుండగు పరీక్షిత్తోహిమండలాఖండలునకు శుకయోగీంద్రుం
డిట్లనియె.

2

ఉ. అంత విదర్భసూమివరుఁ డాత్మహిత ప్రకటించుతోడ న
భ్యంతరగ్రీవు మంతనమునందు బ్రసంగముఁదెచ్చి మత్కులం
బెంతయు దేజుల్ల జనియించిన పుత్రుడి బొమ్మ పెండ్లికిం
గాంతుని జూడఁగావలయుఁ గావున నెట్లు విచారసంగతుల్.

ఉ. భాను సుధాంశువంశ భవభాసితమఖ్యనృపాలమండలిన్
భూనుత చర్యుడైన పరిపూర్ణవిలాసకళాధునీనునిన్
మానవతీవతంసమగు మద్వరపుత్రికి సర్వయోగ మిం
పానఁగనెంచుఁడీ ధర నుదారవిచారులు మీరలందఱున్. 4

సీ. లాలితజగదేక లావణ్యశాలిని

గన్యకారత్నంబు కాంక్షసేయు
సముద్రగ్రవై భవాస్పృశుడైన వరుచకుఁ
దనయ చర్చింపఁగాఁ దలఁచుజనని
సకలవివ్యాతత్వసారజ్ఞుతో నాత్మ
భవఁగూర్చు దండ్రుడి సుభ్రమముసెందు
ఘనసత్కులప్రమాతునికిఁ గన్యకనీయ
నభిమతింతురు బాంధవాప్తజనులు

గీ. జగతి నీరీతిగలదు విచారకలన

నామనం బిట్టి సకలగుణంబులొగిని
గలిగి తగియున్నచోటుగాఁ గాంచి ముద్దు
గుమ్మ నొసఁగంగఁ గోర్కెలు కొనలుసాగు.

5

క. నెరవుగ సకలగుణంబుల

ధరణిదన సమతగలిగి తగియుండినచో
టరసి కుమారక నిచ్చిన
సిరిమెరయునట్రుడుగాదె ? చేకొని తన్జ్ఞుల్.

6

చ. అనవిని బాంధవాప్తజను లావగవిస్ఫురితాంతరంగతన్

జనపతితోడ నిట్లనిరి సజ్జనకర్ణరసామయంబు మీ
ఘనతరవాక్కుధారసము గాంచఁగ నిట్టి గుణోత్తమంబులన్
గనఁదగు రాజవందనుడు గల్గుటభాగ్యముగాదె భూవరా !

చ. జలజభవానకూల్య మెటు చక్కఁగ నున్నదొకాని, మామతం
బలరును గన్నె కెద్దిప్రియ మట్టిదె; సల్పిన రూపమున్నచోఁ
గలుగు సమ ససద్గుణనికాయము; దీనికి సాక్షిగాఁగ ని
ర్మలమతి నీదుచెల్లెలికూమారుని మారునిఁ జూడు భూవరా!

గీ. రుక్మవతికన్య నెమ్మది రూఢినెంచ

వరుఁడు ప్రద్యుమ్నుఁ డగుట సుందరతమెఱయ

నిస్తులోదారసంపత్ప్రశస్తికలన

నర్హయోగంబు సకలలోకై కహితము.

9

వ. అని పితోచితప్రకారంబుగ విన్నవించు నయ్యాప్తజనుల
పలుకులు నిజాభిమతార్థకలితంబులగుటకు సంతసించియు
మాధ్యస్థైక శరణుండఁగుచు నమ్మహి కాంతవరేణ్యుం డఖిల
జగజ్జీయమానవై భవ కళారమ్యంబగు స్వయంవరమహా
త్సవంబునకుం ఇతురంబుధివలయిత వసుమతీచక్రంబునం
గల రాజులోకంబు రావించి కన్యకారత్నంబునకుం దన్మనో
హరుండైన పరునిం బెండ్లి యొనర్చెదనని నిశ్చయించి, శుభ
కార్యధురంధరులకు బంధువురోహితామాత్యవరులకున్
దత్తతృణీయంబుల నియోగించిన, వార లమందానందరస
నిష్యందకందళితహృదయ చరిందులై.

10

సీ. విశదంబుగా నెల్లదిశలస్వయంవర

గరిమఁ జాటఁగఁబంచి నిరుపమాన

మణినిబద్ధానేక మహితవీధీకుడ్య

భాగము క్షౌఱుఁగార బాగొనర్చి

సాధగోపురచంద్రశాలాదిభవన రా

జముల నెంతయు వింతసారదీర్చి

యభినవచిత్రలేఖాభిరంజన లీల

లలరించి శుభకుతూహలము మీఱఁ

గీ. ఋరముగై సేసి రపుడు విస్ఫురితతత్స్వ

యంవరాలోక నాదరణాగమిష్య

దఖిలనరలోకపాలమోహన విరాజ

మానతరశోభనశ్రీల నీచుచుండ.

11

చ. రతనపుఁ జప్పరంబులను రాణదలిర్పగఁ గట్టిరంతటన్
 వితతమహార్హ హేమమయవిస్ఫుటశోభివితానపాళియం
 దతులమనోజ్ఞవైఖరులనందఁగ మాక్తికగుచ్ఛమాలికా
 వితతులు సంఘటించిరి సవిభ్రమకౌతుకసంభ్రమంబునన్.

చ. నిరుపమకీర్తి రుక్మిణరణీతలనాధకుమారికాస్వయం
 వరవిభవంబుఁగాంచ ఫణినల్లభదంపతు లప్పరంబునన్
 బరువడి నిల్చిరోయనఁగ బాగుదలిర్చెను నాగవల్లికా
 పరిగత పూగకాండయుగపాళులు రత్నగృహస్యసీమలన్.

మ. వివిధానర్థ్య మణివ్రజంబు లపుమర్వీచాల మూర్ధస్యగే
హవరద్వారములన్ సువర్ణమును సూత్రైకాప్తిచే దోరణీ
భవదాకారముఁ బూనుచుండెలిపె భూపాలోత్కరంబిట్లురు
కృవతీమోహగుడై క బద్ధతఘటింపన్ బంతిగాఁ గల్గుటన్.

క. కదళీతరువులు నాటిరి

శదనబహిర్ద్వారపార్శ్వజగతిని నడిసె

మదమున రుక్మవతి శుభా

భృదయాంకస్ఫురణదాల్చి పాలుపు వహించెన్.

15

మ. అలఘు శుభప్రయత్న కలనాదరణంబున నుద్భృతంబులౌ
జలుగుమెఱుంగురంగలరుచీరెలు గట్టిన కేతనచ్చటల్
ప్రాలిచెను విశ్వతోముఖతఁబూని పురేందరబాహులెత్తి భూ
వలయ వసుంధరాధిపుల వారక రమ్మనిపిల్చు కైవడిన్.

చ. సకలదిగంతవిశ్రుత లసద్విభవోన్నతరుక్మభూమి పా
లకతిలకాత్మజానుగుణ లంబితపాశవశాంతరంగులై
చకచకితప్రభాపటల చారుహిరణ్మయకేతనచ్చటా
ప్రకటమహానుభావులగు పార్థివముఖ్యులు వచ్చునయ్యెడన్.

తా. చారు లావరల రాకదెల్పుఁ బరితోషంబంది గంభీర తూ
ర్యారావంబులు భోరుకల్గ నిజనై న్యాసీకము ల్గొల్పి వి
స్ఫార శ్రీయుతుఁ డవ్విదర్భధరణీపాలావతంసుడు వే
జ్వేఱన్ వేష్క యథార్హసంగతినెదిరెన్ వైభవోదగ్రతన్.

సీ. పాండ్యకోసలసింధు పార్థివేంద్రులతోడ
 మగధావనీపాల మణులతోడఁ
 గురురకేరళలాట ఘూర్ణరేశులతోడఁ
 బాంచాలసౌరాష్ట్ర పతులతోడ
 ద్రవిడకర్ణాట బర్బరమహీశులతోడ
 శకసాల్వభూమి పాలకులతోడ
 మత్స్యంద్ర కేకయత్నావలభులతోడ
 భోజకళింగ భూభుజులతోడ

గీ. మఱియుఁ జతురబ్ధి వలయితత్నాతలాధి
 కలితమహనీయ రాజపుంగవులతోడ
 నెదురుకొనితెచ్చి వణిమయసదనములను
 సర్వమగుభంగి విడియించు నవసరమున.

19

శా. యద్యోగంబునఁ గమినీజలంసామ్యఁబొప్ప రాజాధిపుల్
 సద్యోభిన్నఘనస్వయంవరకథాసంసక్తులై వెండి హృ
 త్రోవ్ద్యద్యత్తిభజితురట్టి హఃతాద్రూప్యానుభావాధ్యుడౌ
 ప్రద్యమ్నుండు విదర్భరాజతః యంప నిగ్రహాత్సహియై.

పీ. విజయమంగళతూర్య వితతవాద్యధ్వన
 విభవంబుదిక్కుల వీకదనర
 ఘనకేతుజాత సంఘటితకాంచనచేల
 కాంతు లంబరవీధిఁ గ్రమ్ముకొనఁగఁ

నవరత్నమయభూషణ పరస్పరోద్ధృత
 ణజరేణువులు ధరందళముకొనఁగఁ
 బటుతరచతురంగ బలసంఘమహిరాజ
 ఫణమండలమునకు భరముసేయ

గీ. నఖిలలోకైక విజిగీష నతిశయిల్లు
 ప్రభవస్ఫూర్తి నరుదెంచె భవ్యతత్త్వ
 యంవరాయాత నిఖిలధరాధిపతిస
 మాజమగు కుండినపురాధి రాజమునకు.

21

వ. ఇష్టధంబున ననంతవైభవోదీర్ణంబుగ యదువృష్టిభోజాం
 ధక కురువంశ్య ధరాధిప చతుర్విధవాహినీపరివృతుండై
 ప్రద్యుమ్నండు విదర్భదేశంబుజొచ్చి కుండినపురానతి
 దూరాగతుండయ్యె, నంతఁ దద్వ త్తాంతంబు చారులవలన
 నెఱింగి రుక్మిభూవిభుండునుం దనమేనల్లుని రాకకుం బ్రయ
 బునొంది బంధుమిత్రమాత్య పురోహితపరివారసహితంబు
 గా నెదుర్కొనియె నప్పుడు.

22

సీ. ఇరుదళంబు లనేక హేళిమ్రోయించిన
 దుందుభిధ్వాన సందోహపటిమ
 యుభయసేనానీక శుభతరాధ్మాత శం
 ఖారవసముదయోదారకలన

యొండొరుల ఒలాళినొనరించు మంగళ
 కాహళనాదసంఘాతగరిమ
 రెండుమూఁకలయందు మెండుగానలరించు
 వందిబృందస్తోత్రవైభవంబు

గీ. నొక్కగతి భోరుకలుగుచు నొప్పుమిగిలి
 సకలభువనంబులందు నిండుకొనె నప్పు
 డొర శబ్దమయబ్రహ్మమనుచువేడ్కఁ
 బురజసంబులు విస్మయస్ఫురణఁదనర.

23

సీ. మగరాలగొడుగుల ధగధగప్రభలు ము
 క్తాతపత్రశ్రీల నలముకొనఁగ
 నాళీకమణి కేతనచ్చటాద్యుతులు బం
 గరు సిడంబులరుచుల్ గాగిలింప
 శుభతూర్యనాదవిస్ఫురణము లేభీకా
 స్వనమహార్భటులతో సందడింప
 ఘనతరచామరొత్కర కాంతలసనముల్
 తెలివన్నె సురటీల దీప్తిఁబెనఁగ

గీ. లలితగతిఁజెంది శుభకుతూహలముమీఱ
 నెలమివై దర్భచతురంగబలము లపుడు
 గలసి యనువీరనై న్యసంఘములతోడ
 నలఘుతరవై భవాన్యోన్యతులఁ జెలంగ.

24

ఉ. కూరిమి మీఱ రుక్మిణ్యపకుంజరుఁ డయ్యమవంశభూషణున్
భూరి యశఃప్రవాహపరిపూరిత పద్మభవాండగర్భు నా
కారగుణాతిరేక జనకప్రతిమాను మహానుభావునిన్
మారునిజూచివేడ్కబహుమానమెలర్పఁగఁగౌఁగిలింపుచున్.

చ. మనమున వేడ్కలూరబలుమాటునుజూచుచునాత్మసోదరిన్
వనరుహలోచనుం గుశలనార్తల నారసి బాంధవావళిన్
వినయ మెలర్పఁగానడిగి విస్తృతవైభవ నిర్జతామరేం
ద్ర నగరమైన కుండినపురంబునకుం దగఁదోడితేరఁగన్.

చ. హరితనయాగ్రగణ్య చతురంగబలాళి యనేక భంగులన్
బురవరసీమఁ జొచ్చుగతివొల్పెఁ దపాత్యయనూత నాభి య
త్సరిదవతంస వీచి చయ సమ్మిళితోరు సహస్రవేణికా
స్ఫురణలఁదాల్చి రత్ననిధిఁ జొచ్చినకైవడి దోఁప నత్తతిన్.

శ్రీ. భద్రదంతావళమునెక్కి భవ్యవిభవ
లీలఁ బురవీధి నరుగు గోపాలదేవ
తనయ వదనాంబుజంబుపైఁ దారసిల్లె
పౌరవనితావలోకన భ్రమరచయము.

28

చ. తరుణులు సౌధజాలకపదస్థగితానన చంద్రబింబలై
సరస నిరీక్షణాభి హితచారుతరోత్పలరాజిచే స్వయం
వరణ శుభంబుఁ జెందుమని వారకసేసలు జల్లుకైవడిన్
హరి తనయావలోకన విహారముసల్పి రత్నప్రచిత్తలై.

29

చ. అతనుఁడెఁకాఁడె యద్ధణిపాత్మజ నెమ్మది నున్నవాఁడు సం
గతి నితఁ డమ్మనోభవుఁడెకాఁడెజగ త్రయమోహనాకృతిన్
నుతిగని రుక్మిణీసతి తనూభవుఁడై జనియించె వీని స
మ్మతి వరియింపకన్య నృపమండలిపైఁగనువిచ్చి చూచునే.

ఉ. సుందరభావమెంచగఁ వసుంధర నైవ్వని యంశ మందుఁటే
పొందుగ నేమనోహరుని పూనికచే యువతీ యువాళియం
దందముమీఱుమోహములునట్టిమహాత్ముఁడెమన్మథుండు యిం
పొందఁగ నీతఁడౌట మఱియొక్కరుఁ డీతనిఁ బోలనేర్చునే.

క. అనుచుం దనుఁ గనుఁ గొను న

వ్వనజాక్షుల దృక్పక్షోరవారమ్ముల నా

ననచంద్రకళాస్ఫురణల

మనుపుచుఁ బ్రద్యమ్నఁ డగ్ర మణిమయ వీధిన్. 32

మ. చని జాఁబూనదదివ్యమంచక సమంచద్రాజ కాస్థాన సీ

మను రుక్మిణీతినాథ దర్శిత లసన్మాణిక్యసింహాసనం

బున భాసిల్లె నుదారమోహన కళాపూరప్రసక్తి న్నిజా

నన చంద్రుండు సమస్తచిత్తధురత్నంబుల్ గరంగింపఁగన్.

క. నిరుపమలావణ్య కళా

భరితుండగు మరుని పజ్జఁ బార్థివ తేజ

స్ఫురణలు రహిడించి తగన్

గరదీపముచెంత దీపకళికల భంగిన్.

ఐ. ఇన్ద్రియంబున ననుమాపమాపరేఖావిలాససంపదల నింపు
దళుకొత్తు నఖిలమహారాజకుమారరత్నంబులు పతివరా
వరణైక తాత్పర్యంబున వివిధ శృంగారచేష్టా నివిష్టమాన
సులగుచు, నిష్ట గోష్ఠీ సంగతి నంగీకరింపుచున్నం గను
గొని సంతోషతరంగితాంతరంగుడగుచు రుక్మిణరాకా
తుండు సామంతాప్తబాంధవ వర్గంబుతోడం దన హజా
రంబునకుం జని యంతఃపురైకాంత మణిభవతి కాంతరం
బున నున్న రుక్మిణికి స్వయంవర యోగ్యప్రసాదనంబులం
దీర్చుడని ప్రసాధికల నియోగింపుచు నొక్క ప్రౌఢభామిని
ప్రతిభావతియన, యధార్థాభిధానంబున విలసిల్లుదు దైవ
వరంబునం జిరకాలజీవిని యగుట విదిత పురావృత్త స్వయం
వరాదిమహోత్సవాగత ప్రకట నానారాజవంశానుచరిత
యగుటం దెలిసి పిలువంబుచి.

35

క. ప్రతిభావతి యన సతతము

నుతి గాంచిన దాన వీ వహూన ప్రౌఢిన్

జతురంభోధిపరీత

క్షీతితలమునఁ గలుగు రాజసింహులు వీరల్.

36

క. కుల శీల పౌరుషంబులు

దెలుపుచు మన రుక్మిణికి ధీ చాతుర్యం

బలరంగ నీ రాజ కుమా

రులఁ జూపుము వేలువేల రూఢిమెత్తయగన్.

36

వ. అని యాచతిచ్చినఁ బ్రసాదంబుని సఖీచతంసంబగు ప్రతిభాః
వతి యనేక వయస్యాజన పరివృతముగు నక్కన్యకామణిన్
గనక మయ చతురంతయానంబున నిడుకొని రాజమార్గం
బునకుం దోడ్కొని వచ్చిన. 38

గీ. వదనలావణ్య సుధ ధరావర నిరీక్ష
ణామరశ్రేణులకుఁ బంచ నవతరించు
మోహినియుఁ బోలె నారాజమఖ్యతనయ
లీల నరుదెంచె మణిమంచ పాళికపుడు. 39

గీ. రమణి వదనేందుచంద్రికా ప్రసరమునను
రాజమణిసంఘముల మనోరాజమణులు
గరఁగి ప్రవహించి శేషాంగ నిరుపమాన
సరసలావణ్య సాగర సక్తిఁజెందె. 40

క. ఈలీల రాజవర్ణుల
పాలికి గదియించి వేడ్కఁ బ్రతిభావతి యు
ద్వేలతరవచనచాతురి
బాలామణితోడ ననియెఁ బ్రాజ్ఞతమెఱయన్. 41

ఉ. ఓదళితేంద్రసీల నికరోపమి తాలకజాల ! బాల ! యీ
మేదినిభర్తఁ జూచితె సమీహితభోగకళాధురీణు న
త్యాదరకల్పితాధ్వరమహాహవిరంశవిశేషతర్పితేం
ద్రాదిసుపర్వ మాగధు యదార్థ విభాసిఁబరంతపాఖ్యునిన్.

చ. సవనములందు నీతఁడు ప్రసన్నతఁడైకొని వచ్చు దేవతా
ప్రవరులు తత్ఫలంబులిడ భాసురలీల నిరంతరప్రశ
స్తవిభవము ల్ సెలంగ వసుధాతల వింద్రపదంబుగా నొన
ర్చువిమలకీర్తి కల్పితరు సూనపరీమళ వాసితంబుగన్. 43.

గీ. రమణి ! యీరాజమణి నీకు రాజ్యలక్ష్మి
తోడ సాపత్న్యమొనరించి వేషకలర
ననుపమాకల్ప భోగభాగ్యైక కలన
నేలుఁ గావుత దాక్షిణ్య శాలియగుచు. 44.

క. అనవుడు సునరపతి నా
ననసాచీకరిణయుక్తి నారీరత్నం
బననుగ్రహ భాజనుఁగా
నొనరించినఁ దెలిసి సతి యనూనప్రౌఢిన్. 45.

క. చతురంతయానధూర్వహ
వితతిని గనుసన్నఁజేసి వేఱొకధరణి
పతిపాలికి గదియింపుచు
సతివకుఁ దన్మహిమఁదెలిపె హర్ష మెలర్పన్. 46.

శా. అఁభోజాత దళాయతేక్షణ! కటాక్షాధారుఁగాఁజేయుమీ
గంభీరాహవరంగసంగతఁపుష్కానాథ మూర్ధ్నేభరా
ట్కుంభోత్పాటనకేళిచంక్రమకళాటోపోగ్రపంచాస్య నీ
కాఁభోజక్షితిపాల చంద్రుని శుభాకారా పరస్వాంతజున్.

గీ. ఇంతి యీవిభునఁ బరిగ్రహించితేని
యుభయభుజపాళులను నిన్ను నుద్విసతిని
సిరి మెఱయఁదాల్చి తనదు దాక్షిణ్యమంతఁ
దెలుపఁగలఁడమ్మ సతతంబు వలపుమీఱి. 48

క. అన విని వనితారత్నము
గొనకొని యవ్విభునిసరకు గొన కవ్వలికిన్
జనుటకు భూవల్లీవే
ల్లన మొసరింపఁగ సఖి లలామయువేశ్కన్. 49

క. ఆరాజువలనుఁబాపుచు
నారాజీవాస్య నపుడనంతరరాజు
శ్రీరాజమంన సన్నిధి
నాయాధిగఁ జేర్చి పలికె నతివాక్పాఠిన్. 50

శా. గంధేభాధిపయాన సర్వధరణీ కాంతాగ్రకోటీర సం
బంధోదంచితరత్నదీపకళికాభ్రాజత్పదాబ్జున్ యశ
స్సింధూత్తంసజచంద్రికాకువలయ శ్రీనిత్య సంధాయినీ
సింధుత్మారమణీమనోహరుని సుశ్రీకుంగటాక్షింపుమీ.

శు. అగణిత రత్నధాతు విహితాంబుజబాంధవసౌధపాళినె
మ్మిగఁ జెలిసీపు నీతఁడుఁ దమిన్వహరింపుచు నున్న వేళలన్
గగనతరంగిణీ వికచకాంచన పద్మపరాగసౌరభా
నుగపవనమానశ్శిభములనుక్షణమున్ శ్రమమాపుఁగావుతన్.

చ. అని చెలి విన్నవించుట కనాదరణంబుఘటింప భామినీ
 వినుతకటాక్ష శాతశర విస్ఫురణంబులు తద్ధరాధిపేం
 ద్రునిపయి నాటవయ్యె నచురూపమనోహర భావహీనతా
 ఖ్యనిబిడ బంధవజ్రకవచావరణంబునఁజేసి యత్తటిన్. 53

త. కూరిమిఁజెలి యారమణికి
 వేటొక రాకొమరుఁజూపి విశ్రుతవచనో
 దారతరరచనచాతురి
 మీఱ నిరూపించె నిట్లమిత హర్షమునన్. 54

త. నవనీరద నీలకచా !
 భువనాంతరవిదితకీర్తి భూషణుఁ డీ రా
 జవరేణ్యం డుత్తర కురు
 కువలయపాలనమొనర్చుఁ గూరిమి మెఱయన్. 55

గీ. అమర యాత్రాను మోదకంబైన యమృత
 రస మదైతంచు రమణి యారాజచంద్రు
 వితతసత్కీర్తి నామకావ్యతనుభౌఘ
 మఖిల లోకానుమోదకం బగుచుఁ దనరె. 56

చ. సుదతినునోజ్ఞతా విజిత సూనశరాసనుఁడైన యీమహా
 భ్యుదయనృపాలచంద్రుఁడు సమున్నతిమీఱభవత్కుచాద్రులన్
 గదిసి కరంబుల స్వితతనవ్యతరోత్పలపత్రశోభలన్
 ముదమున దీర్చుఁగావుత ననూనరసప్రచురాంతరంగతన్.

క. అని విని ముఖచంద్రుని నా

ఘనువలనను ద్రిప్పియున్న కన్యామణి న

న్య నరాధిప సముఖమున

కనుపమగతిఁ దోడి తెచ్చి యాదృతిఁబల్కెన్.

58

శా. ఆదిత్యప్రతిమాన తేజఃఁడు సముద్యత్క్రింది ముక్తావిభూ

షం నాత్మవక్రకృతాఖిల ఘనత్మాపాలలక్ష్మీసదా

మే ంపాదిత భోగలంపటిత ధీముద్రానుభవగుండు నా

చేదిత్మాతలనాధుఁ డీతఁడు ముఖశ్రీధూత పంకేషుఁడు !

వ. అని పలికి యబ్బామిపాలునిన్ బరిగ్రహింపనొల్లని యు

ల్లంబున నున్న యల్లలనావతంసకు నాంతరాళిక కతిపయ

దేశాధీశవిశేషకులశీలంబు లుపదేశింపుచు నవిదూరవిభా

సమాన యదువృష్టిభోజాంధక కురుముఖ్యనృపాల సేవితుం

డగుచు, న ప్పండరీకాక్షతనూభవ్రండున్న మణిమండన మం

డితమంచకంబున కుపాంతంబుననున్న ధరణీకాంతు నుద్దే

శించి.

60

చ. అతివ భవత్కటాక్ష నిచయాశ్రయఁగాఁగఁబరిగ్రహింపుసం

గతిని మహేంద్రనామకనగప్రవరంబున కీర్ష్యరుండు వీఁ

డతుల మనోజ్ఞరూపవిభవాతిశయంబున దివ్యభామిని

తతులమనంబులందు సతతస్పృహ జెందఁగఁజేయు నెంతయున్.

గీ. అనిన విని వాని వై పేగు వనజనేత్ర
 పోల్చి గదియించు పుంఖానుపుంఖకలిత
 నిశిత వీక్షణమాలికానికరములకు
 గుఱియగుచు నుండె యనువంశ కుంజరుండు.

62

క. ఆలీలఁ దెలిసి నెచ్చెలి
 బాలిక పాలకి మహేంద్రపాలకువలనన్
 లీలాగతి ప్రద్యుమ్నుని
 పాలికి గదియింప నిడె నభంగుర మహిమన్.

63

మ. మునువిన్నట్లు మనోజ్ఞరూపవిభవంబు లైల్లు నన్యోన్యమో
 హసలీలావహ వక్త్రపద్మముల నేపారన్ గటాక్షించు చో
 వనజాతాక్షకుమారదృగ్వితతితో వై దర్భకన్యావతం
 సనిరీక్షల్పదూఁగవయ్యె ఘనలజ్జాపార వశ్యంబునన్.

64

క. అత్తఱి బ్రతిభావతియున్
 దత్తాదృశరూప విభవధన్యుని ధీరో
 దాత్తగుణాధ్యుని యదువం
 శోత్తము నిం జూపి యుడిద కొనరన్ బలికెన్.

65

శా. రామాలోకమనోవిభేదనపటుప్రాంచద్భుజావిక్రమో
 ద్దామాత్మప్రభవా పరావతరణోద్యత్కీర్తి సాంద్రుండు సం
 గ్రామోత్పాటితశంబుండు విలసత్ప్రద్యుమ్ను విఖ్యాతుఁడౌ
 నీమేనత్తకుమారుఁ డీతఁ డలివేణీ! వేడ్క వీక్షింపుమా !

క. నీకితఁడె తగును నితనికి

నేకతఁ దగుదీ వె లోకహితముగ వేడ్కన్

జేకొని వీని వరించినఁ

బ్రాకటమగు భాగ్యకలన రాకేందుముఖి !

67

వ. అని పలికి సఖిరతంస మన్వరాహోహ నెమ్మనంబు తద్గతం

బగుట లజ్జాసంకలిత దరహాసంబునం దెలిసి యానధు

ర్యులఁ జతురంతయానము డించి నియోగించిన నక్కన్యా

రత్నంబు, సఖికరావలంబరమొసరంగ రత్నమయమంచక

మెక్కి, ఘటించె శోభనాభినవమధూకపుష్పములపేరు

యదూద్వహుపేరురమ్మనన్.

68

క. వలపొలయ దండలెత్తుచు

వలపొలయఁగ దండవై చు వారిజముఖి న

వ్వలరాజులు పొగులఁగ న

వ్వలరాజు కరంబుగొనె నవారిత మహిమన్.

68

క. కన్యామణి యదుకుల మూ

ర్ధన్యుని వరియింప నిఖిలధరణిపు లోజన్

సన్యాసమొంది రపుడా

త్మన్యక్కృతమాప విభ్రమస్థితులగుచున్.

70

క. హరితనయఁ డేగుదెంచిన

ధర నన్యుల కేలగలుగుఁ దరుణీమణి ! మున్,

హరిగొని పోవఁడె రుక్మిణి

ధరణీవరకోటిఁ గెలిచి దర్పమెలర్పన్.

71

వ. అనుచు నివ్వధంబున ననన్య సామాన్యహాపవిభవధన్య
కన్యాకృతాత్మ పరాభవ ప్రభవ కోపానల సాంద్రీకృత
ప్రతాపాగ్నులు మహాబలసాహాయ్యంబునన్ బ్రజ్జలింప
నజ్జననాధయాధంబు లాయోధసన్నాహంబున రాజవీధి
నిరోధించి శుభకార్యాంతరాయంబుసేయం దలంచుటయు,

గీ. అపుడుప్రన్యముఁ డిరుగడలందునున్న
పార్థివేంద్రుల కుటిలస్వభావమెఱిగి
సరకుగొన కింతిఁగై కొని యరదమెక్కి
చతురగతి ద్వారవతికేగు సమయమునను.

73

క. వెచుదవులు రాజలోకము

గని యాదవనైన్య సంఘగర్వోద్రేకం
బున మరలి హరికుమారుడు

మొనకట్టెను బాహుబల సమున్నతిమెఱయన్.

74

శా. నానాదేశనృపాలురాత్మ ఘననైన్యశ్రేణులం దొమ్మిగా
నానందాత్మజసూతిపైఁ గదిసి రస్త్రాఘస్ఫురద్బాణ సం
తానంబు ల్నిగిడింపుచున్ ప్రళయసన్నద్ధాభగర్జాసమ
జ్యోతిర్హోష మహర్భటుల్ సెలఁగిబ్రహ్మాండంబుభేదింపఁగన్.

ఉ. శంబరభేదనుం డపుడు సంగరకేళి కుతూహలంబునన్
బింబఫలాధరీమణి కభీతిమొసంగుచు బాహువిక్రమా
డంబరమేపుమీఱఁగ గడంక నశేష నృపాలనైన్య చ
క్రంబులతోఁ దలంపడె నఖండసమగ్ర శరాభివర్షయై.

క. అన విని ముఖచంద్రుని నా

ఘనవలనను ద్రిప్పియున్న కన్యామణి న

న్య సరాధిప సముఖమున

కనుపమగతిఁ దోడితెచ్చి యుద్యతఁబల్కెన్.

58

శా. ఆదిత్యప్రతిమాన తేజఃకు సముద్యత్క్రింది ముక్తావిభూ

షం నాత్మవక్రతాఖిల ఘనత్మాపాలలక్ష్మీసదా

మేంపాదిత భోగలంపటిత ధీముద్రానుభవ్రుండు నా

చేదిత్మాతలనాధుఁ డీతఁడు ముఖశ్రీధూత పంకేపళ !

వ. అని పలికి యబ్బామిపాలునిన్ బరిగ్రహింపనొల్లని యు

ల్లంబున నున్న యల్లలనావతంసకు నాంతరాళిక కతిపయ

దేశాధీశవిశేషకులశీలంబు లుపదేశింపుచు నవిదూరవిభా

సమాన యదువృష్టిభోజాంధక కురుముఖ్యనృపాల సేవితం

డగుచు, న ప్పండరీకాక్షతనూభవ్రుండున్న మణిమండన మం

డితమంచకంబున కుపాంతంబుననున్న ధరణీకాంతు నుద్దే

శించి.

60

చ. అతివ భవత్కటాక్ష నిచయాశ్రయఁగాఁగఁబరిగ్రహింపుసం

గతిని మహేంద్రనామకనగప్రవరంబున కేశ్వరుండు వీఁ

డతుల మనోజ్ఞరూపవిభవతిశయంబున దివ్యభామినీ

తతులమనంబులందు సతతస్పృహ జెందఁగఁజేయు నెంతయున్.

గీ. అనిన విని వాని వై పేగు వనజనేత్ర
 పోల్చి గదియించు పుంఖానుపుంఖకలిత
 నిశిత వీక్షణమాలికానికరములకు
 గుఱియగుచు నుండె యనువంశ కుంజరుండు.

62

క. ఆలీలఁ దెలిసి నెచ్చెలి
 బాలిక పాలకి మహేంద్రపాలకువలనన్
 లీలాగతి ప్రద్యుమ్నుని
 పాలికి గదియింప నిడె నభంగుర మహిమన్.

63

మ. మునువిన్నట్లు మనోజ్ఞరూపవిభవంబు లైల్లు నన్యోన్యమో
 హసలీలావహ వక్త్రపద్మముల నేపారన్ గఱాక్షించు చో
 వనజాతాక్షకుమారదృగ్విశతితో వై దర్భకన్యావతం
 సనిరీక్షల్సదూఁగవయ్యె ఘనలజ్జాపార వశ్యంబునన్.

64

క. అత్తఱిఁ బ్రతిభావతియన్
 దత్తాదృశరూప విభవధన్యుని ధీరో
 దాత్తగుణాధ్యుని యదువం
 శోత్తము నిం జూపి యుడిద కొనరన్ బలికెన్.

65

శా. రామలోకమనోవిభేదనపటుప్రాంచద్భుజావిక్రమో
 ద్దామాత్మప్రభవా పరావతరణోద్యత్కిర్తి సాంద్రుండు సం
 గ్రామోత్పాటితశంబరుండు విలసత్ప్రద్యుమ్న విఖ్యాతుఁడౌ
 నీమేనత్తకుమారుఁ డీతఁ డలివేణీ! వేడ్క వీక్షింపుమా !

క. నీకితఁడె తగుచు నితనికి

నేకతఁ దగుదీ వె లోకహితముగ వేష్కన్

జేకొని వీని వరించినఁ

బ్రాకటమగు భాగ్యకలన రాకేందుముఖి !

67

వ. అని పఠికి సఖీరతంస మవ్వరాహా నెమ్మనంబు తద్గతం

బగుట లజ్జాసంకలిత దరహాసంబునం దెలిసి యానధు

ర్యులఁ జతురంతయానము డించి నియోగించిన నక్కన్యా

రత్నంబు, సఖీకరావలంబరమొరంగ రత్నమయమంచక

మెక్కి, ఘటించె శోభనాభినవమధూకపుష్పములపేరు

యదూద్వహుపేరురమ్మనన్.

68

క. వలపొలయ దండలెత్తుచు

వలపొలయఁగ దండవైచు వారిజముఖి న

వ్వలరాజులు పొగులఁగ న

వ్వలరాజు కరంబుగొనె నవారిత మహిమన్.

68

క. కన్యామణి యదుకుల మూ

ర్ధన్యుని వరియింప నిఖిలధరణిపు లోజన్

సన్యాసమొంది రపుడా

త్మన్యక్కృతరూప విభ్రమస్థితులగుచున్.

70

క. హరితనయఁ డేగుదెంచిన

ధర నన్యుల కేలగలుగుఁ దరుణీమణి ! మున్,

హరిగొని పోవఁడె రుక్మిణి

ధరణీవరకోటిఁ గెలిచి దర్పమెలర్పన్.

71

వ. అనుచు నివ్వధంబున ననన్య సామాన్యరూపవిభవధన్య
కన్యాకృతాత్మ పరాభవ ప్రభవ కోపానల సాంద్రీకృత
ప్రతాపాగ్నులు మహాబలసాహాయ్యంబునన్ బ్రజ్వలింప
నజ్జననాధయూధంబు లాయోధసన్నాహంబున రాజవీధి
నిరోధించి శుభకార్యాంతరాయంబుసేయం దలంచుటయు,

గీ. అపుడుప్రమ్యముఁ డిరుగడలందునున్న
పార్థివేంద్రుల కుటిలస్వభావమెఱిఁగి
సరకుగొన కింతిఁగైకొని యరదమెక్కి
చతురగతి ద్వారవతికేగు సమయమునను.

73

క. వెనుదవులు రాజలోకము

గని యాదవనైన్య సంఘగర్వోద్రేకం
బున మరలి హరికుమారుఁడు

మొనకట్టెను బాహుబల సమున్నతిమెఱయన్.

74

శా. నానాదేశనృపాలురాత్మ ఘననైన్యశ్రేణులం దొమ్మిగా
నానందాత్మజసూతిపైఁ గదిసి రస్త్రాఘస్ఫురద్భాణ సం
తానంబు ల్నిగిడింపుచున్ ప్రళయసన్నద్ధాభగర్జాసమ
జ్యోతిఃస్థోష మహర్భటుల్ నెలఁగిబ్రహ్మాండంబుభేదింపఁగన్.

ఉ. శంబరభేదనుం డపుడు సంగరకేళి కుతూహలంబునన్

బింబఫలాధరీమణి కభీతియొసంగుచు బాహువిక్రమా
డంబరమేఘమీఱఁగ గడంక నశేష నృపాలనైన్య చ
క్రంబులతోఁ దలంపడే నఖండసమగ్ర శరాభివర్షియై.

వ. ఇవ్విధంబున నప్పండరీకాక్ష తనూభవుండు సముద్దండ భుజాదండ మండలీకృత కోదండపాండిత్యంబున నిబిడనిశిత శరధారావర్షంబుల నెల్లెడల నొక్కుమ్మడిఁ గ్రమ్మరించి విచ్చిన్నముఖాంభోజులగు కాంభోజులును, విదళిత లలాటులగు లాటులును, విదారిత వక్షస్థలపాళులగు నేపాళులును, విఖండితకిరీటులగు మరాటులును, విజర్జరితచూళులగుచోళులును, మొదలై న హతావశిష్ట నిఖిలనరపాలక నికరంబులం బ్రకటతరాంగవికారమాత్ర లాభంబులుగాఁజేసి పలాయనంబు నొందింపుచు విజయలక్ష్మీపాణిగ్రహణ సమారంభ సమయసముజ్జ్వలభమాణ గంభీరభేరీభాంకరణంబుల కనుకరణంబుగ భూనభోంతరాళంబునం బోరుకలుగ శంఖంబు పూరించి సముద్వేలానందరస నిష్యందకందళితహృదయారవిందుండై విదర్భకన్యకానిధానంబుతోడ నిజరాజధానియగు ద్వారకాపురంబున కేతెంచెనంత.

77

క. ఈలీల నిఖిలధరణీ

పాలుర నిరసించి విజయపద్మకుఁ దోడ్చా

బాలామణితో మదనుఁడు

హాళిన్ వచ్చెనని చారణావళి దెలుపన్.

78

చ. పురజనులెల్ల వేడుకను పొంగఁగ నవ్వసుదేవ ముఖ్యులౌ

గురువులు బాంధవుల్ సఖులు కూరిమితో నెదురేగి వైభవ

స్ఫురణలఁ దోడ్చితెచ్చిరి విభూషిత సౌధచరాంబుజేక్షణ
ల్పరసలతాంతసంతతుల సంభ్రమ మొప్పుఁగ నేసచల్లఁగన్.

గీ. పౌరపుణ్యాంగనా పరంపర లొసంగు
రమ్యకర్పూరదీపనీరాజనముల
లీలగైకొంచు మదనుఁ డవ్వేళ వేడ్క
వనజముఖితోడ శుద్ధాంతమురకు వచ్చె.

80

క. తన మేనఁగోడలగు న
వ్వరజేక్షణఁజూచి యపుడు వైదర్భి మనం
బున నుప్పొంగుచుఁ దనయుని
యరుపమకళ్యాణగరిమ కలిమోదమునన్.

81

క. వెన్నుని యానతి నప్పుడు
మన్ననచేఁ బిలువనంప మది సంభ్రమ మొ
ప్ప న్నిఖిల బంధు నృప సం
పన్నత నరుదెంచె రుక్మి పార్థివ్రుడంతన్.

చ. హరి యెరురేగి రుక్మివసుధాధిపుఁ దోడ్కొనివచ్చి చిత్రభా
స్వరమణి గేహరాజముల వైభవమొప్పుఁగ దించి, వేడ్క న
ద్ధరణిపమాళితోడ సముద్రగ శుభగ్రహ సమ్మహూర్తము
స్మరస పురోహితోత్తమ వచస్ఫురణంబున నిశ్చయింపఁగన్.

క. ఉత్సాహ కలితులగు శ్రీ
వత్సాంకుని హితులు దివ్యవైభవ మురన్

దత్సమయమున వివాహ మ

హోతృవ సన్నాహాలీల నొనరించుటయున్.

84

క. ముత్తియపుఁ జప్పరంబులఁ

గ్రొత్తమెఱుంగలరు రత్నగుచ్చశ్రేణుల్.

గుత్తముగా నొనగూర్చుచు

హత్తించిరి తోరణంబు లతిమోదమునన్.

85

గీ. విద్రుమస్తంభ విలసిత వితత వజ్ర

బద్ధకౌతుక వేదికోపరితలంబు

నందు మాక్తికమంజరీ బృందకలిత

కనక పట్ట వితానముల్ గట్టి రపుడు.

86

క. ఈ లీలన్ బరిజనులు శు

భాలంకారములు దీర్చి యతికుతుకమునన్

శ్రీలలనేశ! నిఖిల ము

ద్వేలత నాయితమటంచుఁ దెలుపఁగ సంతన్.

87

క. శౌరికుమార తిలకునకు

శ్రీరాజిల మంగళాభిషేక మొనర్పన్

సారతర చాతురీ యుత

సారసముఖులకు నియుక్తి సలుపఁగ వేడ్కన్.

88

క. హరి సారస లోచనల

మృదునికి శుభమజ్జనార్థ మహిత సుగంధ

స్ఫురితద్రవ్యము లాయిత

పటిపింపఁగ సఖులు చెలఁగిభాసురలీలన్.

89

చ. సితమణి వేదిమధ్యమునఁ జెన్నలరంగ సువర్ణపీఠపై
నతుల విలాసవై ఖరుల సంబుజనేత్రకుమార రత్నమున్
చతురతఁగూరుచుండ నిడి సంభ్రమ మొప్పుఁగ మేనిభూషణ
ప్రతతులనూడ్చి చూడలనురమ్యశుభాక్షతలన్ ఘటించఁగన్.

క. తరుణీ తరుణ మనోవా

గురలగు నమ్మరుని కురుల క్రొమ్ముడి విడ బం
గరు పట్టు బొందు సడలిచి
కరమణి కంకణరవంబు కరమమరంగన్.

91

క. గురుకుచ శిఖరుల మాక్తిక

సరములు నటియింపఁగొను చలియింప లస
త్సరభీకృత తైలంబున
శిరసంపైన్ జెలియొకర్తు నీకొమరునకున్.

92

గీ. జవ్వనియొకర్తు నునుగోళ్ల దువ్వినువ్వి

నిగనిగలనీచు నిడుదపెన్నెరులగుంపు
గుప్పిలుల కెక్కువగునట్లు గూడబట్టి
పిడిచి విదళించి జారుకొమ్ముడి ఘటించె.

93

ఉ. భామయొకర్తు పాదముల బంగరుపావలు గీలుకొల్ప, ను

ద్దామమనోజ్ఞలీల నొకతామరసేక్షణగేలొసంగ, స
త్యాముఖ భామినీమణులు హర్షమునం ద్వరపెట్ట, మజ్జన
శ్రీమహిమంబు పూననడచె న్నతివల్లభుఁ డంబుశాలకున్.

గీ. నెరుల జొంపమునప్పి పన్నీరుచల్లి
వలిచమురునిగ్గు వెడలంగ నలమియలమి
లలితచాతురి గంధామలకముఁ దీర్చె
మదవతియొకర్తు శంబరమర్దనునకు. 95

ఉ. వేడిమి మీఱుతోయముల విస్తృతరత్నశరావసంగతిన్
దోడిపటీరసీరములు దొర్లిచి వేడుక చెంగలింపఁ బూఁ
బోడులు గొందఱందముగ భూరిఘటానుఘటంబుగానిడన్
జేడెయొకర్తు మారునికి నేరుపునన్ జలకంబులార్చినన్. 96

గీ. వెలఁది యొక్కరై వలిప దువ్వలువ తుదను
మేని తడియార్ప గదియింప మెఱసినప్పు
డింద్రనీలాచలంబుపై నించుకంత
జాలువాటిన వెన్నెలలీలదోఁప. 97

మ. కలకంఠీమణియోర్తు పెన్నెరులువేళ్కల్ మీఱనీరార్చిక్రొం
దెలిచేలంగదియించి పెన్నమరుఁడొందెన్ శోభదాముజ్జగం
బులుసాధించి యధిత్యతం దిగిచి సాభోగాలి మహార్వీలతా
కలితానూన సితాబ్జకార్ముకము వెన్కందాలె నానత్తఱిన్. 98

గీ. ఎలమిబ్రహ్మమ్ముఁ డపుడొకచెలియొసంగు
జలుగుబంగరువన్నె దువ్వలువఁదాలె
స్థిరవిలసమాన విద్యుద్విశేషమేఘు
పరిణయశ్రీకిఁ బ్రతిభటస్ఫురణదోఁప. 99

చ. అతిచతురప్రసాధిక ప్రయత్నమునన్ మకరాంకమూర్ధజ
వ్యతికరబంధమప్పు డలరారెను బంగరుబొందుచాయ సగ
గతి గొనుమల్లికావలయకంబులచే జలజాతకాండ సం
వృతఫణిరాజభోగపరివేష్టిత శంకరకంధరాకృతిన్. 100

ఉ. నీరజనాభసూతికొక నెచ్చెలి నిద్దపుటద్దమెత్తగా
వారిజనేత్రయోర్తు నిడువాలుగ కస్తురినామమింపునన్
దీరిచె నర్థచంద్రు సిరి దీకొనజాలు లలాటపట్టికన్
శ్రీరమణీయతా గుణముచే నితఁడేయని వ్రాసినట్లుగన్.

గీ. కుంకుమరసంబు చందనపంకమునను
గలయమెదియించి మరుమేన నలదుటకును
సాటి యిడవచ్చు నలసరస్వతియు గంగ
యేకతనుజెంది యమునపైఁ బ్రాకెనేని. 202

స్త్రీ. మగతాలఁజెక్కిన మొగలిరేకుల చాలు
బహుచంద్రకళల సంపదలఁ దెలుప
నెలరాతి పనులచే నలరారు నుపరి భా
గములు గంగాప్రవాహములఁదెలుపఁ
భవ్యముక్తా దామ భంగీతరంగముల్
ఫణిరాజవేష్టన ప్రభలఁదెలుప
జలజాత మాణిక్యకలిత ప్రదేశకాం
తులు జటాకార సత్కలనఁదెలుప

గీ. శుభతరాదృష్ట పూర్వ విస్ఫురణమైన
హరకపర్దంబు నాఁగఁజెన్నలరు వివిధ
రత్నచిత్రిత మకుటంబు రమణియోర్తు
నిలిపె నొదల యదువంశతిలకు నకును.

103

స్రగ్ధర.

శుభవార్తల్ దెల్పుకాంక్షన్ సుముఖతసమసంశోభితర్నాత్త కోద
గ్రభయల్ కౌండిన్యక ర్వ్యాఘమురహినిరుచౌకంబులై సామ్య

మొప్పు

గ భజించెన్ గర్ణయుగ్మాకలనలసనముక్తాచతుష్కాయత శ్రీ
విభవోద్యత్తుండలంబుల్ వెలిఁగెనపుడు గోవిందజశోత్రపాళిన్.

చ. త్రిభువన మోహకీర్తి గుణరేఖ లివేయని తెల్పుకై వడిన్
బ్రభగల ముత్తియంబులనుబంతులుమీఱఘటించి వేడ్కచే
శుభకలనా నిధానమగుచు న్వెలుఁగొందు పసిండి బాసికం
బభిరతిఁ గట్టె నొక్క సతియంబుజ బాఁబ లలాట పట్టికన్.

క. విద్యుద్వలయాకార

ప్రద్యోతిత వర సువర్ణభాస్వరసరముల్
మాద్య దళివేణి యొక్కతె

ప్రద్యుమ్నుని యటుతనిడె శుభశ్రీమెఱయన్.

106

చ. ఘనతర పద్మరాగములఁ గైకొని లోక సుదర్శమై రహిన్
దనరు నవార్కమండల మనాదగు మేలి పసిండి తాళియొ
క్కనలిననేత్ర గీల్కొలిపె కంసవిరోధికుమారు పేరుర
మ్మనమహితప్రభానికరముల్ దిశలన్ వెలయించుచుండఁగన్.

క. జయభాగ్యేంద్రిర లతని యు
భయభుజముల వరసువర్ణ భాసుర లీలో
దయ లైరన నొక చెలి కువ
లయశరునికి నంగదంబులన్ ఘటించెన్.

108

మ. మకరాంకా నుపమానపాణియుగళిన్ మత్తేభయానావతం
సకమొక్కర్తు ఘటించె వజ్రమణి రాజత్కంకణాకల్పక
ద్వికమాకల్పక మంపఁ దల్లతలు తద్విఖ్యాతదానక్రియా
ధిక్పతిన్ వేడఁగ వచ్చి హస్తయుగళాప్తింజెందెనాభాసితెన్.

క. ఆపర్వోద్భాసి గుణా

రోపిత రత్నాకరాభి రూప్యములగుచున్
దీపింప రత్నముద్రలు

శ్రీపతి సుతు ప్రవేశ్య నొక్క చెలిఘటించెన్.

110

చ. ఘన నవరత్నపాలికలఁ గమ్మని బంగరు జల్లుటల్లికల్
దనరిన పాలెల న్గదియఁ దాపిన దివ్యనితంబసూత్రమున్
వనిత యొక్కర్తుగట్టెయదువంశపయోధిసుంధాంశుఁడై న మా
రుని కటిశోభఁగాంచి యది రూఢి దలిర్పఁగఁగాంచియైతగన్.

చ. ఎలమి సమస్తభూషణము లిట్లుఘటించి తదీయసప్రభా
కలలకు దీపికావళుల కాంతులకున్ రహిదారతమ్య మింప
పలరఁగఁ జూడఁగోరి బలె నాజగదేకమనోజ్ఞముందటన్
వెలఁదులు ద్రిప్పిరప్పుడు సవిభ్రమలై కపురంపుటారతుల్.

వ. ఇవ్విధంబున వై వాహిక శోభాభిరూప వివిధశృంగారాలం
కారంబులందీరు కొమారుండోడ్కొని వసుదేవ బలరామ
సాత్యకి ప్రముఖాత్మీయలతోడ నిఖిలబంధువసుంధరా ధు
రంధరసమేతుండై పుండరీకాక్షుం డచిరోపపన్నంబగు శుభ
ముహూర్తంబున కరుగుదెంచుసన్నాహం బొనరించుచున్న
సమయంబున.

113

చ. ఎలమిని రుక్మిభూమిరమణేశ్వరుఁ డాత్మకుమారికామణిన్
జెలువము మీఱ నర్థిగయిసేయుట కానతిడన్ బ్రభావతీ
కలమృదుభాషిణీప్రముఖకంజదళాక్షులు కల్కిరావ మా
చిలుకలకొల్కి నిన్నరుఁడు చేకొనువేళసమీపమయ్యెడున్.

క. ఆని పలుకుచు మంగళ మ

జ్జన మొనరించుటకు గంధసత్తైలాభ్యం

జన మిడిరి వేడ్కచే న

మ్మనుజాధిపకన్య కపుడు మానితలీలన్.

115

క. వనిత కుటిలాలకము లొక

వనజేక్షణ గదిసి స్నేహవాసన నిడి దు

వ్వినకొలఁది విట్టవీఁగుచుఁ

దనరెడిఁ దమసాటివారి ధరమతికనమిన్.

116

గీ. కప్పురపుఁ జూర్ణమును బచ్చి కస్తురియును

జందనపుఁ బంకమునుగూర్చి కుందరదన

మేన నలుగిడిరప్పుడు మానవతులు

కొందఱవితావులటఁబెట్టి కొంచకరుగ.

117

చ. జలకములార్చుచో నలకజాతముఁబల్కుఁబఁణి పంకజం
బుల విదళించె నొక్కసతి పల్పసంగంగను దీనిపెన్నెరుల్
జలదమతానొ కావొ యను సందియమందఱకున్ మరల్పని
చ్చలుజలబిందుమాక్తికపు సంతతుల స్తుతియించు కై వడిన్.

ఉ. హాసజితేంద్రశోభలు రయంబున మజ్జనమార్చు నయ్యెడన్
భాసురలీల రుక్మవతిపైఁ దనరారు హరిద్రకాంతు ల
న్వాసిగఁబూని యొప్పె జలవారము దామును రుక్మసత్ప్రభ
న్వాసనగల్గు వాని కధివాసబలంబున వన్నెగల్గదే ? 119

చ. అలకలు మెల్పుచోఁ దదసి తాభనుజేలము నీలమైతగన్
బొలుపగు భృంగమాలికయొ నూతనవాదరేఖయో పయిన్
జిలుకలకొల్కి పెన్నెరులఁ జేరిమెలంగె నదల్పుడన్న ము
గ్ధలనగు నొక్కకుందరదకన్నియకున్ దడియార్చెనొదలన్.

గీ. కళుకు బంగరుమెఱుఁగు క్రొందళుకుబెళుకు
లీను చీనాంబరము గట్టనిచ్చి రమణు
లెలమి మణిపీఠిగూర్చుండ నిడుచు రుక్మ
వతికి శృంగారములుదీర్చు మతిఁజెలంగి.

121

గీ. వీవనల తెమ్మెరల నరవిందనేత్ర
కురులు తడియార్చి నునువాలు గోళ్యదీర్చి
యగరు కర్పూరధూపధూమాళిఁదార్చి
తావులకుఁ దావులుగఁగూర్చెఁ దరుణియొక తె.

122

చ. సిరులలరంగ వీనిఁ హిఁజేకొని చిక్కులువాపినన్ నిజ
స్ఫురదురువక్రతన్విడవు పూనికబంధనమందజేసి నే
వరసుమనంబుఁగూర్తునని వారకక్రొమ్ముడిఁ దీర్చెఁగాంతయొ
క్కరుతు వినిర్జితాంబుదనికాయతదీయ శిరోజపాళికిన్. 123

చ. అనంతరం బాజలజాక్షీవతంసంబులు తదీయ దళితేంద్ర
నీలనికరోపమిత చూడాకలాపంబులు ఘనాఘనమండలం
బున భాసిల్లు సూర్యచంద్రు లనఁ దన్నామకానర్ఘ్యకలా
పంబులమర్చి సచ్చాయాలకచ్చాయాగ్రహంబువదనచంద్ర
మండలంబుపై కొనిరా నంగజజాంగలిక వరేణ్యండు నియ
మించి వ్రాసిన మంత్రరేఖలనఁ గురుల మొదల హారవల్లిక
లొనఁగూర్చి ఫాలతలోపరిప్రదేశంబున సీమంతంబను గగన
వీధిని ముత్తియపుఁ జేదులనెడు నిరంతరానుసర త్తారకాపం
క్తులతో ముఖరాజును సేవింపవచ్చు గొప్పచుక్క యనం
జాలు చేరుచుక్క హత్తించి నెమ్మొగంపుఁదమ్మి పుష్పా
టపట్టునం గ్రీడించు స్వాభావిక లావణ్యేంద్రిర తన సాహచ
ర్యంబున కభ్యాగత యగు వైవాహిక శోభాభిదేవత కభి
మతరమణీయంబగు హేమపీతంబొసంగె నా నిటలమధ్యం
బునం గాంచనపట్టంబు మట్టుకొల్పి యాక్రింద సనిభ్రమ
భ్రూలతయకు సింగిణి మరోభవ్రంప సంధించిన నీలోత్పల
పత్రశరంబున మృగనాభి తిలకంబు దీర్చి కర్ణశ్రీ సువర్ణం
బులకు ద్విత్వంబు లొసంగిరన సువర్ణ శ్రీమహాసీయ కుండ

లాభరణంబు లిరవుకొల్పి ధగద్ధగిత కనకఫల కోపనూన
 కపోలతలంబుల భువనైక మోహక మనోభవ శాసన విలే
 ఖనంబులన మకరికాపత్రరేఖ లలరించినయనార విందం
 బులం గ్రండుకొను శృంగార రస మరందంబులఁ దదధిష్ఠా
 నక లక్ష్మి విందొనరింప భుజియించు చంచరీకంబుల బంతు
 లంబోని కజ్జలరేఖలన్ దొంగలిరెప్పలన్గొలుకుల వెడలం
 దీర్చి నాసాగంధఫలి యధరంబను బంధుజీవంబునకు నిజప్పి
 మళంబు సువర్ణఘటిక నించి యందిచ్చెననం గుందనంపు
 ముంగళంగుదురు పఱిచి నిఖిల కుంభిసీ శిరశ్శీల నేలంజాలు
 నొన్నత్యంబు గాంచిన పయోదంబుల మనసిజ మహారాజు
 నకు ననర్గళగళశంఖ వినిర్గళిత క్షీర ధారాభిషేకం బొనరించె
 నన విశదమాక్తిక హారనిచయంబు నెలవుకొల్పి, భుజహేమ
 లతల నామూలాగ్రంబుగాఁ బల్లవపుటంబెగసె నా నంగద
 కంకణాంగుళీయక విభూషణంబులం గీలుకొల్పి, వసుగర్భా
 చక్రంబు మలినతన్ దిగఁద్రోసి సాక్షాత్తదీయ నితంబ బిం
 బంబగుటం దెలిసి తన్నేఖల యగుచో రత్నాకరుండు తా
 నుంజడ స్వభావంబు వదలి ప్రకటీకృత యధార్థాభిదానతఁ
 గాంచె. నామణిమయ కాంచీదామంబు సంఘటించి వీనిపై
 ననురాగంబు నెరపుమని చరణారుణ కమలంబులకు నపఁ
 గించు లీలన్గొపుటందియలం దొడిగించి మఱియు నసంఖ్యాక
 వివిధమణి చిత్రితంబులగు భూషణంబులఁ జూడ నా శేషం

బులఁ బుష్పమాలికల నలంకరించి, విదర్భరాజపురందరు
 తోడ నధిప కన్యకారత్నంబులకు శృంగారంబులు దీప్తి
 మని విన్నవింప నవ్విభుండును బంధుమిత్రమాత్య పురో
 హిత పరివార సహితుండై కల్యాణమహోత్సవానుకూల
 సమ స్తవైభవాకలనల మెలంగుచు వరాగమనంబు ప్రతీ
 టించుచున్న సమయంబున. 224

క. నీరజమిత్రుం డరిగియు
 దారతఁ బిలువంగవచ్చె ననఁగ మహోద్య
 త్తారాచంద్ర బలాన్విత
 మై రాజిలు శుభముహూర్త మభిముఖమయ్యెన్. 125

క. దేవసుముహూర్తసమయము
 గావచ్చెను తడయకరుగఁ గావలెననుచున్
 దైవజ్ఞులరులు దెలుపఁగ
 భావజజనకుండు నాశ్మవర్గము తోడన్. 126

క. పెండ్లికొమరునిఁ దోడ్కొని పృథులవై భ
 వాంచిత స్ఫూర్తి బంధు మిత్రాప్తతతులు
 హరిగజస్యందనారూఢు లగుచు మెఱయ
 నమిత విభవంబున వివాహ యాత్ర వెడలె. 127

క. ఆసమయంబున నఖిల
 శ్రీ సంతతుల చట మెలఁగెఁ జెన్నలరారన్
 శ్రీసతి కొమరుని కరయన్
 డాసిన చుట్టము లగుట ననంత స్ఫురణన్. 128

వ. అయ్యవసరంబున నానావిధవాద్యధ్వానంబులు వందిమా
గధస్తోత్ర మహిమంబులుం బుణ్యాంగనామంగళ గీతికాసం
పదలును సంతరాంతరోపక్రాంత నితాంత వారకాంతా జన
తౌర్యత్రిక విలాసంబులుం జెలంగఁ గర్పూర గంధతైలప్ర
దీపితానేకముఖకర దీపికా చంద్రసూర్య జ్యోతిః ప్రభా
మండలంబులు తారకాచంద్రసూర్యజ్యోతులేకదా సమా
కీర్ణంబు లయ్యెనా ననేక కాంతి విశేష నిరీక్షణీయంబులై
వెలుంగ, గర్గసంయమింద్రోపదేశంబున సమస్త మంగళ
ద్రవ్యపాణులై యలివేణులు వెలుంగ నల్లనల్లన రాజవీధి
నడిచి పశ్యజ్జన లోచనాదృతానంద విధాయక మహావై
భవంబున కీడుదీయక యెదుర్కొను విదర్భరాజపరమేశ్వ
రునితోడఁ గస్తూరీ ఘనసార పటవాసకచందన మాక్తికా
క్షత పుష్పవసంతంబు లాడి పరస్పర విహిత బహుమానం
బుల నలరి తద్గృహద్వారంబు ప్రవేశించి విమానంబులు
డిగ్గి సువర్ణ పాదుకారూఢులై వసుదేవ బలరామ కృష్ణులు
కందర్పుని ముందర నడిపించుచు సంతఃపురంబు ప్రవేశించు
నంత.

129

ఉ. గర్గమునీంద్రచంద్రుఁడు వికాసవదానన సర్వ బంధురా
డ్వర్గ సమేతులైన యదువంశ విదర్భ కులప్రదీపకుల్
స్వర్గపురీశవైభవులు సంతసమందఁ గుల క్రమాగతా
నర్గళ మంగళాచరణ యాజ్ఞికలీల భజించి వేడుకన్. 130

సీ. కర్పూర దీపికా కలితమాక్తిక పాత్ర
 పాణులై బహుసతీశ్రేణులలర
 మంగళద్రవ్య సంభారసంధాయకు
 లై పురోహితముఖ్యు లేపుమీఱ
 స్వస్తి పుణ్యాహవాచన సంభ్రమోదార
 భూసురసంఘముల్ భాసిలంగ
 నవవధూవరయోగ్య నానాసువస్తు సం
 పదలచే బాంధవు ల్పొదలుచుండ

గీ. వివిధమణిచిత్ర సంశోభి విపులవిమల
 కనక కల్యాణవేదికి ననుపమాన
 లీల నరుదేర నియమించె గేళినీసు
 కలితమోహన శృంగార కలితవేషు.

131

క. మునివరుని యాజ్ఞ చే నపు
 డనుపమ శుభలీల మరుఁడు హాళివసించెన్
 ఘనతర దుకూల పరివృత
 కనదంబు జరాగరత్న కల్పితపీఠిన్.

132

చ. నృపమణియైన రుక్మి ధరణీతలనేత విధిక్రమంబు నొం
 ది పరమమానియానతి దధిన్మధువున్ గలపించివేడ్కుచే
 నపు డొసగె న్మధువ్రత గుణాంచిత ధర్ముని కాత్మకన్యకా
 నుపమ గుణాతిరేకమున నొప్పెడు మాధురిఁ దెల్పుకై వడిన్.

క. నిలుకడగల మెఱిపోనడ

గలబంగరు బొమ్మె ? చంద్రకళయో ? నా నె

చ్చెలు లాకలికిని సిరి సం

ధిల శుభవేదికకుఁ దోడితెచ్చిరి వేడ్కన్.

134

క. సరస చిరంటీజన మవు

డరయఁగఁ దెర మెత్తు సంభ్రమాంకూరములన్

బరగి తెరమెత్తిరి వధూ

వరులనడుమ గురుననుజ్ఞ వడయుచు వేడ్కన్.

135

క. శుభవిధిమునివరుఁ డెలమిన్

త్రిభువన రక్షక కుమారుని, కరంబున న

య్యభయాన కరమునందున్

బ్రభలీన సమంత్ర కంకణము లమరించెన్.

136

ఉ. ధన్యుఁడు రుక్మిభూభృదవతంసుఁడు కన్యను స్త్రీప్రపంచమూ

ర్థన్యను సర్వమంగళవిరాజిత లీలఘటింప నావరు

న్మాన్య కళాధురీణు సుమనశ్శ్రయధర్మునిగా నెఱింగి య

న్యోన్యమహానురాగము లుదారతమీఱఁగ భారవోసిసన్.

క. అంతట సుముహూర్తమున

న్గతుఁడు తెరమఱుఁగు దీఱఁగాంతామణిపై

సంతస మీషత్త్రప య

భ్యంతరమునఁ గలుగు ప్రేక్షణాళిం జొనిపెన్.

138

ఉ. అంగన లుత్సహించి యరయంగనభంగుర శోభనాంకతా
సంగతి యాజ్ఞాకోత్తముఁ డొసంగఁ దిరంబుగ శంబరారి దా
రుంగదియించు పాణులమెఱుంగులుసొమ్ములకాంతిపైకొనన్
మంగళసూత్రమంత మహిమంగళసీమ నమర్చె నింతికిన్.

క. శ్రీమహాక్తికముల మదనుఁడు
సామోదత సేసలిడియె నపుడు “ప్రజామే
కామ స్సమృద్ధ్యతా”మని
భామామణి యాదలందుఁ బ్రభ దనరారన్. 140

ఉ. కంజగురాకుచాయ దులకించు నిజాంజలిరక్తిఁ బొల్పునా
మంజులమాక్తికంబులను మానిని భర్తృశిరంబునందిడన్
రంజిలెఁదెల్పుచాయ నవిరాగము గల్గినచోటు వాయువే
శంజనదే, విపాండిమ కళన్ ధరియింపఁగ నెట్టివాఁకిన్. 141

క. ఈవిధమున వేడుకచే
నావధువును వరుఁడుఁ జెలగి యన్యోచ్యునిరీ
త్రావహదవి సంభ్రమ రస
భావమున న్మోక్తికములఁ బ్రాలాడుతటిన్. 142

క. వినుతాచారక్రమమున
మునివరుఁడు ప్రధానహోమముఖశుభహోమా
ర్చనల హుతాశనుఁ దనుపన్
బరుపంగ వధూవరు ల్విభాసితలీలన్. 143

త. పావకునకు నభిముఖులై

శ్రీవెలయఁగఁ దనరి రపుడు శిఖయును దదూభ

మావళి కాంతి తిరస్కృతుఁ

డైవడి ధూనుచ్చలమున శ్యామికఁ జెందెన్.

144

త. వెలుఁగొందె జాతవేదుఁడు

లలనాలాజాహుతీయ లలితస్వాహ

కలితపర్విగనా లీలో

జ్వలతర శృంగారవేషధారుఁడొ నాఁగన్.

145

గీ. శుభతరాచార కలకలసాంపుమీఱు

దంపతులుసేయు నుపచారధర్మములకు

నావిరదన శబ్దపటిమ కీలానుకంప

లీలనెంతయు శ్లాఘించె గీలియపుడు.

146

చ. గురుతముఁడైన గర్గముని కూరిమి మీఱ మహర్షులన్ దదీ

య రమణులన్బుర్రాతన మహాసతులన్ దెలుపంగ వారికా

దరమున వేఱువేఱు నవదంపతులై తగు రుక్మి కన్యకా

సరసిజనేత్రసూను లతिसంభ్రమొప్పఁగ్రమొక్కునయ్యెడన్.

చ. పతినెడఁబాయకెప్పుడు నపారముదంబునఁ బొల్చునాయరుం

ధతిఁ గనుఁగొమ్మకొమ్మ ! తగఁదాదృశభవ్యసువాసిసీత్యసం

గతి లభియించు నీకనుచుఁ గంజదశేక్షణ లెచ్చరింప నా

పతిఁగని బాలకేలుగవ సమ్మతి గూర్చె లలాటపట్టికన్. 149

క. సాక్షా దాశీర్వాదవ

చోక్షరముల రాసులనఁగ సర్వము లగునా

ర్ద్రాక్షతములు గైకొనె న

బ్జాక్షసుతుం డువిదతోడ హర్షము మీఱన్.

148

సీ. ఆరతులిచ్చు పుణ్యాంగనా జనముల

మంగళ గీతికా మహిమములును

గురుతపోధన మహీసుర సంఘములొనర్చు

శోభితాశీర్వాదవై భవములు

సమధికప్రౌఢి మాశ్రయవందిజనమాగ

ధాయతస్తోత్ర వాచార భటులఁ

దతమహాతూర్యమర్దఢకాహళాది మం

గళవాద్యగుంఘనములును గలసి

గీ. చెలఁగఁ గళ్యాణ లక్ష్మీ నుత్కళికఁ జెంది

రుక్మవతి యశాటఁ బ్రద్యుమ్నరూఢిగనుట

సిరులు మీఱంగ భాగ్యైక గరిమఁ గ్రొత్త

చెలువ మలరారె నాదంపతులకు నపుడు.

150

ఉ. వియ్యము లిద్దఱుంగదిసి వేషక నాత్మపురోహితేంద్రుల

న్నెయ్యము మీఱ డగ్గటి వినిర్మలరత్నవిభూషణోజ్జ్వలా

క్షయ్యసువర్ణచేలములఁ గట్నములఁ జదివించి రొప్పుగా

నయ్యిరువంక చుట్టముల కప్పు డుదారత మీఱుచుండఁగన్.

గీ. వారు వీరికొసఁగు వసుసంపదలుమోసి
వీరు వారి కిడిన విపులరత్న
రాశిఁ దాల్చి యపుడు రాణించె వసుమతి
యనఁగ రత్నగర్భయనఁగ ధరణి.

152

ఉ. నిర్మల హేమశాప్యమణి నిర్మితపాత్రపటీసహస్రముల్
భర్మనిబద్ధపేటికల భంగురతుంగమతంగజాశ్వముల్
కూర్మి ఘటింప నెచ్చెలులకోరిక కెక్కువలై తలిర్పఁగా
నర్మిలిఁగూతు కిచ్చె నరణంబులు రుక్మిణుపాలుఁ డత్తజిన్.

క. నిరవధి ఘనబాడబచయ

పరితోషకరంబులై యభంగత నపు డ

య్యిరువురి భాండాగారము

లరుదుగ రత్నాకరంబు లనఁ జెలువొందెన్.

154

గీ. అతిరసాపూప పాయసాద్యఖిలరుచిర

వస్తుసంపద నిరుదెగ వారు నప్పు

డాప్తబాంధవవర్గ పర్యాప్తిఁబెండ్లి

ఁజంటి విందు భుజించి రభ్యంతరమున.

155

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విదర్భధరాపరమేశ్వరుం డఖిల జగజ్జేగీయ
మానవై భవాభిరామంబుగఁ గల్యాణమహోత్సవంబుసలిపి
ద్వారకాపురంబుననున్న యాదవజనులను మణిమయభూష
ణకాంచనాంబరవిశేషంబులం బరితోషంబునొందించి యదు
వృష్టి భోజాంధక కురుముఖ్య నృపాలవర్గంబుల యథా

ర్హంబుగ సత్కరించి, వసుదేవ బలరామ కృష్ణ సాత్యకి
ప్రముఖులగు కూరిమిచుట్టంబుల బహూకరించి, యల్లునకుం
గూతునకుం గజతురగ చామర చ్చత్రాది మహర్హవస్తువు
లరణంబులొసంగి, సంతోషతరంగితాంతరంగుండై నిజపరి
వారసహితుండగుచుఁ గుండినపురంబునకుంజనియెనంత. 156

క. ఇభ రాజగమన లందఱు

శుభలగ్నంబరసి యపుడు సుదతీమణికి
న్విభుతోనై కృ మొనర్పఁగ
నభిమత శృంగారలీల లలరించు తఱిన్. 157

చ. తనపతియైనరాజునకుఁ దద్దయు నీతఁడు మేనయల్లుఁ డిం
పొనరనవోధఁగూడ సుముహూర్తము వేగమె తారసిల్లఁ జే
తునను మనంబుచేబలె వధూమణి డెందమునందు నానడా
సినగతిఁ న రాత్రి సరసీరుహ బాణుఁడు సంతసింపఁగన్. 158

ఘ. అవ్వేశం బ్రద్యుమ్నండును నవవధూపభోగఫలప్రదాత్రు
లగు విద్యుద్ధాత్రులని మంత్రణంబున నేకాంతమణి భవంతి
కాంతరంబున నితాంతకాంత చంద్రకాంతశిలాకలాప
పరికీలితంబును, నమందోద్దీప్యమానారవిందమణిప్రదీప
ధామాభిరామంబును, చిత్రకారచాతురీపరికల్పితసితవ్యజన
పీటికాప్రదానముఖ వివిధోపచారకృత్పరిచారికా జనసమాజ
భ్రమకరవిభ్రమయంత్రపాంచాలికా సమంచితంబును, గా
మకేళికళోపన్యాసముఖరకీరశారికా విరాజితంబును, ఘన

సార నాభిసార గంధసార ముఖసురభి ద్రవ్యసంభారగుంపిత
శాతకుంభమయపాత్రికా విచిత్రంబును, బ్రతిబింబాపాదన
సమస్తవస్తుద్విగుణీభావ ప్రతిపాదనై కైకసమర్థమహము
కురపాళికానిశాంతప్రాంతంబును, నింద్రసీలమణిజాలక వల
యితకుడ్యభాగసుందరంబగు భోగమందిరంబుఁ బ్రవేశించి,
హితకుసుమకల్పంబగు హంసతూలికాతల్పంబున నధివసించి,
యంచయానల శృంగారోపచారంబు లవధరించుచు విలా
సైక నివాసంబై యున్న సమయంబున.

159

శ్రీ. సాగసులన్నియు నొకచోట సూటిఁగూర్చి
నలువ నిర్మించెనాఁ దోచు కలికినెలమిఁ
ద్రుభువనంబుల మోహమొందించు విభుని
పడకయింటికిఁ దోడ్తేరఁబని వహించి.

160

క. నెమ్మొగములఁ జిటునగవులు
గ్రమ్మఁగ నమ్మగువఁ గదిసి ప్రౌఢవయస్య
లొమ్మ పతితోడ మాకిటఁ
దమ్ములముల నిడుదుగాని తగరావమ్మా.

161

క. అనిపలికి నెపంబునఁ గే
లొని విభు పడకింటి కడకుఁ గొంచక తోడ్తే
ర నపుడు జవ్వని మనమున
ఘనలజ్జాభరపయోధి గడలుకొనంగన్.

162

గీ. కరము విడిపించుకొనుచు నక్కంజముఖులఁ

బెనఁగి రాకున్నఁ జెలులార ప్రేయని పైనొ

లేక మనమీఁదనో కోప లీలఁ జూపెఁ

దడవుసేసితి మనుచు నీతలిరుఁ బోడి.

163

ఉ. కాక మతేమి సిగ్గొయది కాంతునిపజ్జకుఁ జేరుదాఁక నే

చేకొని సిగ్గు గిగ్గు విడఁజేసి మనోభవుఁ డివ్వెలందికిన్

దీకొని యత్మతంత్రములఁ దీరిక దీర్చియొసంగుఁగాదె బి

భోకవతీమతల్లులకు బుద్ధులు దిద్దిగఁ బాలుప్రోధిమల్.

క. అలనాఁడు నృపులఁ దెగడుచు

వెలఁది స్వయంవరమునందు విభువలచిన యా

వల పే మూల నిమిడ్చెను

నిలువెల్లను సిగ్గు చూపెనే నేఁడిచటన్.

164

వ. అని పలుకు తమ గేలిపలుకులకు నగు కినుకఁ జూపుచు మొ

గము మాఱువెట్టుచుఁ గనుమూయుచు భయ లజ్జావ్యాకు

లితాంతరంగయై యున్న యక్కన్నియం దమమతంబున

లాలించుచున్ గాంతునివలన మేలెంచుచుఁ దగవున దూలిం

చుచు బుద్ధిమాటలందేలించుచు దిటముగీలించుచు నల్లనల్లన

మహాప్రయత్నంబున మనోహరు కేళిఁగంఠంబునకుం

దోడ్చెచ్చిన.

165

క. భయ లజ్జ లప్పుడిదియె స

మయమని వలపడఁచి మగువ మదిఁజూరఁగొనన్

రయమున నావలపును ద

త్ప్రియుని మనంబుననె చేరి పెల్లువహించెన్. 167

క. నడుము గడగడ వడంకఁగ

దడదడ లాడుచును గుండె తల్లడమందన్

దడబడు నడ నప్పుడతి ప

గడపుం గంబంబు మాటుఁగైకొను నంతన్. 168

చ. మదనునితోడ నిట్లనియె మానిని యొక్కతె దేవ! నీవెఱుం
గుదువుగదా సుమాస్త్రములకోమలభావము వానివంటి దీ
సుదతి మిళిందవృత్తిఁదగఁ జూపుదుగాని రసోపభోగసం
పద నుపమర్దలీల నలమన్ దమిచెయ్యులఁ జెందఁబోకుమీ.

వ. అని యిట్లు ఛాయాకలితంబులైన ప్రౌఢోక్తుల విన్నవింప
దరహసితసుందరవదనారవిందుఁడై ప్రద్యుమ్నండు కర్పూర
వీటికాప్రదానంబుల సత్కరించినఁ దదభిమతం బెఱింగి
యక్కురంగలోచన కనుంగవ కెఱుంగరాకుండఁ గురంగటి
మెఱుంగు బంగరు కీలుబొమ్మల సంగతి నున్నట్ల యుండి
సఖీజనంబులందఱుం గ్రమంబునఁ గేలికామందిరంబు వెలు
వడి చనినయంత. 170

గీ. బాలభవదీయ గాత్రసంపర్కసౌఖ్య

లీల విద్రుమస్తంభంబు పాలుసేయ

నేల ? తడవులనుండి యాశించియున్న

మద్భజాస్తంభముల కిడి మనుపరాదె? 171

వ. అని చమత్కరింప నచ్చొట్టుఁగదలి యడు గవ్వలనిడు నయ్యె
దం గేలొడిసి పట్టుచో స్వేద నిష్యంద సాహాయ్యంబున
విడిపించికొనం జాతినపయ్యెద చెఱంగువట్టి సెజ్జకురాఁదిగిచి
నిజాంకగతం జేయుచు. 172

క. నవమతిచేయుచు నాయెడ
నవమతిసేయంగ నీకు నర్హమె నీయం
దవసించె నామనమ్మెఱుఁ
గవ నీవకలంకచంద్ర కమనీయముఖి ! 173

క. అని చాటువచన రచనల
ననునయ మలరించి మోహ మగ్గలిక గొనన్
వనజాక్షుని తనయుఁడు జ
వ్వని మదిఁ గరఁగించి నాన వదలించు మదిన్. 174

గీ. పయ్యెదకులోన నున్నవి బన్నసరులు
బయల నునిచిన సొబగొందు భామయనుచు
నట్లుసేయంగఁ బయ్యెద నపసరించి
కుచములందున్న సిగ్గెల్లఁ గొల్లఁగొనియె. 175

క. వలి గుబ్బచనులఁ గరముల
నలమఁగ మెయిదీగ కంప మంద నదరి పొ
క్కిలి విరిని వీడురజమన
దొలగెన్ దనయంత నీవి తోయజముఖికిన్. 176

చ. వరుడది సందుసేసి కరవారిజమున్ జఘనస్థలంబుపైఁ
బటవఁగ నెమ్మొయిన్ గగురుపాటును జెమ్మటలుప్పతిల్లఁగా
హరిణవిలోచనామణి భయత్రపలన్ బెనగొన్న నెమ్మదిన్
బరువడిఁ గేలఁ దత్కరముఁబట్టు నెడందమిగొన్న చెయ్యలన్.

గీ. వలపెనయు పల్కువలనై చి వారిజాక్ష
తనయుఁ డత్తతీ సిగ్గుచు వనములోనఁ
బొదలుసతి డెందమను చిల్కఁబూని రతిర
సాలఫలమాధురి యొకింత చప్పులు గొలిపె.

178

సీ. సరసాన సాబ్జ మాధురిఁ గ్రోలుచోఁ దన
గొనబైన సారంగ గుణతదెల్పి
రమణీయ కుచభూధరము లాక్రమించుచోఁ
దన ఘనత్వంబు సత్త్వంబొసర్చి
లలిత లావణ్యోఘు వళివీచికలఁ దేలు
చోఁ దన మీనాంకశోభఁజూపి
లీల జఘనచక్రమేలుచోఁ దన సుమ
నో ధర్మశాలిత బోధపటిచి

గీ. వలచి వలపించు చెయ్యలవలను మీటి
యపుడభినవోపభోగలీలానురక్తి
మెలఁగెనన మోహనాంగి యకా మెలత తోడ
వలపు తేడైన రుక్మిణీవరసుతుండు.

179

క. ముదితా సమాగమసమ

భృదితకళారసకలన మపుడు నెమ్మదికిన్

మదన బ్రహ్మానంద

ప్రదమై వేడుకలునించె బ్రహ్మమ్నుచకున్.

180

గీ. ఎలమి నీరీతి నాజగదేకమోహ

నకరసౌందర్యనిధియైన నాధుతోడఁ

గాంతతరమైన భావశాంత్యంతసురత

వినుత సుఖపారవశ్యంబు ననుభవించి.

181

శా. విరిశయ్యండిగి లోల నీలకబరీవేల్లత్పసూనాళియై

కరపాళిన్ జఘనప్రదేశకలిత ట్టమాంబరంబాని బిం

బరుచిన్బొల్చినమోవికెంజగురుపైఁ బల్లొత్తు లింపొదఁగన్

దరళాక్షీమణి సాళువాకురిచి వెన్కజ్జేరె లజ్జాగతిన్. 182

గీ. బాలకెమ్మొవి యమ్మతంబుఁగ్రోలి చొక్కు

చున్న నాచొక్కులోన నింపొలయనెనయు

నిమర సుఖించుచున్న యమ్మదనుమేలు

కనఁగ జేయఁగ వందిమాగధచయంబు.

183

పుష్పమాలికాబంధము.

చ. జయ ప్రియగేయపుష్పశరశర్వశమాపహ బాహమోహకా

జయజయ జేయ చక్రజలజప్రజయిష్ణు పదాపరోపమా

జయభయదాయతాసి సరసప్రసవోక్తిక శ్రీకళాకరా

జయనయభాయనాయ సమసత్వసశంబర సారవారణ. 184

రథపదబంధము.

- క. గోదీపద్ధామాధ్య మ
హోదయ వదహీన రాక్షసాఘవినాశా
శ్రీదయ మానాక్షాత
త్తాదృక్సౌందర్యశాలి ధన్యజయితమా. 185
- క. అని నుతియింప నిదురమే
ల్కని దినముఖయోగ్యకృత్య కలనందగి య
వ్వనరుహ నయనతనయుఁ డిం
పొనరె ఘనైశ్వర్యముల మహోన్నతుఁడగుచున్. 186
- గీ. రుక్మి నృపకన్యతో నిట్లు రూఢిమెఱసి
యతుల సరసోపభోగసంగతులఁ దనరు
చుండఁ ప్రద్యుమ్నుఁడని మునీంద్రుండు వేడు
కలర నరనాథమాళికిఁ దెలిపెననుచు. 187
- క. మాతుం డీ శుభచరిత
స్థితామృతరసము చెవులఁ జిలికింపఁగ ని
ర్ధూతాఘమగుచు మాని
వ్రాతము సంతోషకలన రంజిల్లుటయున్. 188
- క. శ్రీమెఱయు నిఖిలవిబుధ
గ్రామాభీష్టధనదానరాజితయైయు
ద్దామశుచి వర్ణకీర్తిన్
మామకకృతి కల్పవల్లి మహిమదనర్చున్. 189

రథపదబంధము.

శా. రమ్యశ్రీసరసోత్కరాకలితధౌరంధర్యలీలాచ్యుతౌ
పమ్యాగోపసమగ్రమాలలిత మావాక్పత్యసాదృశ్యధీ
నమ్యాపావన నామసమ్మిళిత పుణ్యాతిగ్మశాంతస్థతా
తామ్యద్వైరగభూషతుష్టనర శ్రీతౌల్యత్యుధీమానితా. 190

ముక్తపదగ్రస్తము.

క. స్మయనాంచిత శుభనయనా
నయనాయక సరసవిబుధ నవలసదయనా
దయనాంత కళాధ్యయనా
ధ్యయనాంతః కరణసేవితాహిపశయనా. 191

క. బలవదెకితియన్ ఖానో
జ్వలనైనిక నాధరూపు శాహప్రముఖా
ఖలవజ్జీర యశోహిమ
జలజేశితతేజదాన సారమహీశా. 192

మాలిని.

సదయశుభకటాక్షా సాధులోకైకరక్షా
విదళితరిపుజాలా విశ్వవిఖ్యాతలీలా
మదనలలితరూపా మాన్యవిద్యాకలాపా
సదమలగుణచర్యా సర్వసామ్రాజ్యధుర్యా. 193

గద్య.

ఇది శ్రీ లకష్మరసుమనోగిరిధామ రామచంద్రచరణార
 వింద మరందాస్వాదన సమాసాదిత నిరవద్య
 సాహితీరసవిభావిత కవితాతిరేక రేకపల్లి
 సూర్యనారాయణ తనూభవ సకలవిద్వ
 త్కవిజనానుగ్రహ సనాథ సోమ
 నాథ ప్రణీతంబయిన రుక్మవతీ
 పరిణయాభిధాన మ హా
 ప్ర బంధంబునందు
 సర్వంబును
 పంచమశ్వాసము.

ఆంధ్రవిజ్ఞాన సమితి,

విజయనగరము.

అధ్యక్షులు, కోశాధిపతులు :

రావుసా హెబు వేపకొమ్మ గురువేంకట సుబ్బయ్యపంతులుగారు,

బి. ఇ. సి. ఇ. యం. ఐ. ఇ.,

చీఫ్ ఇంజనీయరు, శ్రీ విజయనగరం ఎస్టేటు.

ఉపాధ్యక్షులు :

అడిదము రామారావు పంతులుగారు,

రిటైర్డ్ సీనియరు తెలుగు పండిట్, శ్రీ మహారాజావారి కాలేజి.

కార్యదర్శి :

గంటి-సూర్యసూర్యయణశాస్త్రి,

కృత్య సమాలోచన సమితి :

మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ

తాతా సుబ్బారాయశాస్త్రిగారు,

శ్రీమాన్ పరవస్తు రామానుజస్వామిగారు, యం. ఏ.

ప్రిన్సిపాల్, శ్రీ మహారాజావారి సంస్కృతకళాశాల.

శ్రీమాన్ టి. నరసింహాచార్యులుగారు, ఎం. ఏ. యల్. టి.,

తక్చరర్ భాషాశాఖ, శ్రీ మహారాజావారి కాలేజి.

డాక్టరు, బుర్రా శేషగిరిరావు పంతులుగారు,

యం. ఏ., పి.హెచ్. డి.,

ఆకుండి వేంకట శాస్త్రిగారు,

పండితులు, శ్రీ మహారాజావారి సంస్కృత కళాశాల,

ఆంధ్ర యూనివర్సిటీ సెనెటు, ఎకడిమిక్సాన్సిలు, బోర్డార్ డి. సభ్యులు.

స మి తి యు ద్దే శ ము లు.

అంధ్రవాఙ్మయ ప్రపంచమున నింతవర కన్నియో యుద్ధగ్రంథములు వెలువడియున్నవి, వెలువడుచున్నవి. అవి యన్నియు అంధ్రవిజ్ఞానసమితికి సహకారములగుచున్నను, అంధ్రవిజ్ఞానసమితిని అంధ్రావనిలో సర్వతోముఖముగ ప్రవహింపజేయదలంచి, మే మి “అంధ్రవిజ్ఞానసమితి” ని నెలకొల్పినారము.

ఇందు ప్రాచీనాధునిక సారస్వత, చారిత్రిక, నైతికాది సంబంధ బంధురములగు హృద్యపద్య గద్య గ్రంథములు, సంవత్సరమునకు నాలుగింటికి తక్కువ గాకుండగ బ్రచురించ నిశ్చయించితిమి.

శాస్త్ర సంబంధములగు ప్రాచీనగ్రంథములను, రసభరితములగు ప్రాచీన ప్రబంధరాజములను, అధునాతన కవిపుంగవులు, విద్వాంసులు, కళాభిజ్ఞులుగనుగువారిచే రచియింపబడిన ప్రకృతోపయోగములైన గ్రంథరాజములను మాసమితికి పంపిన, వాటిని సవిమళముగ పరిశీలించి, మద్రాసు నాకాములగునేని వాటిని ముద్రించుటకు ప్రయత్నించెదము. ఇంటియేగాక, ముద్రితగ్రంథములవలన లభించినలాభములొ కొంతపాలు తద్దగ్రంథాధికారికి కొరినవో లభించగలదు.

సమితి యాదాయమంతయు, గ్రంథప్రచురణకు, గ్రంథకర్తలకు, ప్రాచీన గ్రంథసంపాదనకు వినియోగింపబడగలదు, గాన అంధ్ర భాషాభిమానులు, అంధ్ర భాషోద్ధారకులు, అంధ్ర విజ్ఞాన సంవర్ధకులగు అంధ్రమహాశయులు మాయీ సమితిలో పోషకులుగను, చందాదారులుగను, జేరి, మాయుద్యమమునకు చేయూతి నొసంగి, మాకుతోడ్పడి భాషాభివృద్ధిని చేయుదురుగాక యని యాశించుచున్నారము.

ని బంధ న లు.

పోషకులు:—సంవత్సరమునకు 10- రూపాయలు తక్కువ గాకుండగ నిచ్చువారు యీసమితికి పోషకులుగ పరిగణింపబడుదురు. సమితినుండి వెలువడిన గ్రంథములన్నియు వినామూల్యముగ పొందగలరు.

చందాదారులు:—సంవత్సరమునకు 4- రూపాయలు ముందుగా నిచ్చువారు చందాదారులు నుండగలరు. సమితివారే తపాలాఖర్చులను భరించి గ్రంథముల నందింపజేయుదురు.

చందా నిచ్చువారు తప్పక రశీదును పొందవలెను. చందాసొమ్ము అధ్యక్షునిపేరిట పంపవలెను.

చందాదారులుగా జేరని యితరులకు తపాలాఖర్చులు గాక గ్రంథమొక రూపాయకి లభించగలదు.

ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి ప్రథమ గ్రంథరాజము.

గ్రంథమధవసంపాదము

వెలిదిండ్ల వేంకటపతి మహాకవి ప్రణీతము. శృంగార రసభరితము.

(1700 సంవత్సరపు కృతి)

విక్రమ సంవత్సరారంభమున వెలువడినది.

ఇందు, రాధాకృష్ణుల శృంగారలీలలు, రాధామాధవుల ప్రథమసురాము, రాధావిరహము, శుకసందేశము, రాధామాధవుల సంవాదము, సవతుల సంభాషణములు, నెరజాణతనపు నేర్పుతో నిర్వహింపబడినవి. ఈకవిరసనాం చలమున నాంధ్రవాణి యత్యుల్లాసముతో నృత్యమాడినది. పరిమళముగల పలుకు గుత్తులను పద్యరూపమున విరజిమ్మినది. కవిరాధోక్తులను జెప్పునపుడు ఆడుదిగా మారినాడు. ముద్దుపలేని రాధికాస్వాంతమున కీకృతి మేలుబంతి. మృదుమధురపదవిలసితము. బాలబాలికలకుకూడ అందుబాటుగు నులభ్యతైలిని గలిగియున్నది. చక్కని అచ్చు, చిక్కని కాగితము.

ఆంధ్రవిజ్ఞాన సమితి - ద్వితీయ గ్రంథరాజము.

విస్మయకళింగగ్రంథకవులు

ప్రథమ భాగము.

(మద్రాసు లైబ్రరీబుక్కు కమిటీవారి యామోదమును బడసినది.)

కృతికర్త : అడిదము రామారావు పంతులుగారు.

ఆంధ్ర సారస్వతాభ్యుదయ కారకులగు మహాకవుల జీవితచారిత్రికములను కీ. శే. కం. వీరేశలింగం, గు. శ్రీరామమూర్తి పంతులువారలు తమకు లభ్యమైనంతవరకు స్వీకరించి, ముద్రించిరి. వారలకు లభ్యముకానట్టి 15 కవి పుంగవుల జీవితవృత్తాంతములను, వారలగ్రంథములను సంపాదించి, సవిచిత్రముగ వారివారి చరిత్రములను న్రాసి యీ సమితి ద్వితీయగ్రంథముగ ప్రచురించి యున్నారము. ఈ గ్రంథము గద్యపద్యాత్మకమై సకల జనానందకరమై వెలయుచున్నది.

ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి ద్వితీయగ్రంథరాజము.

ఎల్లీకిచరిత్రము

(మద్రాసు లైబ్రరీబుక్కు కమిటీవారి యామోదమును బడసినది.)

తంజావూరి రఘునాథభూషణ పండితము.

ఇందు, మహాబుఘలతపఃప్రభావములు, నారదసమాగమము, వివిధ తేత్రమహిమాభివర్ణనము, వాల్మీకివృత్తాంతము, ఆదికవిపుంగవుని యైహికాము స్మిత జ్ఞానసమాలోచనము, రంభోర్వకుల గర్వభంగము, బోయలచర్యలు, మున్నగు విషయములు స్వభావోక్తిగ వర్ణింపబడినవి. రఘునాథభూషణుని కవిత్వము చమత్కారపదభూయిష్టమై, పండితపామర కర్ణరసాయనమై మృదు మధురశైలితోనొప్పి, యాచిత్యపోషకమై యెంతయోమనోహరముగ నున్నది.

క. చెవులకుఁజవులై చల్లఁగ గవులకుఁ దవులై సమస్తకావ్యకళాబంధువులై

ధువులై రససింధువులై యవురాయని కవితలవని నలరఁగవలదా !

ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి, నాల్గవగ్రంథము.

ధర్మజ్ఞచరిత్ర

(మద్రాసు టెన్టుబుక్కు కమిటీవారి యామోదమును బడసినది.)

మహామహాపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ, తాతా సుబ్బారాయ

శాస్త్రిలుగారి యుపోద్ఘాత యుత్తము.

కం. గురు వేంకటసుబ్బయ్య, తన

తరుణీమణి, ఆదిలక్ష్మి తన కూతముగా

విరచించె నీప్రబంధము

గురువిది కబ్బములుగూర్చు గురువుల కెల్లన్.

అని తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులలో నొకరును, శతావధానులును, కళా ప్రపూర్ణులును అగు శ్రీ చెల్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారు నూత్రప్రాయముగ వచించిన యీప్రబంధమునందు, కైలాసగిరి శిఖరమున నుమామహేశ్వరులు కొలువునీరియుండ, శ్రీ మహావిష్ణువు, శివభక్తుడగు ధర్మజ్ఞుని యుదంతమును బార్వతికి చెప్పట, గాహాన్యముననుండి ముక్తిని బొందవచ్చుననియును పంచాక్షరీమహామంత్ర ప్రభావము, ప్రాణాయామక్రమము, యోగపద్ధతి, శివస్తుతి మున్నగునవి భక్తిగ్రంథముట్టిపడునట్లు వివరింపబడినవనియు, శ్రీ మహామహాపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ తాతా సుబ్బారాయశాస్త్రిలుగారు, కవిసార్వభౌమ, మహామహాపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు, కావ్యస్ఫుటితీర్థ, కళాప్రపూర్ణ జనమంచి శేషాదికర్మగారు, పండిత వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వ్రాసియుండిరి.

ఇది మూడు గుచ్ఛములు గలిగి మూలతత్త్వమును బోధించెడి భక్తిగ్రంథము. భరితగ్రంథరాజము. గద్యపద్యాత్మకము.

ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి, పంచమగ్రంథరాజము.

రుక్మవతీపరిణయము.

రేకపల్లి సోమప్పకవి ప్రణీతము (1720 సం.)

(శ్రీ) అడిదము సూరకవి కడుగడుగునను కవిత్వమున కలుసుకొనిన
కవిపుంగవు డీ రేకపల్లి సోమప్పకవియే.

తాటియాకుల గుడిసెల అటకలపై స్థిరనివాసముచేసుకొని, యెలుకలకు,
చెదపురుగులకు తన శరీరమును పంచి యిచ్చుచుండిన తాళపత్ర ప్రతులలో
నుంచి యీ గ్రంథమును సంపాదించి ముద్రించినారము. ఇంతదనుక నీగ్రంథము
ముద్రాణభాగ్యమును పొందియుండలేదు. ఇదియే ప్రథమముద్రణము. ఈతని
కవిత్వమును గూర్చి యొక కవి యీవిధముగ చెప్పెను.

కం. అప్పా ! రేకపల్లి సో
మప్పా ! విభుదాళిపాళి యమృతపులప్పా
ఒప్పులు నీకవితలు వె
న్నప్పాలకు సాటికచ్చునా ! భళిరునులన్.

వెల ౧-౦-౦

అధ్యక్షులు,

ఆంధ్ర విజ్ఞానసమితి, విజయనగరము.